

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

HAZRET - İ YÛSUF

- aleyhisselâm -

Ramazanoğlu
MAHMUD SÂMİ

 ERKAM
YAYINLARI

Allah Teâlâ buyuruyor:

“And olsun ki, Yûsuf’un ve birâderlerinin haberlerinde soranlar için nice ibretler vardır.”

(Yûsuf Sûresi, 7)

“Göklerde ve yerde nice âyetler vardır ki insanlar bunlardan yüz çevirmiş olarak üzerine basar geçerler (ve görmezler).

Onların ekserisi Allah’a (hâlis) îman etmezler. İmanlarıyla beraber şirk de koşarak îman ederler.”

(Yûsuf Sûresi, 105-106)

“Muhakkak ki, Yûsuf -aleyhisselâm-’ın ve kardeşlerinin kıssalarında ehl-i kalbin tefekkür ve tedebbür edeceği birçok ibret vardır. Bu, uydurulabilecek bir söz değildir. Ancak kendinden evvel gelenlerin tasdîki ve herşeyin tafsîlidir, îzâhıdır. Aynı zamanda îman eden bir cemaat için bir hidâyet ve rahmettir o!”

(Yûsuf Sûresi, 111)

YÛSUF SÛRESİ

الرَّحْمٰنُ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿١﴾

1. “Elif. Lâm. Râ. Ey umûma risâleti şâmil olup herkesi doğru yola irşat eden insan-ı âkil! Sana hitap eder derim ki: “Sana indirilen şu sûrenin âyetleri hem açık hem her şeyi açıklayıcı olan Kitabın âyetleridir.”

اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿٢﴾

2. “Hakikat biz onu, mânâsına akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur’ân olarak indirdik.”

Übey Bin Ka’b -radiyallahu anh-’ın rivâyetine göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşlardır:

“Kölelerinize Yûsuf sûresini öğretiniz. Zîrâ herhangi bir müslüman onu yazıp ehline ve kendi kölesine öğ-

retirse, Allah teâlâ onun sekerât-ı mevtini kolaylaştırır. Hiç bir müslümana haset etmemeye de kuvvet verir."

Yûsuf -aleyhisselâm- da kardeşlerinin hasetleriyle mübtelâ kılındı, kuyuya atılmak, hapse mahkûm edilmek gibi musîbetlere dūçar oldu. Cenâb-ı Hak bu anlarında Yûsuf -aleyhisselâm-'a Cibrîl'i göndermek sûretiyle onu üns ü huzur makâmına îsâl ederek tesellî etti. Belâları ona kolaylaştırdı. Sonra ona kuvvet, izzet ve saltanat verdi. Bir çok ezâ ve cefâ gördükten sonra zaîf kullara daha fazla merhametle muâmele etti.

İşte kim Yûsuf sûresini okumaya, yüksek mânâlarını tedebbür etmeye devam ederse Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-'ın nâil olduğu sūrûra nâil olur.

Yûsuf Sûresi'nin İniş Sebebi

Yahudi âlimleri, müşriklerin reislerine dediler ki:

– Muhammed'e sorun bakalım, âl-i Yâkub, Şam'dan Mısır'a niçin göç ettiler ve Yûsuf kıssası nedir?

Müşriklerin reisleri gelip Hazret-i Peygamber'e bunları sordular, Sûre-i Yûsuf nâzil oldu.

Âyet-i celîlede "**Arapça bir Kur'ân**" buyurulması Arabî lisânın, lisanların en şerefli olduğu delâlet eder.

Cümle ümmetlerin en hayırlıları olan bu ümmetin fukahâsının kelâmîlarının kelâmîları da arabîdir.

Hadis'te vârid olmuştur ki:

أَحِبُّوا الْعَرَبَ لِأَنِّي عَرَبِيٌّ وَالْقُرْآنَ عَرَبِيٌّ وَكَلَامَ أَهْلِ
الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ

"Araplara muhabbet ediniz. Zîrâ ben Arabîyim, Kur'ân arabî, ve cennet ehlinin kelâmı da arabîdir."

Yine hadîs-i şerîfte buyurulmuştur:

"Allah teâlâ mahlûkâtı halk ettiğinde insanları iki kısma ayırdı: Arap ve Acem. Arapları da iki kısma ayırdı: Yemen ve Mudar. Mudar'dan Kureyş'i, Kureyş'ten de beni hayırlı kıldı."

Kıssaların En Güzeli

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٣﴾

3. "Biz Kur'ân'ı vahyetmek sûretiyle en güzel beyânı kıssa olarak anlatacağız. Halbuki sen daha evvel bundan elbet habersiz olanlardan idin."

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın kıssası kıssaların en güzeli-
lidir. Zîrâ bu sûrede, ibret alınacak nice hâdiseler, hik-
metler, incelikler, dînî ve dünyevî fâideler, meliklerin ve
memleketlerin idâreleri, kadınların hîle ve desîseleri,
imtihan, düşmanın ezâsına sabır, mukâbeleye iktidar
var iken affedip geçivermek gibi bir çok fâideler mevcut-
tur.

Yûsuf -aleyhisselâm- Yâkub evlâdının en güzeli idi. Nesep cihetinden de aynı şekilde güzeldi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurmuşlardır:

إِنَّ الْكَرِيمَ بْنَ الْكَرِيمِ بْنِ الْكَرِيمِ

Yani, İbrahim oğlu İshak oğlu Yâkub oğlu Yûsuf -aleyhisselâm-¹ müteselsilen üç nebînin neslinden gelmek şerefine nâiliyetle birlikte Yûsuf -aleyhisselâm- da nübüvvet şerefi, güzel sîmâ; rüyâ tâbiri ilmine sâhip olmak, dünya riyâseti, kaht u belâ (sıkıntı ve belâ) zamânında halkına en güzel muâmele cem olmuştur. Hangi adam bundan daha kerîm olabilir?

Onun duâsı da duâların en güzeli idi ki:

تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَ الْحَقِينِي بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾

“Beni müslüman olarak vefat ettir ve beni sâlihlere ilhak eyle.”² diye ölümle Allah teâlâyâ kavuşmayı en evvel Yûsuf -aleyhisselâm- temennî eylemiştir.

Firkat, vuslat ve kaçış taltif, ta'nif (azarlamak), aşk, âşık, mâşuk, hapis, halas (kurtuluş), zincire vurulmak, hapiste kölelik, âzâd olunmak, teârûf, tenâkür (bilmezlikten gelmek), ikbal, firar, nîmet, cezbe, işâret, beşâret, tâbir, tefsir, ta'sîr, teysir ve daha burada tâdâdı mümkün olmayan nice güzellikler ve incelikler bu sûrede mev-

1. Buhârî

2. Yûsuf Sûresi / 101

cuttur. İnsanların bilmesi gereken gâyet nâzikâne muâmeleler ve heyecanlı hâdiseler bu sûrede mündemiçtir (yer almıştır). Çünkü sûre, kıssaların en güzelidir.

Bu sûre Rasûlullah'a kıssa olarak nâzil olan sûrelerin ilkidir. Lafzen vecizdir, mânâ cihetinden de gâyet ihâtâlıdır.

Bu sûrede enbiyâya vâris, Allah'a halîfe olmanın birçok sırları mûnderiçtir. Ruh, kalb ve sâir cismânî ve nûrânî kuvvetler, bu sûrede mezkûrdur. Yûsuf'un karşısına Züleyha sûretinde dikilen nefis-i emmâre ıslâh edilir, müslüman olur, teslim olur, emmâreliğiyle Yûsuf'a hücumdan sonra terbiye edilince tezekkî ve tasaffî eder, rızâ makâmına yükselir. Sonra rûh-ı Yûsufî ile kardeş gibi cem olunur, vahdete erilir.

Yûsuf sûresinin ahsenü'l-kasas olmasının sebeplerinden biri de, insanın türlü halleri arasındaki münâsebet ve müşâbehethleri, insanın sıkıntıları vaktinde Allah'a dönüp ona vâsil olmasının kıssa edilmesidir. Burada ayrıca insanın ruh, kalb, sırr, nefis, havâss-ı hamse-i zâhire ve kuvâ-yı bâtına ve bedenden mürekkep bir mûkerrem varlık olduğunu ve insanın yükselmesi emir olunan en yüksek makâma vâsil oluncaya kadar dünya ve onun gibi şeylerle mübtelâ kılınması tafsilân beyân edilmektedir.

Burada Yûsuf kalbi, Yâkub rûhu, Râhil nefsi, Yûsuf'un onbir kardeşi de hisleri ve kuvvetleri temsil eder. Kur'ân-ı Kerîm'in bu ve buna benzer bedîî kıssaları böyle eşsiz bir beyânla, beyânına rağmen küffarın ona ta'n etmelerinin sebebi basar ve basîretlerinin kör olmasıdır.³

YÛSUF'UN RÛYÂSI

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا
وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ﴿٤٤﴾

4. “Bir vakit Yûsuf babasına; babacağım, demişti. Gerçek ben rüyamda onbir yıldızla güneş ve ay gördüm. Gördüm ki onlar bana secde edicilerdi.”

Yâkub -aleyhisselâm-'a “Yâkub” diye isim verilmesi şöyledir:

Yâkub ve **Iys** analarının karnında ikizdiler. Yâkub evvel çıkmak istedi, fakat Iys mânî oldu ve “Eğer ben-den evvel çıkarsan anamın karnında deprenirim ve onu öldürürüm.” dedi. Iys çıktı, Yâkub da geriye kaldı. Bu sebeple Iys'a isyanından dolayı Iys, Yâkub'a da onu tâkip ettiği için dolayı Yâkub denildi.

Iys, vücudu çok kıllı bir adamdı. Yâkub ise öyle de-

ğil idi. Iys'ı babası, Yâkub'u da anası çok severdi, Iys avcı idi, Yâkub'un da koyunları vardı.

İshak -aleyhisselâm- ihtiyarlayıp gözlerini kaybedince bir gün Iys'a dedi ki:

– Ey oğulcağızım, bana av eti yedir ve bana yakın ol da ceddîm Hûd'un bana ettiği husûsî duâyı sana edeyim.

Her nebîye husûsî bir duâ verilmiştir ki muhakkak kabul olunur. Her peygamber onu dünyada iken yapmış, Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- ise onu kıyâmet gününe bırakmıştır. Onunla şefâat-ı uzmâsı tahakkuk edecektir.

Iys avlanmaya çıkınca anası Yâkub'un koyunlarından bir koyunu kızartıp İshak'ın önüne koydu ve:

– Oğlun kızartmayı getirdi, ona duâ et, dedi.

İshak, oğlu Iys zannetti, ondan sonra önüne bu yemeği getirenin zürriyetinin enbiyâ ve mülûk olması için duâ etti.

Yâkub gitti, Iys avdan gelince:

– Babacığım, istediğın avı getirdim, dedi. İshak -aleyhisselâm- durumu anladı ve:

– Oğulcuğum, kardeşin seni geçti. Lâkin sana da bir duâm kaldı. Gel onu da sana edeyim, dedi ve: "Zürriyetin toprak kadar çok olsun!" diye duâ etti. Allah da ona bir nesil verdi, bütün Rumlar, Iys'ın "Rum" ismindeki oğlundan çoğaldılar.

İshak yüzseksen yaşına bâliğ olup da kendisine vefat yaklaşınca İys'in haset edip Yâkub'u katl etmesinden korkarak Yâkub'un Şam'a, dayısının yanına göç etmesini vasiyet eyledi. Çünkü yemek hâdisesinde İys, Yâkub'u öldürmeye yemin etmişti.

Yâkub dayısı **Leyyâ bin Nâhûr**'un yanına gitti. Onun iki kızı vardı. Büyüğünün ismi Lâyâ, küçüğünün ismi **Râhil** idi.

Yâkub bunlardan birisini kendisine nikahlamasını dayısından istedi. Dayısı Yâkub'a malı olup olmadığını sordu. Yâkub "Yok, fakat sana hizmet edeyim." dedi. Dayısı da "Yedi sene hizmet mukâbilinde onu sana nikahlarım." dedi. Yâkub da:

"Bana Râhil'i nikahlarsan sana yedi sene hizmet ederim." dedi. Dayısı da: "O seninle benim aramda bir anlaşmadır." dedi.

Yâkub ahde sadâkat gösterdi. Dayısı ona Lâyâ'yı nikahladı. Yâkub dedi ki:

– Bana hîle ettin, ben Râhil'i istemiştim. Dayısı dedi ki:

– Büyük dururken biz küçüğü nikahlamayız. İstersen yedi sene daha hizmet et, sana onu da vereyim.

Musa -aleyhisselâm-'ın bi'setine kadar iki kız kardeşin bir nikah altında cem'i câiz idi. Yâkub yedi sene sonra Râhil'i aldı. Dayısı kızlarını verirken onlara hizmetçi olmak üzere her birine birer câriye verdi. Birinin ismi **Zülfe**, diğeri **Belhe** idi. İki câriye de Yâkub'a hibe eyledi.

Yâkub'un Lâyâ'dan altı oğlu, bir kızı oldu. Bunlar: **Robil, Şem'un, Yehudâ, Levi, Yescûr, Zeyyâlûn, Deyyine.**

Zülfe'den iki oğlu oldu: Dan, Yağsâlî. Belhe'den de iki oğlu oldu: Câd, Âşir. Râhil'in epeyce bir müddet çocuğu olmadı. Sonra Yûsuf'u doğurdu. Yûsuf doğduğunda Yâkub doksanbir yaşında idi.

Sonra Yâkub babası İshak -aleyhisselâm-'ın vatanına hicret eyledi. Orada kardeşi İys'a mülâkî oldu. Birbirleriyle kucaklaştılar, kalblerindeki soğukluk da gitti. Daha sonra Râhil Bünyâmin'e hâmile oldu. Nifâsı içinde Râhil öldü. O vakit Yûsuf iki yaşında idi. Yâkub en ziyâde Yûsuf'u seviyordu

Yûsuf -aleyhisselâm- o rüyâyı gördüğünde yedi yaşında idi.

Bir yahudi, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e geldi ve:

– Ya Muhammed! Bana haber ver, Yûsuf'un gördüğü yıldızlar hangileridir?

Rasûlullah bir an sükût buyurdu. Cebrâil geldi ve haber verdi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– Eğer sana haber verirsem müslüman olur musun, buyurdu. Yahudi:

– Evet, dedi. Rasûlullah:

– Cereyan, Târik, Zeyyâl, Kabis, Amûdan, Felîk, Mısbah, Darûh, Fera', Vesâb, Zâlketifeyn.

Yûsuf rüyâsında bu yıldızların, güneşin ve ayın semâdan inip kendisine secde ettiklerini görmüştü.

Yahudi dedi ki:

– Vallahi söylediğın isimler doğru isimlerdir.

Yûsuf, rüyâsında kardeşlerini yıldız sûretinde görmüştür. Çünkü kardeşlik de insanın hayatının akışına tesir eden, yön veren mühim müessirlerdendir. Babası Yâkub'u güneş sûretinde, teyzesi Lâyâ'yı ay sûretinde görmüştür. Burada teyzesi dememizin sebebi, anasının Bünyâmin'in doğumundaki nifasında ölmüş bulunmasıdır. Bunların cümlesinin Yûsuf'a secde etmeleri, ileride Yûsuf'un cümlesine sultan olacağına işârettir.⁴

Âyetin nazmında güneş ve ayın, yıldızlardan sonra zikredilmesinin sebebi, Yûsuf'a babasının kardeşlerinden sonra mülâkî olacağına işârettir.

Onbir yıldızla beş dış duyuya; işitmek, görmek, koklamak, tatmak, dokunmak ve altı iç melekeye; müfekkiye, müzekkire, hâfıza, muhayyile, vâhime, hiss-i müşterek'e işâret vardır.⁵

Rüyâ üç kısımdır:

1- Hadîsü'n-nefs: Kişi rüyâda işini ve sanatını görür, yâhut âşık mâşukunu görür.

2- Şeytanın korkutması: Şeytan bazı kimselerle

4. Rûhu'l-Beyân 2 / 139

5. Rûhu'l-Beyân 2 / 140

oynayıp onu korkutur, onu üzecek şeyleri gösterir. Bunun misâli kişinin ihtilam olmasıdır. Bu iki hâl mâlumdur, te'vîline hâcet yoktur.

3- Allah'tan gelen tebşîrat: Rüyâ meleği kişiye Ümmü'l-kitaptan bir nüsha getirir, Levh-ı Mahfûz'dan eserler gösterir, bu rüyây-ı sahîhadır. Bunun hâricinde kalanlar, adğâs u ahlâmdır, yani karışık rüyâlardır.⁶

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ
كَيْدًا ۗ إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾

5. "Babası Yâkub -aleyhisselâm- dedi ki: Oğulcuğum, rüyânı birâderlerine anlatma! Sonra sana bir tuzak kurarlar. Çünkü Şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır."

Haset:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşlardır:

– Altı zümre vardır ki bunlar hesaba çekilmeden ateşe girerler.

– Onlar kimlerdir ya Rasûlallah, diye suâl edildiğinde: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem:

1 - Benden sonra gelip de zulmeden idâreciler,

2 - Kavmiyet dâvâsında bulunan Araplar,

3 - Mütekebbir dehkânlar (Ateşperestlerin köylerinin reisleri),

4 - Hiyânet eden ticâret erbâbı,

5 - Cehâlette inat eden köylüler,

6 - Haset eden âlimler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

Üç şey vardır ki, bütün günahların kaynağıdır, bunlardan muhakkak sakınınız!

Birincisi kibirdir. İblis'i, Âdem'e secde etmemeye sevk eden şey kibirdir.

İkincisi hırstır. Âdem'i yasak ağaçtan yemeye sevk eden hırstır.

Üçüncüsü hasettir. Âdem'in iki oğlunun birbiriyle kıtal edip, dövüşüp kardeşini öldürmesine sebep hasettir.

Asma'î anlatır: Yüzyirmi yaşa ulaşmış bir arabîyi gördüm.

– Ömrünün bu kadar uzun olmasının hikmeti nedir, dedim.

– Elhamdülillah hasedi terk ettim, dedi.

Bazı âsarda vârid olmuştur ki:

Bir kulun ameli beşinci kat semâya kadar yükselir, güneş gibi parlar. Haset meleği der ki:

– Ben haset meleğiyim. Bu ameli götürüp sâhibinin yüzüne çarpınız. Çünkü o hasetçidir. Ameli buradan öteye gidemez.

Şunlar hasetçinin alâmetlerindendir:

Haset ettiği kimse ile karşı karşıya geldiği vakit ona yaltaklanır, ondan ayrılınca gıybetini yapar.

Başına bir musîbet geldiği vakit etrafını rahatsız eder, şamata eder, herkese îlân eder.

Haset nefsin mezmûm ahlâkındandır. Tevhid ve ez-kâra çok devam etmek sûretiyle bunların izâlesine çalışmak lâzımdır. Allahın âsarına ve işâretlerine ve ihtarlarına dikkat edip uyanmak ve bu illetten kurtulmaya çalışmak bir vecîbedir. Şunu bilmelidir ki, ilimde ve ahlâkta ve sâir fazîlet sıfatlarında insanların makam ve mertebelerinin farklı olması onlar için bir rahmettir. İnsanların makam ve mertebelerinin farklı farklı olması ise azîz ve alîm olan Allah'ın ezelde takdîriyle olmuştur.

Haset eden kimse lisân-ı hâliyle “Allah şu nîmeti buna lâyük olmayan şu kimseye verdi.” demek sûretiyle Allah'ı itham etmek cürmünü işler. Allah, zâlimlerin iftiralarından berîdir.

Allah teâlâ:

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ﴿٥٤﴾

“Allah’ın insanlara fazlından verdiklerine mi haset ediyorlar?” itâbıyla haset edenleri kitabında zemetmiştir.

Fakat gıpta öğülmüştür: Kalbden haset illetini sö-
küp atmak ubûdiyyetin hakikatlerindedir.

Bazı hukemâ demişlerdir ki:

“Haset eden kimse beş vecihten rabbine îtiraz etmiş olur:

1 - Cenâb-ı Hakkın, kendi nîmetini bir başkasında izhâr eylemesine buğz etmiş olur.

2 - Rabb teâlânın taksîmine rızâ göstermeyip, tak-
sîmini böyle değil de şöyle yapsaydı, diye îtiraz etmiş olur.

3 - Allah fazlını dilediğine verir. O kimse ise Allah’ın fazlına buhl (cimrilik) izhâr eylemiş olur.

4 - Allah’ın bir velî kuluna ihsan ettiği nîmetin on-
dan zâil olmasını istemek sûretiyle onun perîşân olma-
sını istemiş olur.

5 - Düşmanı olan iblise yardım etmiş olur.

Bilesin ki!

Haset edersen, hasedin düşmanına değil kendine geçer. Bu hâlinde iken kendi hâlinin hakikatine bir vâkif olsan kendini, başkasını taşıyan fakat attığı taş dönüp kendi gözünü kör eden bir kimse sıfatında görürsün. Hem de evvelâ sağ gözünü çıkarır. Bu ise kendi gazabını yani öfkeni artırmaktan başka bir şeye yaramaz. Eğer bu huyunda devam edersen kuvvetlenir, o kuvvetiyle taşı daha fazla kuvvetle atar, bu defa sol gözünü de çıkarır, bu daha fazla öfkeni artırır. Sonra dönüp tekrar bir taş daha atar, bu taşla da başını yararsın. Haset ettiğin kimse ise bütün bu tehlikelerden mâsundur. Eğer o haset etmiyorsa.

Haset eden kimsenin bu hâlini gören düşmanları ona gülerler. Haset eden kimsenin hâli budur. Bu şeytanın insanı maskara etmesinin açık bir misâlidir.

Bütün bunlardan dolayı Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتَ كَمَا تَأْكُلُ
النَّارُ الْحَطَبَ

"Sakin haset etmeyiniz! Çünkü haset, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi hasenâtı yer bitirir." buyurmuşlardır.

وَ كَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَ يُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ
وَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَ عَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَى
أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلِ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٦﴾

6 “Oğlum (Yûsuf)! Rabbin seni öylece (rüyâda gördüğün gibi) beğenip seçecek. Sana rüyâ tâbirine âit ilim verecek. Sana da Yâkub hânedânına da nîmetlerini, daha evvelden ataların İbrahim ve İshâk’a tamamladığı gibi tamamlayacaktır. Şüphesiz ki Rabbin her şeyi bilendir. Tam bir hüküm ve hikmet sâhibidir.

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلْمَسْأَلِينَ ﴿٧﴾

7. “And olsun ki Yûsuf’un ve birâderlerinin haberlerinde soranlar için nice ibretler vardır.”

Evet, Yûsuf kıssasında Allah’ın azamet-i şânına ve kudret-i kâhiresine ve hikmet-i bâhiresine onların kıssasını soranlardan her bir kimse için bir çok âyetler, ibretler vardır. Yâkub’un büyük oğulları, küçük kardeşleri Yûsuf’a hep berâber tuzak kurup yapacaklarını yaptılar. Gâyeleri Yûsuf’u zelil etmekte.

Allah ise Yûsuf’u seçti, ona nübüvvet ve saltanat verdi, kardeşlerini de ona boyun eğdirdi, hükmü altına soktu. Yûsuf’a haset etmelerinde hîleleri kendi başlarına geçti. Bu ise, Allah’ın hikmet-i bâhiresi ve kudret-i kâhiresine apaçık bir delildir.⁸

Kardeşlerinin Yûsuf’a Tuzak Kurmaları

Yehuda, Robil ve Şem’un, kardeşlerinin, hatta babasının ve anasının Yûsuf’a secde (-i ihtiram) etmelerini çekemeyip Cenâb-ı Hakkın kıssa ettiği veçhile:

8. Rûhu’l-Beyân 2 / 143

إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَ أَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيَّ أَيْبَتًا مِنَّا وَ نَحْنُ
عُصْبَةٌ ۖ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾

8. "Hani o kardeşleri şöyle demişlerdi: Yûsuf'la birâderi babasının yanında mutlaka bizden daha sevgilidir. Halbuki biz (birbirimizi destekleyen) kuvvetli bir cemaatiz. Babamız herhalde açık bir yanlışlık içindedir."

Ârifler demişlerdir ki:

Yâkub, Yûsuf'un rüyâsından sonra onun küllî bir istîfâda sâhip olduğunu görünce, onun babasına ve dedesine vâris olacağını anladı ve onu daha fazla sevmeye başladı.

Yâkub onu her saat bağına basıp severdi. Kendini alamazdı. Bu durum kardeşlerinin hasetlerini artırdı, onları bir tuzak kurmaya sevk etti.

Yâkub'un Yûsuf'u sevmekte ileri gitmesi üzerinde denilmiştir ki: Kalbinde onu daha fazla sevdiği için Cenâb-ı Hak mübtelâ kılmak murâd etmiştir ki, belâ ağır basıp da o muhabbetin yerini muhabbet-i ilâhiye alsın. Çünkü bu durum muhabbet-i ilâhiyenin gayretine dokunmuştu. Muhakkak ki Sultân-ı muhabbet, memleketinde şerik kabul etmez.

Cemâl ve kemâl hakîkatte Allah'a mahsustur. Hiç bir kimsenin onu mâsivâ ile perdelemeye hakkı yoktur. Peder için evlat sevgisinden büyük fitne ve tuzak olmaz. Görmez misin ki Nuh -aleyhisselâm- kâfirlere

“Rabbim! Yer yüzünde yurt tutacak kâfirleri bırakma! Eğer onları bırakırsan kullarını saptırırlar ve kâfirden başka bir şey doğurmazlar!”⁹ diye bedduâ etmiş, Allah cümle kâfirleri tufanda boğarak helak etmiş, bu Nuh’un kalbinde hiç bir üzüntü meydana getirmemiş, oğlu da gark olunca sabredemeyip sayhâ ederek:

“Rabbim! Oğlum benim ehlimdendir.” (Hûd Sûresi, 45) demişti.

YÛSUF'UN KUYUYA ATILMASI

أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ
وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ﴿٩٩﴾ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا
تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَ أَلْقُوهُ فِي غَيَابَةِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ
السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿١٠٠﴾

9 - 10. "Yûsuf'u öldürün yahut onu bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size münhasır olsun ve ondan sonra sâlih bir zümre olasınız." İçlerinden bir söz sâhibi: "Yûsuf'u öldürmeyin, bir kuyunun dibine bırakın da bir yolcu kâfilesi onu alsın, eğer mutlaka yapacak iseniz bari böyle yapın!" dedi."

Şu kardeşlerin hâline bakınız ki, en merhametli olanı öldürülmesini değil, kuyunun dibine atılmasını tavsiye etti. İşte zamâne çocukları dilleriyle nice kötü işleri çevirirler de bir hayırlı işe vesîle olmayı akıl etmezler. Dost libâsına bürünmüş nice düşmanlar vardır ki, onlar-

dan elinden geldiği kadar sakınmak lâzımdır. Onlar insan şeklindeki canavarlardır.¹⁰

İşte yukarıda saydığımız havâss-ı hamse-i zâhire (beş dış duyu) ve kuvây-ı sitte-i bâtine (altı iç meleke) Allah'ın emriyle hakka sevk edilemezse bunlar kalbi öldürürler. Kalb ölünce hevâ ve heves insanı perîşan eder. Bu kuvvetler gizli bir sıyânet-i ilâhiye karşısında Yûsuf'u öldürmeye muvaffak olamazlarsa bile onu insanlardan ve insanlıktan uzak yerlere atarlar. Kalbi öldürmeye yâhut işe yaramaz hâle getirmeye muvaffak olurlarsa bütün duygularıyla şehvetlerini ve behîmî arzularını tatmin etmeye koyulurlar. Artık bunlar hayvânî ve nefsânî arzularını yerine getirmek için biçilmiş kaftan mesâbesinde kimselerdir.

Hakîkî hayat sâhibi kimse ancak kalbi diri olan kimsedir. Çünkü kalb, Beytullah'tır. Orada Allah muhabbeti ve zikri yoksa o kalb ölüdür.

Allah'ın beytine ve enbiyâsının eserlerine ulaşabilmek için nice vâdileri çölleri aşım da, Allah'a vusul yolu olan kalbine vâsıl olmak için nefsin ve hevâsını aşmanın hâline taaccüp olunur. Ki kalbinde bizzat Mevlâsının eserleri vardır. Orası zikrullah mahallidir ve vuslat yoludur.

Hakîm et-Tirmizî -rahmetullahi aleyh- der ki:

“Zikrullah kalbi diri tutar ve yumuşatır. Kalb zikirten hâlf kalınca nefsin harâreti altında kalır, şehvet ateşleriyle kurur, katılaşıır, âzâyı ibâdet edemez hâle getirir,

10. Rûhu'l-Beyân 2 / 144

kaskatı yapar. Eğer bu hâlinde devam ederse kuru bir ağaç gibi, taş gibi kesilip ateşte yanmaktan başka bir işe yaramaz. Bu duruma düşmekten Allah'a sığınınız”¹¹

قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ

﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿١٢﴾

11 - 12. “Dediler ki: Ey babamızı! Sen bize Yûsuf’u niye inanmıyorsun? Halbuki biz onun elbette hayırhahlarıyız. Yarın onu bizimle kira gönder de bol bol yesin, oynasın. Şüphesiz ki biz onun koruyucularıyız.”

قَالَ إِنِّي لَيَحْزَنُنِي أَن تَذْهَبُوا بِهِ وَ أَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ

الذِّئْبُ وَ أَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ ﴿١٣﴾

13. “Yâkub dedi: Onu götürmeniz muhakkak ki beni tasaya düşürür. Siz kendinden gâfil bulunurken onu kurt yemesinden korkarım.”

“Rivâyet olunur ki: Yâkub -aleyhisselâm- rüyâsında, kendini bir dağın başında, Yûsuf’u da sahrada gördü. On kurt birden Yûsuf’a hücum ettiler. Yûsuf aralarında kayboldu. Onun için Yâkub “onu kurt yemesinden korkarım” diyerek onları uyardı.

Bu rüyâyı görmekle berâber Yûsuf’u kardeşlerine teslim etti.

إِذَا جَاءَ الْقَضَاءُ عَمِيَ الْبَصَرُ

“Takdir gelince basiret görmez olur.”

Yûsuf'un kardeşleri babalarına ve kardeşlerine hürmette her zaman kusur eden kimselerdi. Babalarının îkaz ve ihtârını hemen geçiştiriverdiler. Kurdukları hîleli muhakkak gerçekleştirmek kararında olup, oldubittiye getirmek için acele edip babalarının hüznünü dikkate almadılar, aldırmadılar ve “Biz onu hemen getiririz.” dediler.

Bazı sahâbîlerden rivâyet olunduğuna göre şöyle demişlerdir:

“Kişinin, hasmına huccet, ipucu telkin etmesi muvâfik değildir. Çünkü Yûsuf'un kardeşleri kurtların insan yiyebileceğini bilmiyorlardı. Yâkub -aleyhisselâm- bunlara:

“Yûsuf'u kurt yemesinden korkarım.” demekle hilelerine bahâne telkîn etmiş oldu.

Hadîs-i şerîfte:

الْبَلَاءُ مُوَكَّلٌ بِالْمَنْطِقِ

“Belâ ağızdan çıkan söze bağlıdır.”² buyurulmuştur.

“Şunu katî sûrette yapmam!” diye yemin eden bir kul şeytana açık bir kapı bırakmış olur, şeytan kendisine

maskara edinceye kadar ona musallat olur ve o işi yaptırır. Büyük konuşmamak ve Hakk'a sığınmak lâzımdır."¹³

Hadis'te vârid olmuştur ki:

"Nefsim bana öyle şeyler söylüyor ki, onları söyleyim de, söylediklerimle mübtelâ kılınırım korkusuyla söylemiyorum." Çünkü:

"Belâ ağızdan çıkan söze bağlıdır."

Hikâye olunur ki, lügat imamlarından **İbnü's-Sekît**, halife **Mütevekkil** ile otururken halifenin iki oğlu **Mu'tez** ile **Müeyyed** gelince halife ona dedi ki:

– Benim iki oğlumu mu seviyorsun, yoksa Hasan ile Hüseyin'i mi? İmam İbnü's-Sekît bu suâle cevâben:

– Muhakkak ki **Hazreti Ali** -radıyallahu anh-'ın kölesi **Kanber** benim nazarımda senden de, iki oğlundan da hayırlıdır, dedi. Bunun üzerine Mütevekkil adamlarına:

– Bunun dilini kesip atın, dedi. İbnü's-Sekît'in dilini kestiler, o gece öldü.

Taacçüp olunacak hal şu ki, Hoca İbnü's-Sekît, başına bu hal gelmezden evvel halifenin oğulları **Mu'tez** ile **Müeyyed**'e şu beyti öğretmek istemiş: –

يُصَابُ الْفَتَى مِنْ عَثْرَةِ لِسَانِهِ – وَلَيْسَ يُصَابُ الْمَرْءُ مِنْ عَثْرَةِ الرَّجُلِ
فَعَثْرَتُهُ فِي الْقَوْلِ تَذْهَبُ رَأْسَهُ – فَعَثْرَتُهُ فِي الرَّجُلِ تَبْرَأُ عَلَيَّ مَهْلٍ

"İnsan dilinin sürçmesinden dolayı uğrayabileceği musibete ayağının sürçmesi ile uğramaz. Zîrâ, ağızdan çıkan söz insanın başını götürebilir. Halbuki ayağının sürçmesinden hâsıl olan yarası zamanla iyi olur."

Burada Yûsuf'un kardeşleri tarafından kırlara götürülmesinde akıl sâhiplerine şu işâretler vardır:

Kalb (Yûsuf), rûhun (Yâkub'un) nezâreti ve himâyesi altında kalır ve ruh diğer his ve kuvvetlere (Yûsuf'un kardeşlerine) hâkim olur ve Yûsuf'u onların Yâkub'tan uzak olmalarından istifâde ile hayvânî duygularını tatmine fırsat vermemek için onlarla göndermezse onlardan gelecek tehlike ve desîselerden ancak emîn olabilir. Çünkü onlar Yûsuf'u yalnız bulunca muhakkak bir kötülük edecekleri meydandadır ki onun için babasından uzağa götürmek istemektedirler.

Kalb, rûhun nazarlarından ve himâyesinden uzağa düşerse şeytan kurdu ona musallat olur. Ve onu istediği gibi çeker-çevirir. Onu helak eder. İnsanlık hassâlarının helak olması, kalbinin helak olmasına bağlıdır. İnsanın kurtuluşu da kalbin rûhuyla ve diğer letâîfiyle zikrullahâ müstağrak olup hakikî hayata kavuşmasına bağlıdır.

Akıl sâhibine gerektir ki, çocuklar gibi dünya ile oynamaktan vazgeçsin. Çünkü dünya oyun ve oyuncaktan ibârettir, aldatır. Fitneleri ve âfetleri çoktur. Hevâ kuyusuna düşmemek için nefsin arzularını terk etmekten başka çâre yoktur. Hevâyı def etmenin çâresi de mâsi-vâya meylî def edip Hakka yönelmek ve zikrullahâ devam etmektir.

Allah cümlemizi nefsin ve şeytanın sözlerine kulak vermekten muhâfaza buyursun. Bizim sadrımızın, letâ-ifimizin perîşan olmasından ve netîcede bizi perîşan olmaktan masûn kılsın. Âmîn...

قَالُوا لَئِن آكَلَهُ الذُّبُّبُ وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ ﴿١٤﴾

14. “**And olsun ki, dediler, bizim kuvvetli bir ce-maat olmamıza rağmen onu kurt yerse, bu takdirde her halde biz de hüsrâna uğrayanlardan oluruz.**”

Zirâ o tarafda kurt pek çok idi. İbn-i Ömer -radiyalahu anhümâ-'nın rivâyetine göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“İnsanlara telkîn-i huccet etmeyin, (ip ucu vermeyin) sonra yalan söylerler.”

Bakınız Yâkub -aleyhisselâm-'ın oğulları kurdun insan yediğini bilmezler iken o kendilerine; “**Onu kurt ge-lip yemesinden korkarım.**” diye telkinde bulunduğu için onlar da “Yûsuf’u kurt yedi...” dediler.

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَ آجَمَعُوا أَن يُجْعَلُوهُ فِي غِيَابَةِ الْجُؤْبِ
وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾

15. “**Nihâyet onu götürdüler. Onu kuyunun dibine bırakmayı elbirlik kararlaştırdılar. Biz de (Yûsuf’a): “And olsun ki sen onlara hiç farkında değil iken bir gün bu işlerini haber vereceksin!” diye vah-yettik.**”

Yâkub -aleyhisselâm- oğullarının kardeşleri Yûsuf'u sahraya götürmek üzere ısrar etmeleri ve teminât olmak üzere ahd ü yeminde ileri gitmelerine ve Yûsuf'un da onlarla berâber gitmek için meyil ettiğini görmesi üzerine, kazâya rızâ göstererek izin verdi ve Yûsuf'un bedeninin bir kapta yıkanmasını emretti. Kap İbrahim -aleyhisselâm-'a kurbanlık koçla berâber Cibrîl'in getirdiği kap idi. Yâkub ayrıca Yûsuf'un saçlarının taranmasını, yine Cibrîl'in İsmail için cennetten getirdiği sürme ile gözlerinin sürmelenmesini ve güzel koku sürülmesini emretti.

Yine rivâyete göre İbrahim -aleyhisselâm- ateşe atılacağı vakit elbisesini soymuşlardı da Cibrîl ona cennetten bir libâs getirmişti. İbrahim onu İshâk'a verdi, İshâk da Yâkub'a, Yâkub da onu bir nüsha hâline getirip Yûsuf'un boynuna asmıştı.

Kardeşleri, Yûsuf'u babalarının gözünden koyboluncaya kadar onu mesrur etmek, Yûsuf'a da ikram olmak üzere omuzlarına alıp götürdüler. Babalarının gözünden kayboldukları vakit babalarına verdikleri sözü terk ettiler. Yûsuf'u yere attılar ve dediler ki:

– Ey yalancı rüyâ sâhibi! Hani nerede sana secde ettiğini gördüğün yıldızlar? Haydi gelip de seni bizim elimizden kurtarsınlar!

Böylece dövmeye ve eziyet etmeye başladılar. Yûsuf hangi kardeşine ilticâ etse bir fazla eziyet görüyor, azarlanıyor ve dövülüyordu. Yûsuf daha fazla ağlamaya başladı ve:

– Ey babacığım! Sana verdikleri sözü ve senin on-

lara vasiyetini ne çabuk unuttular! Yaptıklarını bir görsen ki oğluna yapılan bir köle evlâdına yapılmaz, dedi.

Rivâyete göre Robil, Yûsuf'u kaldırıp yere çarptı. Yûsuf'un göğsüne hızlıca oturarak onu öldürmeye teşebbüs etti. Kardeşi Levi de boynunu kırmak istedi. Yûsuf, kardeşlerinin en merhametlisi olan Yehûda'ya bağırdı:

– Ey Yehûda! Allah'tan kork da beni öldürmek isteyene mânî ol, dedi. Yehûda merhamete gelip:

– Onu öldürmeyiniz! Öldürmemek üzere bana söz vermediniz miydi?

– Evet, dediler. Bunun üzerine Yehûda:

– Öldürmekten daha hayırlısını size söyleyeyim mi? Onu kuyuya atın.

– Pekiyi, dediler ve “**elbirlik onu kuyuya atmak üzere sözleştiler**”.

Bu kuyu Ürdün civârında olup Yâkub -aleyhisselâm-'ın menziline üç fersah mesâfede idi¹⁴

Bu kuyuyu **Şeddad** Ürdün'ün îmarı sırasında kazdırmıştı. Kuyunun ağzı dar, dibi genişti.

Nihâyet kuyunun başına geldiler. Yûsuf kardeşlerinin elbiselerine yapışıp sarılıyor, fakat itilip kakılıyordu. Kuyunun yarısına kadar Yûsuf'u sarkıttılar. Bir de bir yere tutunmasını diye ellerini bağladılar, gömleğini soydular. Ki yalancı bir kan bulaştırıp babalarına gösterebilirler.

14. Bir fersah 5.762 km.'dir.

Gömleğini soyan kardeşlerine Yûsuf:

“Ey kardeşlerim! Gömleğimi verin, ölürsem bana kafen olur, sağ kalırsam bana libas olur.” dediyse de vermediler.

Yûsuf'u kuyunun yarısına kadar sarkıtınca, düşüp ölsün diye ipi kestiler. Kuyuda su vardı. Düşünce kuyunun kenarındaki bir taşa tutundu. Ayağa kalkıp belki kardeşlerim merhamete gelip icâbet ederler ümîdiyle nidâ etti. “Ölmemiş!” diye başına taş atmak istedilerse de Yehûda mânî oldu.¹⁵

Bu esnada Hazret-i Mele-i Âlâ'dan Sidretü'l-Müntehâ'daki Cibrîl'e bir nidâ erişip:

أَذْرِكُ عَبْدِي

“Kuluma yetiş!” buyuruldu.

Cebrâil, Yûsuf'u tutup kuyuda bir taş üzerine oturttu. Ona cennet taamından yedirdi, içeceğini içirdi. Ona Halilullah İbrahim'in gömleğini giydirdi.

Hasan-ı Basrî der ki: Yûsuf kuyuya atıldığında oniki yaşında idi. Babası Yâkub ona kırk sene sonra mülâkî oldu.

Kuyu, çok korkulu bir kuyu idi. İçinde yılanlar, akrepler ve sâir haşerât mevcut idi. Birbirlerine dediler ki: “Yerlerinizden dışarı çıkmayınız! Çünkü bu gün kuyuya enbiyâdan bir nebî gelmiştir. Fakat bir yılan Yûsuf'a

kasdedip hışladı. Cibrîl ona: "Sus!" diye sayha edince yılan sustu, bir daha sesi çıkmaz olduğu gibi neslinden gelenlerin de sesleri çıkmaz oldu.

Yûsuf kuyuya atılınca şöyle ilticâ etti:

يَا شَاهِدًا غَيْرَ غَائِبٍ وَيَا قَرِيبًا غَيْرَ بَعِيدٍ وَيَا غَالِبًا غَيْرَ
مَغْلُوبٍ اجْعَلْ لِي مِنْ أَمْرِي فَرَجًا وَمَخْرَجًا

"Ey gâip olmayan şahit! Ey uzak olmayan yakın! Ey mağlûp olmayan gâlip! İçinde bulunduğum sıkıntıdan beni ferahlığa çıkar, bir kurtuluş kapısı aç!"

Rivâyete göre Yûsuf kuyuda üç gün kaldı. Bir saat kaldığı rivâyeti de vardır.

Cebrâil kuyuda Yûsuf'a şu duâyı öğretti:

اَللّٰهُمَّ يَا كَاشِفَ كُلِّ كُرْبَةٍ وَيَا مُجِيبَ كُلِّ دَعْوَةٍ وَيَا جَابِرَ
كُلِّ كَسِيرٍ وَيَا مُيسِّرَ كُلِّ عَسِيرٍ وَيَا صَاحِبَ كُلِّ غَرِيبٍ
وَيَا مُوَسِّسَ كُلِّ وَحِيدٍ يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ أَسْأَلُكَ
أَنْ تَجْعَلَ لِي فَرَجًا وَمَخْرَجًا وَأَنْ تَقْذِفَ حَبْكَ فِي قَلْبِي
حَتَّى لَا يَكُونَ لِي هَمٌّ وَلَا ذِكْرٌ غَيْرُكَ وَأَنْ تَحْفَظَنِي
وَتَرْحَمَنِي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

"Ey her türlü sıkıntıyı kaldıran, ey her duâyaya icâbet eden, ey her türlü kırıkları saran, ey her türlü zorluğuna"

*kolaylaştıran, her kimsesizin sâhibi, her yalnızın mûnisi olan Allahım! Ey kendinden başka ilâh olmayan Rab-bim! Seni tenzîh ederim! İçinde bulunduğum sıkıntıdan bir ferahlık, belâdan bir kurtuluş kapısı açmanı Senden dilerim! İlâhî muhabbetini kalbime öyle bir yerleştir ki ondan sonra hiç bir tasam kalmasın, Senden gayrisinin yâdi kalmasın ve ey Rabbim beni muhâfaza et! Yâ er-hame'r-râhimin!*¹⁶

Rivâyete göre Yûsuf kuyuya atılınca Allah'ı esmâ-i hüsnâsıyla zikretmeye başladı. Melekler bunu işitip:

– Ya Rabbî, güzel bir ses işitiyoruz, bize birazcık mühlet ver de dinleyelim.

Allah -azze ve celle- şöyle buyurdu:

– Siz dememiş miydiniz ki; **“Ya Rabbî biz Seni hamdinle tesbih edip dururken bir de yer yüzünde kan dökerek fesat çıkaracak kimseleri mi yaratacaksın?”**¹⁷

Melekler Yûsuf'un etrafını kanatlarıyla gerdiler, Yûsuf da onlarla ünsiyet peyda eyledi. İşte mü'minler de Allah'ın zikri üzere toplandıkları vakit melekler:

– Ya Rabbî bize müsâade et de onlarla ünsiyet edelim, dediklerinde Allah -celle celâlühû- de:

– Siz; **“Orada fesat çıkaracak kimse mi yaratacaksın!”** dememiş miydiniz? Şimdi ise onlarla ünsiyet etmek istiyorsunuz, buyurur.

16. Rûhu'l-Beyân 2 / 147

17. Bakara Sûresi / 30

Cenâb-ı Hak, meleklerin zikrullahın şerefine yer yüzüne inmek istediklerini bilip onlara müsâade eder.

Muhakkiklerin kavillerine göre Allah teâlâ Yûsuf'un işini kolaylaştırmak, onun korkusunu izâle etmek ve onu böyle şeylere alıştırmak ve müjde vermek üzere vahyini inzal eyledi. Bu, nübüvvet ve risâlet müjdesini hâvî olan vahiy idi.

Allah teâlâ, Yahya ve İsa -aleyhisselâm-'a bulûğ çağlarından evvel vahyeylemiştir. Allah teâlâ bazı kullarına daha küçüklüğünde velâyet kapısını açar. Velilerden **Sehl bin Abdullah et-Tüsterî** -kuddise sirruh- da bunlardandır. Allah teâlâ bazı kullarını ona göre hazırlayıp dilediği vakit onlara nübüvvet kapısını açar. Velâyet ve nübüvvet işi, bulûğ çağına yâhut kırk yaşına gelinmesine bağlı değildir. Enbiyânın ekserisine sünnetullah icâbı kırk yaşından sonra nübüvvet gelmiştir. Yine sünnetullah, bazı nebîlere bulûğ çağından ve kırk yaşından evvel nübüvvet gelmesini iktizâ ettirmiştir. Fakat tebliğ vazîfesi umûmiyetle kırkıncıdan sonra başlamıştır.

Rûhun kalbe taallukunun husûsiyeti, sebep ve hikmeti, birbirleriyle olan münâsebetlerden kalb-i ulvînin, nefs-i süflînin, kuvvetlerin ve hislerin tevellüt etmesidir.

Ruh ve kalb ruhâniyet âlemine meylederler, nefis, mâlum kuvvetler ve hisler ise hayvâniyet âlemine meyil ederler. Eğer insan kendi tab'ına, arzusuna bırakılırsa gâlibiyet nefsin olur, beden rûha, kalıp kalbe gâlip olur. Bu sakîlerin hâlidir.

Eğer kalb kuyunun derinliklerinde, uzlette vahiyle, ilham ile te'yîd olunup inâyet-i ezeliyeye nâil olursa gâ-

libiyet rûhun, kalbin olur, nefis ve beden ise mağlup olurlar. Bu da saâdlerin hâlidir.

Enbiyâ ve evliyâ hazarâtı Allah tarafından vahiy ve ilham ile, sabır ve tahammül ile, müeyyed buldukları için onların cefâ içinde olmaları Celâl tecellîsi olarak kendilerine bildirilir.

Allah -celle celâlühû- hazretleri Yâkub ve Yûsuf'a şiddetli bir gam ve büyük bir üzüntü takdir buyurdu ki, bütün acılığına rağmen sabretsinler de Allah'a inâbele-ri çok olsun, her zaman Hakka dönsünler ve onunla be-râber olsunlar, mâsivâyâ olan alâkaları kesilsin de yük-sek derecelere vâsıl olsunlar. Öyle dereceler vardır ki, onlara ancak mihnet ve meşakatlere tahammül etmek sûretiyle vâsıl olunur.¹⁸

Bazı büyükler bu hikmete mebnî olarak demişlerdir ki:

Yûsuf'un oniki sene hapiste bırakılmasının hikmeti, onun zât ve sıfatının halvet, riyâzat, meşakkat ve mü-câhedât ile kemâle erdirilmesi gereğidir. Yûsuf babası-nın yanında kaldığı takdirde bunların tahakkuku mü-yesser kılınmayacaktı. Bu hikmete binâen nebîler, ken-di vatanlarından uzaklara, bir zaman için birer garip ola-rak sevk olunmuşlardır.

Haberde geldiğine göre babası Yâkub, Yûsuf'un fi-râkıyla mübtelâ kılınmıştır. Şöyle ki:

Bir gün bir oğlağı anasının önünde boğazladı. Allah

18. Rûhu'l-Beyân 2 / 147

buna râzı olmayıp, "Senin kanına kan, firkatine firkat cezâsı vereceğim!" buyurdu. Verdiği cezâ da Yâkub'un nübüvveti kadar büyük oldu.

Bunun için:

حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقْرَبِينَ

"Umûma göre iyi ve güzel olan nice işler, mukarrebûna göre seyyiât cümlesinden addolunur."

Bir de Yûsuf doğduğunda, Yâkub emzikli bir kadını köle olarak aldı. Kadının henüz süt çocuğu bulunan bir oğlu vardı. Yûsuf için sütünün çoğalması niyetiyle çocuğu anasından ayırdı. Kadın ağladı ve Cenâb-ı Hakka niyaz edip:

"Ya Rabbî! Yâkub çocuğumu benden ayırdı. Sen de oğlu Yûsuf'u ondan ayır!" dedi.

Allah duâsına icâbet edip kadın çocuğuna kavuşuncaya kadar Yâkub'u Yûsuf'a kavuşturmadı.

Şeyh-i Ekber -kuddise sirruh- der ki: Cenâb-ı Hak:

وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا

"Allah'ın emri, mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir."¹⁹

Kavlinin tahakkukunu murâd edince kullarından herhangi bir zelle îkâ ile kavlini tahakkuk ettirir. Sonun-

da bu kul Hakka yönelmiş bir kul ise ondan sudûr ettirilen zelle vasıtasıyla dûçar olduğu belâ sâyesinde Hakka döner ve ona vâsıl olur.

Ebü Yezîd Bestamî -kuddise sirrûhû-'ya:

– Ârif âsî olur mu, diye suâl edildikde:

وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدْرًا مَقْدُورًا diye cevap vermiştir.

Bunlar Yâkub'un mübtelâ kılındığı belâ ve musîbetlerdendir. Yûsuf'tan sâdir olan sözler, zelleler ve ibtilâları cümlesiden olmak üzere şunlar da rivâyet olunur:

Bir gün Yûsuf bir ayna alıp sûretine baktı. Güzelliğine taaccüb ile dedi ki:

– Eğer köle olup da satılsaymışım, bahâ yetmez, çok para edermişim!

Lihikmetin onu köle diye sattılar, hem de kıymetsiz bir fiata sattılar:

“Onu değersiz bir bahaya, bir kaç dirheme sattılar.”²⁰

إِنَّ الْعُجْبَ لَيُجْبَطُ عَمَلِ سَبْعِينَ سَنَةً

“Muhakkak ki ucûb, yani kendini beğenmek yetmiş senelik ibâdeti mahveder.”²¹

20. Yûsuf Sûresi 20

21. El-Câmiu's-Sağîr

Bilmek gerekir ki mutlak ve küllî cemâl ve kemâl Allah'a mahsustur. Kula mecâzen izâfe edilir. Onun için kula gereken şey, Allah'a nisbet edilmesi gereken şeyleri O'na nisbet etmektir.

Onu mâsivâ ile karıştırmamaktır. Kendine geçici ve eğreti olarak verilen şeyleri ve geçici nîmetleri bilip her şeyin Hakkın yed-i kudretinde olduğuna inanmaktır. Ancak bu sâyede Hakka lâıyk bir kul olabilir. Bu cihetle kalbi tasfiye yolu zor bir yoldur. Mihnet ve meşakkate düşünce edebe sarılmak lâzımdır. Bu sebeple Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-:

مَا أُودِيَ نَبِيٍّ مِثْلَ مَا أُودِيَ

"Hiç bir nebîye bana edildiği kadar ezâ edilmedi." buyurmuşlardır. Bu sözün bir başka mânâsı; hiç bir nebî benim safâ dereceme vâsıl olmadı, demektir. Bu yolun mihnetlerinin bir zerresine tahammül, bir çok keşiflerden, kerâmetlerden çok daha âlâdır. Allah teâlâ, asfiyâsını, yani hâlis dostlarını mübtelâ kıldığı kadar kimseyi mübtelâ kılmamıştır. Onları da kendi zâtı için nice kulları arasında kendine kul olarak seçmiştir. Hidâyete erdiren ancak Allah'tır.

وَجَاءُ آبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا
نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ
بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَاءُ عَلَيَّ قَمِيصِهِ

بَدِمَ كَذِبٌ ۖ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً ۖ
فَصَبِّرْ جَمِيلٌ ۖ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

16 - 18. “Akşam olunca ağlaya ağlaya babalarına geldiler. “Ey babamız!” dediler. “Hakîkaten biz gittik. Yarış edecektik. Yûsuf’u da eşyâımızın yanında bırakmıştık. Bir de ne görelim? Onu kurt yemiş. Biz doğru söyleyenlerden olsak da, biliyoruz ki sen bize inanıcı değilsin.” Bir de üstüne yalan bir kan bulaştırılmış olan gömleğini getirdiler. Yâkub -aleyhisselâm- dedi ki: Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle büyük bir işe sürüklemiş. Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Sizin anlatmakta olduğunuz şeye karşı yardımına sığınılacak ancak Allah’tır.”

Rivâyete göre Yâkub -aleyhisselâm- oğlunun bu haberini işitince feryâda başladı. Onun gömleğini istedi. Bunu yüzüne gözüne sürüp ağladı. Hatta yüzü gömleğin kanından kıpkırmızı olmuştu. Dedi ki: “Bu güne kadar, bu kurt kadar yavaş huylu bir kurt görmedim. Oğlum yemiş de sırtındaki gömleğini yırtmamış!”

Kocasıyla kavga eden bir kadın ağlayarak gelip **Kadı Şüreyh’a** mürâcaat etti. **Şâ’bî** ona dedi ki:

– Ya Ebâ Ümeyye! Bu kadının mazlum olduğunu zannediyorum. Görmüyor musun ki ağlıyor. Şüreyh dedi ki:

– Yûsuf’un kardeşleri de zâlim oldukları halde ağ-

layarak geldiler. Bu ağlamalarına bakarak hüküm vermek doğru olmaz. Ancak sarih bir hakîkate bakarak hükmetmek gerekir.

Yâkub, oğullarının ağlayarak geldiklerini görüp:

– Ne var ey oğullarım? Yoksa koyunlarınıza bir şey mi oldu, deyince:

– Ondan daha büyük bir şey, dediler. Yâkub sordu:

– O nedir ve Yûsuf nerededir, dediler ki:

– **Ey babamız, biz gittik, yarış edecektik...**

Nihâyet Yâkub, Yûsuf'un haberini işitince ağlama-ya başladı. "Onun gömleği nerededir?" deyip getirdikleri gömleği aldı. Yüzüne gözüne sürerek durmadan ağladı. Getirdikleri gömlekte bir yırtık, bir diş eseri görmeyince onların şiddetli hasetleri sebebiyle Yûsuf'a bunu edip yalan kanla bulandırılmış bir gömlek getirdiklerini istidlal ile sözlerine inanmayıp:

"Hayır! Nefsiniz size böyle bir iş yaptırmıştır! Artık bana düşen güzel bir sabırdır." dedi, Allah'a sığındı ve ondan yardım istedi.

Sabr-ı cemîl:

Baş a gelen belâ ve musîbetten kat'î sûrette mahlû-kâta şekvâ edilmeden yapılan sabırdır. Yoksa Allah kullarına şikâyet edilirse sabr-ı cemîl husûsiyetini kaybeder.

Yâkub -aleyhisselâm- da kimseye şekvâ etmeyip:

قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَنِيَّ وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ

“Ben dökülüp saçılmamı, perîşanlığımı, hüznümü kimseye değil, ancak Allah’a arz u şekvâ eyledim!”²² dedi.²³

22. Yûsuf Sûresi / 86

23. Rûhu'l-Beyân 2 / 148

YÛSUF'UN SATILMASI

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَا بُشْرَى
هَذَا غُلَامٌ ۖ وَأَسْرُوهُ بَيْعًا بَعْدَ مَا يَعْمَلُونَ
﴿١٩﴾ وَشَرُّوهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ ۖ وَكَانُوا فِيهِ
مِنَ الزَّاهِلِينَ ﴿٢٠﴾

19 - 20. "Bir yolcu kâfilesi gelip sakalarını (kuyu başına) yolladılar. O da kovasını saldı: "Â, müjde!" dedi. "İşte bir cıvan!" Onu bir ticâret malı diye sakladılar. Allah ise ne yapacaklarını pek âlâ bilici idi. Onu değersiz bir bahâya, bir kaç dirheme sattılar. Onlar bunun hakkında rağbetsiz idiler."

Onu kıymetsiz bir fiyata sattılar. Ayanı düşük, noksan paralar karşılığında sattılar.

"Bir kaç dirheme sattılar." demek, lâyıkı olacak bir fiyata satılmadığını beyân içindir.

İbn-i Abbas'tan gelen rivâyete göre yirmi dirheme, **Süddî**'den gelen rivâyete göre ise yirmi iki dirheme sattılar.²⁴

Nakledilir ki:

Bir gün çocuklar Hazret-i Peygamber -aleyhissalâtu vesselâm- mescidden gelirken yolunu keserek:

– Hasan ve Hüseyin'e verdiği gibi bize de bir şey vermezsen seni bırakmayız, dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Bilâl'e:

– *Eve git, ne bulursan getir de nefsimi bunlardan satın alayım, dedi.*

Bilâl gidip sekiz kadar ceviz getirdi. Rasûlullah onlarla kendi nefsini çocuklardan satın aldı. Ve buyurdular ki:

– *Kardeşim Yûsuf'u kıymetsiz bir fiyata sattılar. İşte beni de sekiz cevize sattılar.*

Yûsuf'u satanlar, onun güzelliği ile gözlerinin kamaşmasına rağmen ehemmiyetsiz bir fiyata sattılar. Nedense hiç rağbet etmediler. Bunun sebeplerinden birisi onu kayıp malı gibi bulmuş olmaları idi. Yoldan bir şey bulan onun kıymetini bilmez, ehemmiyet vermez. Her an onun sâhibi çıkabilir korkusu olduğu için "Elimizden kaçırmadan bir an evvel satalım, ne tutarsa tutsun." deyip kıymetsiz bir fiyata sattılar. Güzelliği bir kıymet ifâde etmedi.

Burada zâhirî güzelliğin Allah indinde fazla kıymeti olmadığına işâret vardır. Hakîkî güzellik bâtın güzelliğidir.

Hadîs-i şerifte:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صَوْرَتِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ بَلْ إِلَى قُلُوبِكُمْ
وَأَعْمَالِكُمْ

"Muhakkak olan şudur ki Allah sizin sûretlerinize ve mallarınıza değil, kalblerinize ve amellerinize nazar eder."²⁵ buyurulmuştur.

Yani sâlim kalbleriniz ve sâlih amelleriniz varsa Allah indinde makbul olursunuz, güzel sûretiniz yâhut bir çok malınız olmuş veya olmamış ehemmiyeti yoktur. Kalb-i selîme ve amel-i sâlihe sâhip değılseniz kurtulamazsınız. Yûsuf, senden daha acâip bir kıymetsiz fiyata satılmış değıldir. O hiç olmazsa bir işe yarayacak bir kaç dirheme satıldı, ya şehvetlerine ve nefsânî arzularına köle olan kimse aşağıların aşağısı bir fiyata satılmıyor da nedir? Bu sebeple mü'min, kıymetini ve izzetini bilmeli ve nefesine köle olmamalıdır.²⁶

وَ قَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لَا مَرَاتِهِ أَكْرَمِي مَتْوِيَهُ عَسَى
أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَ كَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ
وَ لِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَ اللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ

25. Müslim ve İbn Mâce Ebû Hureyre'den

26. Rûhu'l-Beyân 2 / 151

وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

21. “Onu satın alan bir Mısırlı, karısına dedi ki: “Bunun makâmını şerefli tut. Umulur ki bize fâidesi olur. Yâhut onu evlat ediniz.” İşte Yûsuf’u böylece arz-ı Mısır’da yerleştirdik. Ve ona rüyâların tâbirini öğrettik. Allah, emrinde hâkim ve gâliptir. Fakat insanların pek çoğu bunu bilmezler.”

Yûsuf -aleyhisselâm-’ı kuyudan çıkararak kâfile Me-dîne’den Mısır’a giden bir kâfile idi. Kuyunun yakınında bir yere inmişlerdi.

O gün Yûsuf -aleyhisselâm-’ın kuyuya atıldığı gün üçüncü günü idi. Suyu gönderilen adamın adı Mâlik bin Zu’r el-Huzâî idi. Yûsuf -aleyhisselâm- bu kovaya sınıksı sarılmıştı. Mâlik ile beraberinde bulunanlar Yûsuf -aleyhisselâm-’ı kâfilenin diğer efradından saklamışlar, söylememişlerdi. Yâhut onlara, “Bunu bize Mısır’da kendileri nâmına satmamız için su sâhipleri teslim ettiler.” demişlerdi. Bazılarına göre saklayanlar Yûsuf -aleyhisselâm-’ın kardeşleri idi.

Birisi her gün ona yiyecek getirir idi. O gün de gelmiş kuyuda onu bulamayınca birâderlerine haber vermişti. Onlar da kâfileye yetişip:

– Bu bizim kölemizdir. Bırakıp gitmiş, isterseniz satın alın, demişlerdi. Yûsuf -aleyhisselâm- da buna karşı ölüm korkusuyla bir şey diyememişti.

Yûsuf’u satın alan Mısırlı, zamânın mâliye nâzırı olan **Azîz** idi. Aynı zamanda melik ordularının kumandanı idi. İsmi **Katfir** olup Azîz denilirdi.

Âyet-i kerîmede onun bir Mısırlı tarafından satın alındığının beyân edilmiş olması, kıymetsiz bir fiyata satıldıktan sonra yüksek bir bahaya da satıldığını iş'âr içindir.

O gün melik olan **Reyyân bin Velid**, Amalikalı olup Yûsuf -aleyhisselâm-'a îmân ettikten sonra onun sağlığında öldü. Ondan sonra melik olan **Kâyus bin Mus'ab** îmâna dâvet edildiği halde îmân etmedi.

Yûsuf'u o vakit elinde bulunduran adama Yûsuf'u satmak için çıkarmasını istediler. O adam da Yûsuf'u sûsleyip çarşıya çıkardı. Yûsuf'u gören Mısır ahâlisi fitneye kapıldılar. Yûsuf'un müzâyesesi üç gün sürdü.

Artırmaya iştirak edenler fiatı o kadar artırdılar ki artık hiç kimse iştirak edemez oldu.

Sonunda Yûsuf'u, ağırlığınca misk, ağırlığınca inci, ağırlığınca altın, ağırlığınca gümüş, ağırlığınca ipek karşılığında Mısır Azîz'i satın aldı. Yûsuf'un ağırlığı (400) rıtl idi.²⁷

Hikâye olunduğuna göre Yûsuf'un müzâyesesine bir ihtiyar kadın da elinde iki tutam iplikle, iştirak etmişti. Bundaki işâret hakîkî âşıkın matlûbuna varmak için elinde olanı harcamasının lâıyk olduğudur.

Köle olarak satıldığında 17 yaşında idi. On iki sene zindanda kaldıktan sonra onüçüncü sene melik Reyyân bin Velid onu vezir edinmişti. Vezir olduğunda 30 yaşında idi. Allah ona ilim ve hüküm ihsan eylediğinde Yûsuf

27. Bir rıtl: 460,8 gr.

33 yaşında idi. Vefat ettiğinde de 120 yaşında bulunuyordu.

Bazı haberlerde Allah'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

“Ey Âdemoğlu! Sen bir şey murâd edersin, ben de murâd ederim. Ve ancak benim murâd ettiğim tahakkuk eder. Eğer sen benim murâdına teslim olursan senin murâdını sana veririm. Eğer benim murâdım hususunda benimle münâzaa edersen (çekişirsen) senin murâdını başına geçiririm. Sonra yine benim murâdım tahakkuk etmiş olur.”

Allah teâlâ ile olan âdâb cümlesindedir ki, kul Allah'ın, vaktine göre izhâr ettiği tecelliyâtına teslim olup gayrilerin dedi-kodularıyla gönlünü bulandırmamalıdır.

Allah teâlâ bu âyet-i kerîmede ilmi medh, cehli zemm etmiştir. Cenâb-ı Hakk'ın, ilmi en büyük nîmetler cümlesinden olarak en başta zikr etmesi de büyük ehemmiyeti hâizdir. Bundan sonra: **“Fakat insanların ekserisi ilim sâhibi değildir, bilmezler, cehli içindedirler.”** buyurmuştur. Bundan anlaşılana ise insanların pek azının âlim olabileceğidir.

İlim iki kısımdır: İlm-i şerîat, ilm-i hakîkat. Her birisi kendi yerinde kıymetlidir.²⁸

Haberde vârid olduğuna göre:

28. Rûhu'l-Beyân 2 / 152

– Ya Rasûlallah, amellerin hangisi daha fazîletlidir, diye sorulduğunda Rasûlullah:

– *Allah'ı bilmek*, diye buyurdular.

– Hangi amel mertebeyi artırır, diye soruldu:

– *Allah'ı bilmek*, diye buyurdular.

– Ya Rasûlallah, biz amelden soruyoruz, siz ilimden cevap veriyorsunuz, dediklerinde Rasûlullah:

– *İlim ile yapılan az amel fâide verir. Fakat cehâletle yapılan çok amel fâide vermez*, buyurdular.

Allah'ı bilmek, yani mârifetullahâ sâhip olmak ise tasfiye-i bâtın yapmadan ve kalbi zikrullah ile cilalamadan müyesser olmaz.

Büyüklüğün bütün gayreti kalbleri ve bâtınları ıslâh etmek noktasında toplanmıştır, kalıpları ve zâhirleri değil. Çünkü zâhir halkın nazar ettiği yerdir, bâtın ise Hakk'ın nazar ettiği yerdir. Hakk'ın nazargâhını ıslâh eylemek ise halkın iltifat edeceği şeyleri ıslah etmekten ehem ve elzemdir.

كعبة بنياد خليل از رست دل نظرگاه جليل اكبرست

Kâbe, Halîl-i Âzer'in bünyâdı, yani binâsıdır. Gönül ise Celîl-i Ekber'in, Hakk'ın nazargâhıdır.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي

الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

22. "O tam erginlik çağına girince ona hüküm, hikmet ve ilim verdik. İşte iyi hareket eden insanların böyle mükâfatlandırırız."

Tefsir ehlinin beyânına göre Yûsuf'un bedeninin şiddet ve kuvvet kesbettiği, aklının ve temyiz kudretinin geliştiği yaşlarda iken kendine hüküm ve ilim verilmiştir. Bu da otuz ile kırk yaş arasındır. Her şeye vâkif olmak çağıdır.

Bazı hükemâ, insanların ömürlerini yaşlarına göre dört mertebeye tasnîf etmişlerdir:

1 - Neşv ü nemâ yaşı ki, nihâyeti otuz senedir.

2 - Sinn-i vukûf ki, gençlik yaşı da denilir, nihâyeti kırk senedir.

3 - Olgunluk yaşı ki, kuvvetten düşme çağıdır, nihâyeti altmış senedir. *حُكْمًا وَعِلْمًا*

4 - İhtiyarlık yaşıdır, inhitâtın açıkça görüldüğü yaşıdır, tabiilere göre bu vakitlerde en uzun yaş 120 senedir.

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın sîreti sâlik-i meczûb yoludur, meczûb-i sâlik yolu değildir. Evvelâ sülûk edip sonra cezbe-i ilâhiyeye katılmak, Allah'ın cümle enbiyâ ve evliyâsı üzerinde icrâ ettiği sünnetidir.

Âyet-i kerîmedeki *حُكْمًا وَعِلْمًا* kavli Yûsuf'un ameli ve nazarî kuvvet ve bilgilerinin ikmal olduğunu beyân içindir.

Hasan-i Basrî -rahmetullâhi aleyh- şöyle buyurmuşlardır:

"Kim gençlik vakitlerinde rabbine olan kulluk vazî-felerini güzelce yerine getirirse, Allah ona ihtiyarlık va-kitlerinde hikmet kapısını açar. Bu böyle demek, Hakk'a mûfî olan kimseye er geç hikmet pınarları açılacak de-mektir. Onun için atıyye-i ilâhiyeye liyâkat kesbetmek gerekir. Kul, kulluk vazîfesine aralıksız devam eder, Hakk'ın ihsanlarının bir zaman için gecikmesiyle ümîdi-ni kesmez, ellerini duâdan indirmez. Hadîs-i şerîf'te vârid olmuştur ki:

"Ümmetimin amellerinin efdali, Allah'tan gelecek ferahlığı intizâr etmeleridir."

Büyükler derler ki, ilimde kemâle ermek, amelde kemâle ermekten efdaldır. Fakat ilimde bir kusur işle-mek de amelde bir kusur işlemekten tehlikelidir. İnsanın akîdesinin sağlam, kalbinin temiz olması, sağlam ilim elde edip kemâle erebilmesinin ilk şartıdır. Allah teâlâ-nın medh ettiği ilim de bu ilimdir.

İşte enbiyâ -aleyhimüsalâtü vessalam- hazarâtı Cenâb-ı Hak'tan bu ilmin kendilerine ziyâde edilmesini istemişlerdir:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾

"De ki: Rabbim, benim ilmimi artır."²⁹ Allah'tan il-mini artırmasını iste.

Âdem -aleyhisselâm- melâikenin hürmet ve tâzim-lerine, onların secdesine kendine tâlim olunan esma

sâyesinde müstahak kılınmıştır. Süleyman -aleyhisselâm- o büyük saltanatına ince anlayış ve mantıku't-tayrî bilmesiyle, Yûsuf -aleyhisselâm- sıkıntılardan, zindanlardan kurtuluşa ve saltanatına ilm-i tâbiri bilmesi sâyesinde nâil kılınmıştır. İlm-i tevhîdi bilen mârifetulla-ha eren bir kimse nasıl olur cehennemden kurtulmaz?

İşte Cenâb-ı Hak, Yûsuf'un o ilim sâyesinde zindanlardan kurtulduğunu beyân buyurduktan sonra:

وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

“İşte ihsan erbâbını biz böyle mükâfatlandırırız!” buyuruyor.

Bazı büyükler bu âyet-i kerîmeyi; talep, müridlik cehd ü gayret, riyâzat ile nefsini güzelleştirip islâh ederek ihsan ehillerinin arasına sokan ve onların meclisinden ayırmayan kimseye işâret olarak îzah etmişlerdir. Allah da ihsan erbâbını sever. Allah'ın sevdiği bir kimse de iki cihan saâdetine nâil olur.

Hadîs-i şerîfte vârid olmuştur ki:

*“Allah bir kulu sevdiği zaman Cebrâil'e nidâ eder: “Allah filânı seviyor, sen de sev.” Onu Cibrîl sever ve semâ ehline nidâ eder: “Muhakkak ki Allah filânı seviyor, onu siz de seviniz.” Onu semâ ehli sever. Sonra onu ehl-i arza sevdirebilir.”*³⁰

30. Buhârî ve Müslim

YÛSUF VE ZÜLEYHÂ

وَ رَأَوْدَتُهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَ غَلَقَتِ الْأَبْوَابَ
وَ قَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۗ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ ۗ
إِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾

23. “Onun bulunduğu evdeki kadın onun nef-
sinden murâd almak istedi. Kapıları sımsıkı kapattı
ve “Sana söylüyorum beri gel.” dedi. O ise: “Allah’a
sığınırım, doğrusu o benim efendimdir. O Bana gü-
zel bir mevki vermiştir. Hakikat şudur ki zâlimler as-
la felah bulmaz!” dedi.”

Hikâye olunur ki Züleyhâ kadınların en güzellerin-
den olup Mağrib sultanı Taymus'un kızı idi. Bir gece rü-
yâsında olabildiği kadar hüsn ü cemâl sâhibi bir genç
gördü. Ona kim olduğunu sordu, o da: “Ben Mısır
Azîz’iyim!” dedi. Züleyhâ uyanınca, rüyâsında gördüğü

gencin fitnesine kapıldı. Hâli değişti. Fakat uzun bir zaman hâlini başkalarından gizli tuttu.

Bir müddet sonra, evinde hizmet eden köle ve câriyeler onda bir iş olduğunu hissettiler. Bazısı nazar değmesi, bazıları sihre tutulmuş olmak, bazıları cinlerin ilişmesi, bazıları da aşk hâlidir, dediler. Uzun araştırmalardan sonra onun âşık olduğunu anladılar fakat kime âşık olduğunu öğrenemediler.

Komşu memleketlerin melikleri onu istedilerse de Züleyhâ Mısır Azîz'inden başka hepsini reddetti. Babası da onu techîz edip sayısız köle ve câriye ve emval ile ve muhâfızlarla Mısır'a gönderdi. Azîz de onu kendi şânınca bir çok ziyetle karşıladı.

Fakat Züleyhâ Mısır Azîz'ini görünce, rüyâsında gördüğü gencin o olmadığını anlayıp ağlamaya başladı. Hasret ve firkatiyle döğünmeye başladı. Hâtiften bir ses işitti ki: "Mahzun olma ya Züleyhâ! Maksûdun bunun vâsıtasıyla hâsil olacaktır!"

"Züleyhâ hâtiften bu müjdeyi işitince sevincinden secde-i şûkrâne baş koydu."³¹

Rivâyete göre Yûsuf -aleyhisselâm- Züleyhâ'nın köşkünün bahçesinde ibâdetine devam ederdi. Gününü üçe taksim etmişti: Üçte birini namaz ile, üçte birini ağlamakla, üçte birini de tesbih ve zikrullah ile geçirirdi.

Yûsuf erkeklığın kemâline, bulûğa erişince Züleyhâ

ona nefisini teklîf etti. Yûsuf da ondan bahçeye kaçtı. Yûsuf onu terk edince onun rengi değişir, benzi sararırdı. Cârîyelerinden birisi Züleyhâ'ya Yûsuf için husûsî bir ev hazırlayıp, onu olabildiği kadar kıymetli ziynetlerle tezyîn etmesini ve Yûsuf ile halvet etmesini işâret etti.

Tezyîn işine memur ettiği sanatkâr işini bitirince Züleyhâ, Azîz'i dâvet etti. Azîz odayı görünce, görülmemiş bir şekilde tezyîn edilmiş olmasına gâyet taaccüp etti, Züleyhâ'ya dedi ki:

– Bu odaya “Sürur Evi” adını koy.

Azîz çıkıp gidince Züleyhâ Yûsuf'u dâvet etti. Onu istemediği halde bir çok ziynetle tezyîn ettiler. Züleyhâ da ziynetleri üzerine bir kat daha ziynetlendi. Beyaz ve güzel idi. İki gözü arasında parlayan bir beni vardı. Saçlarını dört bölük taramış, ayrıca inci ve yakutla da süslemişti. Gerdanlıkları da boynundan sadırına sarkıyordu.

Yûsuf'u aldatıp birinci odaya getirdi. Kapıyı sımsıkı kapattı. Olanca hîlelerini kullanarak onu nefesine dâvet etti. Yûsuf iltifat etmeyince bitişiğindeki ikinci odaya girdi. Yine kapıyı sımsıkı kapadı. Yûsuf yine iltifat etmedi. Onu bütün kuvvetiyle üzerinden def'eyledi. Yedinci odaya varıncaya kadar bu devam etti. Yûsuf yine iltifat etmeyip onun dediğini yapmadı. Âyet-i kerîmede bunun için cemî sîğasıyla: “**kapıları sımsıkı kapattı**” buyurulmuştur.

İbn-i Abbas -radiyallahu anhümâ- rüyâsında Yûsuf -aleyhisselâm-'ın tebessüm ettiği vakit dudaklarından

nur parladığını, konuştuğu vakit nurların şualarının her tarafa saçıldığını gördüğünü söylemiştir. Ve güzelliğinin kelimelerle ifâde edilemeyeceğini beyân etmiştir.

Züleyhâ Yûsuf'a seslenip:

– İşte bu müzeyyen odayı senin için hazırladım.
Yûsuf:

– Ey Züleyhâ! Sen beni harama dâvet ediyorsun. Yâkub evlâdı ise bu fiili işlemez. Sen bana zillet ve hü-zün libâsı giydirmek istiyorsun. Ey Züleyhâ! “Sürur Evi” diye isimlendirdiğin bu evin hüznler ve feryâtlar evi ve cehennemın bir köşesi olmasından korkuyorum.

Züleyhâ:

– Ey Yûsuf! Ne güzel gözlerin var! Yûsuf:

– Onlar en evvel cesedimden yere akacak. Züleyhâ:

– Ne güzel yüzün var! Yûsuf:

– Toprak onu yiyecek. Züleyhâ:

– Ne güzel saçların var! Yûsuf:

– Onlar cesedimden ayrılıp toprağa dökülecek. Züleyhâ:

– İşte ipek döşek hazır. Kalk hâcetimi yap! Yûsuf:

– Sen benim cennetteki nasîbimi zâyî edeceksin, beni ebedî saâdetten mahrum edeceksin. Züleyhâ:

– Gözlerim senin muhabbetinle serhoştur. Ne olur gözlerini yerden kaldır da hüsn ü cemâlime bir bak! Yûsuf:

– Sâhibin hüsn ü cemâline herkesten fazla lâyıktır.

“Muhakkak ben Allah’a sığınırım. Sâhibin de bana güzel bir mevkî veren efendimdir. Muhakkak ki yersiz iş yapanlar, zâlimler felah bulmazlar.”³²

Âyet-i kerîme, bir kimseye yapılan ihsânın kıymetinin ve şükürünün bilinmesini âmirdir. Yûsuf iki şeyden dolayı bu haramdan ictinap ettiğini beyân etmiştir.

Birincisi: Allah’a isyan etmemek,

İkincisi: Züleyhâ’nın kocasının ona olan ihsânına, ihsâna lâyıık olmayacak bir harekette bulunmak sûretiy-le zulmetmemek için.

Âyetleri kasd-ı mahsûs ile yanlış tefsîr ederek kabukta kalanların Yûsuf’a isnat ettikleri gibi enbiyâyâ fuhuş amellerini nispet ve izâfe etmek küfürdür. Çünkü bu, onlara şetmeylemek (sövüp saymak) demektir.”³³

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنَّ رَأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ ۖ كَذَلِكَ لِيَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ ۗ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُتَّخَصِّصِينَ ﴿٢٤﴾

24. “O kadın and olsun ona niyetini kurmuştu. Eğer Rabbinin burhânını görmemiş olsa idi belki Yûsuf da ona kasd etmiş gitmişti. İşte biz ondan fenâlığı ve fuhuşu bertaraf edelim diye böyle burhan gösterdik. Çünkü o, tâatta ihlâsa erdirilmiş kullarımdan idi.”

32. Yûsuf Sûresi / 23

33. Rûhu'l-Beyân 2 / 155

“Eğer Rabbinin burhânını görmese idi...”

Burhan: Yûsuf evin bir köşesinde: “Zinâyâ yaklaşmayın!” diye yazılı olduğunu gördü.

Melek ona: “Süfehânın fiiline meyletmeyesin! Çünkü sen enbiyâ dîvânında yazılısın!” dedi. Odanın tavanı yarılıp Yâkub’u gördü ki parmağını ısıırıyordu ve Yûsuf’u gizlice korkutuyordu. Bir de yanında bir şahıs peydâ oldu. O şahıs:

– Ey Yûsuf sağ tarafına bak!

Yûsuf sağ tarafına bakınca, muazzam bir yılan gördü. O kimse ilâve etti:

– İşte bu yılan zinâ edenin yarın karnında olacaktır!

Hâsılı Yûsuf, zinânın çirkinliğine dâir Cenâb-ı Hak’ın huccet-i bâhiresini ve sâir huccetlerini gördü. Ona bunun gösterilmesinin sebebi yakîninin artması içindi. Yûsuf burada ayne’l-yakîn mertebesine îsal olundu. Böyle durumlarda eşyânın hakikatleri hakîkî sûretleriyle görünürler. İğreti sûretlerinden tecerrüt edip hakîkî veçheleriyle görünürler. Burada Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz hazretlerinin şu hadîs-i şerîfi daha iyi anlaşılır.

“Cennet nefsin sevmediği şeylerle, cehennem ise şehvetlerle çevrilmiştir.”

Bunun için Yûsuf, zinâ fiilini en çirkin şekilde görmüştür. Çünkü gözden perdeler kalkmış, Rabbinin en-vâr-ı ilâhiyesi ve âyâtı her şeyi hakîkatiyle göstermişti.

Âyet-i kerîmede لَوْلَا şartının cevabı mahzuftur. Yani, "Rabbinin zinânın hakîkatine dâir burhânını müşâhede etmiş olmasa idi, cibillî meyli mûcibince zâhirî bir mânî görmemiş olacağından durum aksine cereyan edecekti. Fakat bütün cihetlerden Rabbinin burhânını görünce Yûsuf düşeceği büyük tehlikeden halas edilmiş oldu.

"Muhakkak ki o benim halâsa erdirilmiş kullarımdandı."

Âyet-i kerîmede durumun nezâketinden لَوْلَا şartıyla beyânının hikmeti, Yûsuf'un o işten sakınmasının tabiatı beşeriyesinin müsâade istemesiyle değil mahza iffet ve nezâhetle, içindeki hissiyatının ona bütün hücumlarına ve teşviklerine rağmen maddî ve mânevî nezâhetini muhâfaza ve Allah korkusu ile olduğunu beyân içindir.

Böyle hâricî hazırlamaların, yani dıştan gelen tahrik ve teşviklerin insan tabiatını bütün açıklığıyla ortaya koyması neticesinde düşülecek duruma düşmemiş ve mehâfetullah ve sıyânetullah ile necat bulmuştur.

Bu cihetten âyet-i kerîmede: **"Muhakkak ki o halâsa erdirilen kullarımdandır."** buyurulmuştur. Onlar bütün uzuvlarıyla Hakk'a ibâdete yöneldikleri için böyle ciddî tehlikelerden Allah onları halas eder. Âyet-i kerîmede, kul hakka tam yöneldikten sonra onu şeytanın iğvâ edemeyeceğine de işâret vardır. İşte şu âyet-i kerîme de bu husûsu sarâhaten ifâde etmektedir:

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغَوِّيَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ

الْمُخْلِصِينَ ﴿٨٢﴾

“(Şeytan): **“İzzetin hakkı için, onların hepsini de iğvâ edeceğim, aldatıp sapıtacağım. Ancak onların içindeki muhlesinden olan kulların müstesnâ.”**³⁴

Allah teâlâ Yûsuf'u “ihsan erbâbından ve muhlesinden olduğunu” beyân ile medh buyurup gûnahtan berf olduğunu îlân eylemiştir.

Onun için kula gereken şey, maddî ve mânevî temizliğin bir hudûdunda kalmayıp dâima ileriye gitmek için sa'y (gayret) etmektir.

Ali bin Hasen'den hikâye olunduğuna göre:

Züleyhâ'nın hazırladığı odada onun putu vardı. Züleyhâ, dâvetinden önce onu bir libasla örttü.

Yûsuf; “Onu niye yaptın?” deyince Züleyhâ:

– Beni musîbet anında iken görmesinden hayâ ettim, diye cevap verdi. Yûsuf ona:

– Sen ki, işitmeyen, görmeyen ve bir şey anlamayan bir taş parçasından utanırsın, benim ise beni yaratan, hem de en güzel sûrette yaratan Rabbinimden haya etmeye hakkım yok mudur?

Yûsuf -aleyhisselâm- Rabbinin burhânını görünce korku ile ve süratle kapıya koştu. Züleyhâ da arkasından koştu:

وَ اسْتَبَقَا الْبَابَ وَ قَدَّتْ قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَ الْفِيَا سَيْدَهَا
 لَذَا الْبَابِ ۖ قَالَتْ مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ
 يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٠﴾

25. “İkisi de kapıya koştular. O kadın bunun gömleğini arkasından boylu boyunca yırttı. Kapının yanında kadının efendisine rast geldiler. Kadın hemen dedi ki: “Zevcene kötülük etmek isteyenin cezası zindana atılmaktan yâhut acıklı bir azâbdan başka ne olabilir?”

Azîz dedi ki:

– Benim ehlime kötülük etmek isteyen kimdir?

Züleyhâ dedi ki:

– Ben yatağımda uyuyordum. Bu İbranî delikanlı geldi, لباسımı açtı ve nefsimden kâam almak istedi.

Azîz, Yûsuf'a baktı ve: “Ey delikanlı! Sana yaptığım ihsandan dolayı göreceğim karşılık bu mu? Beni mahzun etmemeliydin.”³⁵ dedi.

Kendini müdafaa ve ırzını tenzih için:

قَالَ هِيَ رَأَوْدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ

قَمِيصُهُ قُدًّا مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَ إِنْ
كَانَ قَمِيصُهُ قُدًّا مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٧﴾

26 - 27. “Yûsuf dedi: “**Kendisi benim nefsimden murâd almak istedi.**” Kadının akrabasından olan bir şâhit de şehâdet etti ki: “Eğer (Yûsuf’un) gömleği önünden yırtıldı ise kadın doğru söylemiştir. Bu ise yalancılardandır. Yok eğer gömleği arkadan yırtıldı ise kadın yalan söylemiştir, bu ise doğru söyleyicilerdendir.”

Bir rivâyette Azîz, Züleyhâ’ya: “Bir delil göstermedikçe sözünü kabul etmem!” dedi. Bir rivâyette Züleyhâ’nın zâhirî görünüşüne ve mazlum duruşuna bakarak Yûsuf’un zindana atılmasını emretti. Bu sırada Yûsuf Allah’tan kendisinin müberrâ olduğuna dâir delil inzal etmesi için duâ etti. Orada beşikte Züleyhâ’nın dayısının oğlu olan üç veya dört aylık bir çocuk vardı. Cibrîl-i emîn nâzil olup bu çocuğu beşiğinde oturttu ve ona:

– Yûsuf’un müberrâ olduğuna şehâdet et, dedi. Çocuk beşikten kalkıp Azîz’in önüne kadar yürüdü, geldi ve şehâdet etti. Âyet-i kerîmenin lâfzında “**Kadının akrabasından olan bir şâhit şehâdet etti.**” diye ifâde olunan şâhit bu çocuktur.

Allah’ın, Züleyhâ’nın akrabasından olan bir çocuğu şehâdet ettirmesinin sebebi ve hikmeti, huccetinin kesin ve fîtiraz edilemez olması içindir.

Yûsuf’un berâeti için de daha emin olup üzerine atılan töhmeti kökünden bertaraf etmesi içindir.

Beşikte çocuk iken konuşanlar:

1 - **Nûh** -aleyhisselâm-: Doğduktan hemen sonra konuşmuştur. Şöyle ki: Anası onu bir mağarada dünyaya getirdikten sonra kendisi ve çocuğu için etrafından endişelenerek bir müddet için onu koyup giderken: "Vâ-Nûhâh, Eyvah yâ Nuh!" dedikde Nûh anasına: "Ey anacığım benim için kimseden korkma! Beni yaratan beni muhakkak muhâfaza eder!" dedi.

2 - **İbrahim** -aleyhisselâm-: Rahm-i mâderden yer-yüzüne gelince iki ayağı üzerinde doğrulup dedi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا

3 - **Yûsuf** -aleyhisselâm- anasının karnında iken konuşup: "Ben uzun bir müddet babamdan ayrı düşeceğim." demişti. Anası bunu Yâkub'a haber verince Yâkub: "Bunu gizli tut." dedi.

Bir defasında da Yûsuf'un anası aksırınca Yûsuf anasına karnından: Yerhamukillâh, dedi. Orada hazır bulunanların cümlesi de Yûsuf'un sesini işitmişlerdi.

4 - Yûsuf'un berâetine şehâdet eden çocuk yukarıda zikrolunduğu veçhile konuşmuştur.

5 - **Musa** -aleyhisselâm-: Anası onu dünyaya getirdiği vakit düştüğü yerde oturup:

"Ey anacığım! Firavun'dan korkma! Allah bizimle berâberdir." dedi.

6 - Firavun'un kızına hizmet eden ve onun başını tarayan hizmetçi kadının çocuğu.

Kadın müslüman olunca Firavun'un kızı, babasına hizmetçisinin müslüman olduğunu haber verdi. Firavun de onun ve çocuklarının bakır bir kazanda kaynar suya atılmasını emretti. Kazana atılma sırası ana kucağında-ki sût çocuğuna gelince çocuk anasına:

– Sabret anacığım, muhakkak ki sen hakk üzere-sin, dedi.

7 - **Yahya** -aleyhisselâm-.

8 - **Îsâ'nın** anası Meryem -aleyhisselâm-.

9 - **Îsâ** -aleyhisselâm-: Beşikte iken konuştuğu Âl-i İmran sûresinde³⁶, ne konuştuğu da Meryem sûresinde beyân buyurulmuştur:

“Îsâ şöyle dedi: Muhakkak ben Allah'ın kulu-yum. O bana kitap vermiş ve beni nebî kılmıştır.”³⁷

10 - **Râhip Cüreyc** kilisesinde kendi hâlinde ibâde-tine devam ederdi. Benî İsrâîl kızlarından bir kız “Onun başına belâ olacağım!” diye yemin edip ona nefsini arz etti. Cüreyc ona dönüp bakmadı. Sonra kız gidip Cü-reyc'in kilisesinin civarında koyunlarını otlatan bir çoba-na nefsini teslim etti. Ondan bir çocuk doğurdu.

Sonra: “Bu çocuk Cüreyc'indir.” dedi. Cüreyc'i döv-düler ve kilisesini yıktılar. Cüreyc namaz kıldı ve çocu-ğun yanına gitti, elini çocuğun başına koyup:

36. Âl-i İmrân Sûresi / 46

37 Meryem Sûresi / 30

– Seni yaratan Hâlik'in hakkı için söyle ey çocuk, senin baban kimdir?

Çocuk Allah'ın izniyle konuşup:

– Babam filân çobandır, dedi.

Cüreyc'den özür dilediler ve kilisesini tekrar yaptılar.

11 - Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

Velâdet senelerinin ilk anlarında konuşmuş ve ilk söylediği söz şu olmuştur:

اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ
بُكْرَةً وَأَصِيلًا

12 - Mübârekü'l-Yemâme:

Bir sahâbîden rivâyet olunduğuna göre şöyle demiştir:

Mekke'de iken bir gün bir eve girdim. Rasûlullah'ın orada olduğunu görmüştüm. Orada taaccübe şâyan bir hâdiseye şâhit oldum: Bir adam bir günlük çocuğunu hırkaya sarmış Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e getirmişti:

Rasûlullah:

– Ey çocuk, söyle ben kimim?

Çocuk talâkatli bir lisanla:

– Sen Rasûlullahsın, dedi. Rasûlullah:

– Allah seni mübarek kılsın, buyurdular.

Bu çocuk bundan sonra konuşmadı. Biz ondan sonra çocuğa “Mübârekü'l-Yemâme” ismini verdik. Bu hâdise de Vedâ Haccı esnasında vukû buldu.

13 - Şeyh-i Ekber **Muhyiddin bin Arabi**'nin kızı: Şeyh-i ekber -kuddise sirruh- anlatıyor:

Kızım Zeyneb'e bir defasında henüz süt çocuğu iken sordum:

Helâliği ile cimâ ettikten sonra inzal vâki olmayan adam hakkında ne buyurursun? Kızım hemen cevap verdi:

– Gusletmesi lâzımdır. Orada hazır bulunanlar buna taaccüp ettiler. Sonra ben hac için gittiğimde kızım-dan bir müddet ayrı kaldım, bir sene onu görmedim. Vâlidesine de Hacca gelmesi için izin vermişim. Şam hacılarıyla berâber geldi. Ben de ona kavuşmaya gittiğimde kızım deve üzerinde anasını emerken daha anası beni görmeden o görüp:

– Şu babamdır, dedi. Ben güldüm. Çocuk kendisini kucağıma attı.

فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَ
كُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾

28. “Vaktâ ki, (Züleyhâ'nın kocası) Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu gördü:

Şüphesiz ki bu, siz kadınların fendinizdendir, çünkü sizin fendiniz muhakkak büyüktür!" dedi."

Ulemâdan biri demiş ki: Şeytandan korktuğumdan ziyâde kadınlardan korkarım, çünkü Kur'ân'da:

﴿٧٦﴾ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

"Muhakkak ki şeytanın hîlesi, tuzağı zayıftır."³⁸ buyurulduğu halde, kadınlar hakkında:

﴿٢٨﴾ إِنَّ كَيْدَ كُنَّ عَظِيمًا

"Muhakkak ki sizin hîleniz, tuzağınız büyüktür!"³⁹ buyurulmuştur.

يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ إِنَّكِ كُنْتِ
مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾

29. "Yûsuf, sen bundan, bu mes'eleyi söylemekten vaz geç. Ey kadın sen de günâhına istiğfar et. Çünkü sen cidden günahkârlardan oldun."

38. Nisâ Sûresi / 76

39. Yûsuf Sûresi / 28

ZÜLEYHÂ'NİN KADINLARI

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَةٌ الْعَزِيزُ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ
فَدُ شَغَفَهَا حُبًّا ^ط إِنَّا لَنَرِيهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٠﴾ فَلَمَّا
سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً
وَأُتَتْ كُلٌّ وَاحِدَةً مِّنْهُنَّ سَكَينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ^ع فَلَمَّا
رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا
إِن هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٢١﴾

30 - 31. “Şehirdeki bir kısım kadınlar: “Azîz’in karısı delikanlısının nefsinden murâd almak istiyormuş. Sevgi ile kalbinin zarı yırtılmış. Görüyoruz ki o muhakkak apaçık bir sapıklıktadır.” dediler.

Vaktâ ki kadın onların gizli gizli yaptıkları dedikoduları işitti kendilerine dâvetçi yolladı. Onlar için

rahatça oturup yaslanacak bir yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi.

(Yûsuf'a): "Çık karşılarına!" dedi. Şimdi onlar bunu görür görmez kendisini büyük bir varlık olarak tanıdılar. Hayranlıklarından ellerini kestiler: "Allah'ı tenzih ederiz. Bu bir beşer değildir. Bu çok şerefli bir melekten başka bir şey değildir."

Züleyhâ onlara bir ziyâfet hazırladı. Ellerine kavun gibi bıçakla kesilip yenilecek şeylerden verdi ve her birine de birer bıçak verdi. Yûsuf'u da en güzel bir şekilde hazırladı. Onlar geldiği vakit bu hâliyle onlara görünmesini söyledi. Yûsuf o hâliyle ayın ondördünden daha güzeldi.

Bazı ulemâ dediler ki:

Bizim melekleri yaratıldıkları sûrette göremeyişimiz Allah'ın bize eltâf-ı sübhâniyesi cümlesindedir. Çünkü onlar o kadar güzel sûretlerde yaratılmışlardır ki eğer onları görsek gözlerimiz gider, ruhlarımız giderdi. Bu sebeple Rasûlullah vahiyelere rüyâlarla ünsiyet ettirildi.

İnsan, meleği âniden görmeye beşerî kuvvetleriyle tahammül edemez. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de nübüvvetinin ilk günlerinde Cibrîl'i aslı sûretiyle görünce bayılıp düştü. Ondan sonra melek insan sûretinde gelmeye başladı.

Yûsuf, Mısır sokaklarında gezerken yüzü güneş gibi parlardı. Allah'ın Âdem'i ilk yarattığı gündeki hâline

benzerdi. Yûsuf'un anası Râhil ve ninesi Sâre de müstesnâ bir güzellikte idiler.⁴⁰

İbn-i Abbas'tan rivâyet olunan Hadis-i şerifte vârid olduğuna göre:

"Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlerin hepsi de güzel yüzlü ve güzel seslidirler. Sizin peygamberinizin yüzü de onların hepsininkinden güzel, sesi de onların hepsininkinden güzeldir."

Nebîlerin birbirine tafdil edilme cihetleri, Allah'ın onlara ayrı ayrı verdiği husûsiyet sebebiyledir. Beyaz olarak güzellik Yûsuf'a tahsîs olunmuştur. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-: *"Kardeşim Yûsuf benden daha beyaz idi. Fakat ben ondan daha güzeldim."* buyurmuşlardır.

Tatlı bir esmerlik, güzelliğe münâfi değildir.

İbn-i Abbas'tan rivâyet olduğuna göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurmuşlardır:

"Cibrîl bana gelip, yeryüzünde Yûsuf'a benzer birini görmek istersen Osman bin Affân'a bak, aynı zamanda o ceddin İbrâhîm'e de en çok benzeyendir."

Rasûlullah'ın kerîme-i muhteremeleri **Rukiye** -radiyallahu anhâ- müstesnâ bir güzellikte idi. O derecede ki şiirde erkek şâirlerden ileri gitmiş kadın edipler dahî onun güzelliğini vafsetmekten âciz kalırlardı.

40. Rûhu'l-Beyân 2 / 159

Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ-'nın anası **Rûman** -radiyallahu anhâ- hakkında Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "*Hûr-i İynden birine bakmak isteyen Rûman'a baksın.*" buyurmuşlardır. Bu onun güzelliğini ve ehl-i cennetten olduğunu beyân babında sâdir olmuştur.⁴¹

قَالَتْ فَذَلِكَ الَّذِي لُمْتَنِي فِيهِ وَ لَقَدْ رَأَوْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ
فَاسْتَعَصَمْتُ وَ لَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا أَمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَ لَيَكُونَا مِنَ
الصَّاعِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي
إِلَيْهِ ۖ وَ إِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَ أَكُنَّ مِنَ
الْجَاهِلِينَ ﴿٣٣﴾

32 - 33. (Bundan sonra) Kadın dedi: İşte kendisi hakkında beni ayıpladığınız şu gördüğünüz civandır. And ederim, onun nefsinden ben murâd istedim de o namuskârlık gösterip reddetti. Yemin ederim eğer o kendisine emir edeceğimi yapmazsa muhakkak zindana atılacak ve muhakkak zillete uğrayanlardan olacaktır.

Yûsuf dedi: Ey Rabbim! Zindan bana bunların beni dâvet ettikleri şeyi irtikap etmekten daha sevgilidir. Eğer sen bunların tuzaklarını benden dön-

dürmezsen belki onlara meyil eder, câhillerden olurum!”

Yûsuf böyle deyince melekler tahammül edemeyip ağladılar. O anda Cibrîl nâzil olup:

– Ey Yûsuf! Rabbin sana selâm ediyor. Ve sabret diyor, muhakkak ki sabır kurtuluşun anahtarıdır, âkibeti de senâ edilmeye lâyıktır, buyuruyor, dedi.

Bazı hükemâ: Yûsuf öyle diyeceğine “Rabbim âfiyet daha sevimlidir.” dese idi Allah onu zindana değil âfiyete nâil edecekti. Fakat gûnahtan necat bulunca Allah uğrunda uğradığı musîbetlere aldırmadı.

“Rabbim, zindan bana, beni dâvet ettikleri şeyi irtikâp etmekten daha sevimlidir.” dedi, zindana gitti.⁴²

“Belâ, ağızdan çıkan söze bağlıdır.”

YÛSUF'UN ZİNDANA ATILMASI

فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْعَلِيمُ ﴿٢٤﴾ ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا آيَاتٍ لِيَسْجُنَّهٗ
حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾

34 - 35. "Bunun üzerine Rabbi onun duâsını kabul etti de onların tuzaklarını ondan savdı. Çünkü o hakkıyla işitenin her şeyi bilenin ta kendisidir. Sonra gördükleri bütün o delillerin⁴³ ardından mutlaka onu bir zamâna kadar zindana atmaları re'yi onlara zâhir oldu."

Ebû Ali ed-Dekkâk -kuddise sirruh- der ki: "Yirmi sene kadar Mekke'de ikâmet ettim. Bir gün nefsimde sût işihâsı galebe etti. Asfân'a⁴⁴ doğru çıktım. Arap ka-

43. Yûsuf -aleyhisselâm-'ın mâsumiyetini ispat eden deliller.

44. Mekke'den iki mērhale kadar mesâfede olan bir yer.

bîlelerinden birine misâfir oldum. Orada gözüm bir câriyeye düştü, muhabbeti gönlümü cezbetti. Câriye bana dedi ki:

– Eğer sâdık bir kimse olsa idin sût iştihâsına tutulmaz, bir sût için buralara kadar yorulmazdın.

Ben bu sözün tesiriyle Mekke'ye döndüm, Beytullahı tavaf ettim, rüyâmda Nebiyy-i Sıddîk **Yûsuf** -aleyhisselâm-ı gördüm. Ona dedim ki:

– Züleyhâ'nın fitnesinden kurtulmakla Allah gözlerini rûşen kılsın. Yûsuf -aleyhisselâm- da bana:

– Ey mübarek! Asfanlı kadından kurtulmakla Allah da senin gözlerini rûşen eylesin, dedi ve:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ ﴿٤٦﴾

“Rabbinin makâmından korkan için iki cennet vardır.”⁴⁵ âyetini okudu.⁴⁶

Bazı büyükler dediler ki: Nefsinden nefsin ile, yani nefsinin arzularını yerine getirerek kurtulman mümkün değildir. Ondan kurtulmanın çâresi Allah'a sarılmaktır.

Ebû Tûrâb en-Nahşebî demiştir ki:

“Kim Allah ile meşgul olan birisini o meşguliyetinden alıkoyarsa o anda üzerine Allah'ın gazabı iner. Bu gazabın kalkması için Allah'a dönmekten başka çâre yoktur.

45. Rahmân Sûresi / 46

46. Rûhu'l-Beyân 2 / 165

Eğer kalb, dünyanın emirlerine yani kalb-i Yûsufî, Züleyhâ dünyasının emirlerine, beşeriyet iktizâsı olan meyillerine itaat etmez de şeriatın emirlerine, itaat kale-sine sığırırsa Allah tarafından ismette kılınır, sıyânet olunur.

Bir kalb, velev ki enbiyânın kalblerinin kemâlinde bile olsa, Allah teâlâ onu sıyânet etmedikten sonra dünyanın tuzaklarından ve beşeriyet iktizâsı olan şeylere meyillerden, nefsin fısıltılarından ve şeytanın vesveselerinden emin olamaz, mâsun kalamaz. Yukarıda geçer:

“And olsun kadın ona niyetini kurmuştu. O da ona niyeti kurmuştu: Eğer Rabbinin burhânını görmese idi...” mealindeki âyet-i kerîme, îzah olunduğu veçhile buna işâret etmektedir.⁴⁷

Burada Yûsuf; nazargâh-ı ilâhî olan kalbi ve Allah'ın emirlerine itaati, yasaklarından ictinâbı, Züleyhâ ise; dünyayı ve bütün dünyevî arzu ve şehvetleri, Mısır Azîz'i de; dünyaya (Züleyhâ'ya) hâkim olamayıp söz geçiremeyen dünya adamlarını, temsil etmektedir.

Mısır Azîz'inin üç zindanı vardı:

1 - Sicnü'l-azâb: Yer altında olup yılan ve akreplerle dolu, karanlık, gecesi gündüzü bilinmez bir yerdî.

2 - Sicnü'l-katı: Yerden kırk arşın kadar derinlikte kazılmış bir yerdî. Melik birine gazap ettiği vakit onu buraya tepesi üstü atarlar, o da daha dibine varır varmaz ölürdü.

3 - Sicnü'l-âfiye: Yer üzerinde melikin köşkü karşısında olup hizmetçilerinden birini hapsetmek isterse buraya hapsederdi.

Züleyhâ Yûsuf'u hapsetmek isteyince buraya gönderdi. Sonra Yûsuf için husûsî bir yer hazırlanmasını emretti. Ve Yûsuf'a şöyle dedi:

– Bütün hîlelerimi çıkmaza sokarak beni çâresiz bıraktın. Ben de seni işkence memurlarına teslim edeceğim. Sen bana nasıl azâb çektirdi isen ben de sana öyle azâb çektireceğim.

Bugüne kadar giymiş olduğun şu yumuşak tatlı libaslarını soydurup cildini tahriş edecek kıldan dokunmuş hırka giydireceğim. Ayaklarını yemesi için de demir zincirlerle ayaklarını bağlattıracağım, dedi.

Sonra Yûsuf'un üzerindeki libasını çıkardı. Ona kıldan dokunmuş bir hırka giydirek ayaklarını demir zincirle bağlattı.

Yûsuf, zindan kapısına yaklaşınca başını eğdi, Bismillah, diyerek girip oturdu. Zindan halkı etrafını çevirdi. Yûsuf ağlıyordu.

Cebrâil geldi:

– Niçin ağlıyorsun? Zindanı sen istemiştin, dedi. Yûsuf cevâben:

– Ağlayışımın sebebi şu ki, zindanda namaz kılabileceğim bir yer yok, Cebrâil ona:

– Dilediğin yerde namaz kıl. Allah zindanın içinde ve dışında kırk arşın yeri senin için temiz kılmıştır, dedi.

Yûsuf dilediği yerde namazını kıları. Cumâ gecelerinde ise namazını, zindan kapısında kıları.

Yûsuf zindandakilere duâ etti.

"Allah'ım hayırlı insanların merhametini onlara nasîb eyle, dışardaki haberleri bunlardan gizleme."

Bu duâ sâyesinde onlar dünyadan ve olup bitenlerden herkesten fazla haberdâr olurlardı.

Bir yandan da Yûsuf'un ayrılığından dolayı Züleyhâ'nın gönlü yanıp tutuşmakta idi. Köşkün en yüksek yerinden kendini yere atıp, yâhut zehir içip intihar etmeyi aklından geçirmiyor değildi.

Fakat bir câriyesi onu tesellî ediyordu, ona sabır tavsiye ediyordu. Sabrı kalmayınca bir gece câriyesiyle zindana gelip uzaktan Yûsuf'un cemâlini seyreyledi:

بدیدش برسر سجاده از دور

جو خور شید درخشان غرقهء نور

"Yûsuf'u uzaktan seccade üzerinde gördü. O ise Hakk'ın nûruna gark olmuş parlayan bir güneş gibi idi."

Sabah olunca Züleyhâ köşkün penceresinden Yûsuf'ün bulunduğu zindana bakardı:

کھی دیوار دیدی کھی دیدار

"Bazan Yûsuf'un dîdârını, bazan zindanın duvarını görürdü." (Rûhu'l-Beyân, 2/166)

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٍ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ
 خَمْرًا ۖ وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ
 الطَّيْرُ مِنْهُ ۗ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ ۗ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

36. “Onunla berâber zindana iki delikanlı girdi. Biri: “Ben rüyâmda kendimi şarap (üzüm) sıkıyor gördüm.” dedi. O biri de: “Ben de rüyâmda kendimi başımda ekmek götürüyor gördüm, kuşlar da ondan (gegeleyip) yiyor gördüm.” dedi. Bize bunun tâbirini haber ver. Çünkü biz seni iyilik edenlerden görüyoruz.”

Zindanda bazı kimseler vardı ki, kurtulmaktan ümitlerini kesmiş, hüznüleri alabildiğine artmış idi. Yûsuf onları: “Üzülmeyiniz sabrediniz ecre nâil olursunuz.” diye tesellî etti.

Onlar Yûsuf’a dediler ki:

– Bârekellah! Ne güzel yüzün var! Ne güzel hulk u hilkaîtin var! Bize göre senin civârındakiler de mübârek-tir. Kimsin sen ey civan? Yûsuf:

– Ben Yûsuf’um, dedi. Safiyyullah Yâkub’un, o da Zebîhullah⁴⁸ İshâk’ın, o da Halîlullah İbrahim’in oğludur.

Zindan müdürü Yûsuf’a:

– Eğer elimde salâhiyet olsa idi seni buradan kur-

48. Allah’a adanmış kurbanlık demektir.

tarırdım. Yalnız sana ikram olmak üzere civârını temizleyip tezyîn edeceğim. İstedğin odada kal.

Bazı büyükler dediler ki:

Yûsuf, yeryüzünde halife ve melik olduğu zaman hükmü altındakilere ve zindandakilere merhamet etmesi için hem kölelikle, hem zindana atılmakla mübtelâ kılındı. En yakınlarının cefâ ve hasetleriyle de mübtelâ kılındı ki uzak yakın kimden gelirse gelsin her türlü belâya tahammül edebilsin. Bir de kimsesiz bırakılmakla mübtelâ kılındı, kimsesizlere merhamet etsin diye.

Haberde vârid olmuştur ki: Kıyâmet gününde bir kul getirilir:

– Seni bana kulluktan ne alıkoydu, denilir. Kul:

– Ya Rabbî, beni mübtelâ kıldın, başıma bir sürü âmirler diktin. Beni sana ibâdetten alıkoydular der. O kula Yûsuf -aleyhisselâm-'ın zindandaki ubûdiyeti misal olarak getirilir ve:

– Sen, Yûsuf kulumun düştüğü sıkıntıdan daha fazla mi sıkıntı içinde idin? O zindanda iken dahî bir an ubûdiyetten gâfil olmadı, denilir. Kul ilzam olunup kusununu itiraf eder. Sonra bir zengin getirilir:

– Seni bana kulluktan, malını benim yolumda infaktan alıkoyan ne idi, denilir. O zengin:

– Ya Rabbî, malımın çokluğu beni meşgul etti, mübtelâ oldum. Buna da Süleyman -aleyhisselâm- misal getirilerek:

– Sen Süleyman kulumdan da mı zengin idin? Onu niye o kadar mülkü meşgul etmedi, denilir. Sonra bir hasta getirilir:

– Seni bana kulluktan alıkoyan ne idi, denilir.

– Ya Rabbî beni mübtelâ kıldın, der. Ona da Eyyûb -aleyhisselâm- misal getirilir ve:

– Senin belâ ve hastalığın Eyyûb'unkinden daha mı zararlı ve şiddetli idi? Onun o müthiş hastalığı niye onu meşgul etmedi?

Sonra isyanı sebebiyle Allah'ın rahmetinden ümîdini kestiği için ibâdeti bırakan birisi getirilir ve:

– Rahmetimden niye ümîdini kestin, denilir. O:

– İsyانımın çokluğundan, der. Ona da Firavun misal getirilir:

– Sen Firavun'dan daha mı fazla isyan ettin? O bile benim her şeyi kuşatmış rahmetimden ümîdini kesmedi ve boğulurken de olsa kelime-i tevhîdi söyledi.

Hulâsa; Yûsuf, esaretle ve kölelikle, sıkıntı ile ibâdetini bırakanlara, Süleyman meliklere ve ağniyâya, (zenginlere) Firavun, rahmet-i ilâhiyeden ümit kesenlere misal getirilecek ve ilzam olunacaklardır.⁴⁹

Cenâb-ı Hakk'ın enbiyâ ve evliyâyâ verdiği ibtilâlâr, mihnetler ve belâlâr onlara cezâ olarak değil, hediye olarak verilmiştir. Hadis-i şerifte vârid olmuştur ki:

49. Rûhu'l-Beyân 2 / 169

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا صَبَّ عَلَيْهِ الْبَلَاءُ صَبًّا

"Allah bir kulunu sevdiği zaman onun üzerine belâ-larını döker de döker."

Bazı büyükler şöyle buyurmuşlardır:

Bir ibâdet ve tâata, kalb îmân ve itaatle dolu olarak rağbet edilirse bir fâide verir. Sevap arzusuyla ibâdet yapmanın îkab korkusuyla isyandan kaçmanın fazla bir fâidesi yoktur.

Bir sâliha, bir topluluğa şöyle sordu:

– Size göre cömertlik nedir?

– Malı Allah yolunda fazlaca infaktır, dediler. Kadın:

– Bu ehl-i dünyanın cömertliğidir. Havâssın cömertliği nedir, dedi.

– İtaat ve ibâdette bütün gücünü sarfetmektir.

– Sevap umarak mı?

– Evet, dediler. Kadın şöyle dedi:

– Siz burada bire on alırsınız. "Kim bir iyilik getirirse ona on misliyle mükâfat vardır." buyurulmuştur. Burada sehâvet Allah'a mahsustur, sizin sehâvetiniz nerede? Ben onu soruyorum?

– Biz bilemedik, size göre nedir ey sâliha?

– Ameli Allah için işlemektir, cennet için değil. Allah için musîbetten kaçmaktır, ateş korkusuyla değil. Allah için işlemektir, sevap arzusuyla değil, Allah için işle-

mektir, azâb korkusuyla değil. Bu da ancak tecrid, tefrid ve hakikat-i vücûda vusul ile müyesser olur. Kul, amel-in böylesiyle Hakk'a vâsıl olur ve Allah'ı, her murâdını yerine getirir bir Rabb olarak bulur, bilir. Her şeyin, bütün amellerin Hak teâlânın kabza-i kudretinde olduğunu müşâhede eder. Allah'ın hükmüyle hükmeder, Allah'ın bildirmesiyle bilir, muğayyebâtın esrârına vâkîf olur Yûsuf - aleyhisselâm-'ın vâkîf olduğu gibi.⁵⁰

Ebû Bekir el-Kettânî demiştir ki:

Hızır -aleyhisselâm-'dan naklen: "Ben San'a mes-cidinde iken, cemaat de **Abdü'r-Rezzak**'tan⁵¹ hadis dinliyorlardı. San'a civârından gelmiş bir delikanlı bana:

– Niye **Abdü'r-Rezzâk**'ın kelâmını dinlemezsün, dedi.

– Ben Rezzâk olan Hakk'ın kelâmını dinliyorum, sen benim **Abdü'r-Rezzâk**'ı dinlememi söylüyorsun, dedim. Delikanlının benimle fazla meşgul olmasına dayanarak:

– Eğer sâdık birisi isen benim kim olduğumu söyle bakalım, dedim.

– Sen Hızırısın, dedi.

İşte Allah'ın öyle kulları vardır ki, bu hayât-ı fânîlerini geçip hayat-ı bâkîye ile tebdil eylemişlerdir. Bu, her şeylerini hak yolunda sarf ve infak sâyesinde onlara Hakk'ın lûtfuyla müyesser olmuştur. Vücutlarını, hakîkî

50. Rûhu'l-Beyân 2 / 171

51. El-Musannef isimli hadis kitabının sâhibi.

varlığı kazanmak yolunda ifnâ eylemişler, her işlerini mahzâ Allah için ve Allah uğrunda yapmışlar, dünya ve âhiret sevдâsından kurtulmuşlar, eşyânın hakikatine vâsıl olmuşlar, dâvâlardan kurtulmuşlar, mânâyı bulmuşlar.

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ
يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَلِكُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي ۗ إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا
يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ
آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ ۗ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نَشْرِكَ
بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۗ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَ عَلَى النَّاسِ
وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾

37 - 38. "(Yûsuf o iki arkadaşına dedi ki): "Size rızıklandırılacağımız bir taam gelecek oldu mu, ben muhakkak onun ne olduğunu size daha gelmezden evvel haber veririm. Bu Rabbimin bana öğrettiklerindedir. Çünkü ben, Allah'a inanmaz bir kavmin dînini terk ettim ki onlar âhireti de inkâr edenlerin ta kendileridir.

Atalarım İbrâhîm'in, İshâk'ın, Yâkub'un dînine uydum. Allah'a herhangi bir şeyi ortak tutmamız bize yaraşmaz. Bu tevhid dîni bize ve bütün insanlara Allah'ın lütf u inâyetindedir. Fakat insanların çoğu buna şükretmezler."

يَا صَاحِبِي السِّجْنِ ءَ أَرَبَابُ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ
 الْقَهَّارُ ﴿٢٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ
 وَآبَاؤَكُمْ مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ۗ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلّٰهِ
 ؕ أَمَرَ آلًا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ۗ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ۗ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
 النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

39 - 40. “Ey zindan arkadaşlarım! Darmadağınık bir sürü düzme tanrılar mı hayırlıdır, yoksa hepsine ve her şeye gâlip, kahhar olan bir tek Allah mı?”

Sizin Allah’ı bırakıp da taptığınız, kendinizin ve atalarınızın uydurmuş olduğu kuru isimlerden başka bir şey değildir. Allah bunlara hiç bir burhan indirmemiştir. Hüküm ancak Allah’ındır. O kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru din işte budur. Fakat bunu insanların çoğu bilmezler.”

YÛSUF'UN RÛYA TÂBİRİ

يَا صَاحِبِي السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا ۚ وَ أَمَّا
الْآخَرُ فَيُصَلِّبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ ۗ قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي
فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ۗ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِي
عِنْدَ رَبِّكَ ۚ فَأَنسِيَهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ
بِضْعَ سِنِينَ ۗ ﴿٤٢﴾

41 - 42. “Ey zindan arkadaşlarım; (rüyânıza gelince) biriniz efendisine şarap içirecek, diğeri ise asılıp tepesinden kuşlar yiyecektir. İşte hakkında fetvâ istemekte olduğunuz mesele böyle olup bitmiştir. (Yûsuf) bu ikisinden, kurtulacağını bildiğine dedi ki: “Beni efendinin yanında an..” Fakat şeytan o kimseye (Yûsuf'u) efendisine söylemeyi unutturdu da bu yüzden Yûsuf daha nice yıllar zindanda kaldı.”

Bilesin ki ölüm çok zordur. İnsanı her şeyden keser. Sonunda insanda üç sıfat kalır:

Safâü'l-kalb: Kalbin temizliği,

EI-ünsü bizikrillah: Kişinin zikrullahı ünsiyeti,

EI-hubbu fillah: Allah için sevgi ve mahabbetullah.

Kalbin safâsı da dünya kirlerinden temizlenmekle olur. Bu da ancak mârifetullahı kazanmaya bağlıdır. Mârifetullahı kazanmak da zikre, tefekküre devam ile mümkün olur. Ezkârın hayırlısı da tevhiddir.

Hadîs-i şerîfte vârid olmuştur ki:

ذِكْرُ اللَّهِ عِلْمٌ أَلِيمٌ وَبِرَّاءَةٌ مِنَ النَّقَاقِ وَحِصْنٌ مِنَ
الشَّيْطَانِ وَحِرْزٌ مِنَ النَّارِ

"Zikrullah îmânın alemleri, yani nişanıdır. Nifaktan temizlenmenin çâresi, şeytandan korunmak için bir kale ve ateşe karşı muhâfazadır."

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivâyet olduğuna göre şöyle buyurmuşlardır:

"Allah, kardeşim Yûsuf'a rahmet etsin, o şarabdâra, beni efendinin yanında an, demeseydi, zindanda beş seneden sonra yedi sene daha kalmayacaktı."

Rivâyet olduğuna göre zindanda on iki sene kaldı. Şayânı taaccüptür ki söylediği kelâmı اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ da oniki harftir.

Yûsuf'la berâber zindana giren iki arkadaşı beş se-

ne müddetle Yûsuf'la berâber kaldılar. Sonra bu beş senenin tamam olmasına üç gün kala yukarıda zikrolunan rüyâlarını gördüler.

Bazı büyükler **فَانْسِيْهِ اَشِيْطَانُ ذَكَرَ رَبِّهٖ** kavli-i kerîmini "Şeytan Yûsuf'a Rabbini hatırlamayı unutturdu da Yûsuf Rabbinden gayrisinden yardım istedi. Bu da gayretulla ha dokunarak Yûsuf'u yedi sene daha zindanda bıraktı." diye tefsîr ettiler.

Burada unutturma işi iğvâ mânâsına değildir.

Bahru'l-ulûm'da der ki: "Güzel işlerde bile olsa sıkıntılardan kurtulmak için Allah'tan gayriden yardım istemek gayriler için bir şey değiştirmez ama, mahlûkâtın en şerefli kılınanları olmaları cihetiyle nebîlik makâmında bulunan enbiyânın Allah'tan gayriden yardım istemeleri yakışmaz. Peygamberler her an terakkî etmektedirler. Böyle bir hareket ise derecenin düşmesine sebep olur. Şu da bilinmelidir ki, peygamberler küçük hatâlarından itâb olunurlar, diğerleri ise büyük günahlarından itâb olunurlar.⁵²

Hikâye olunduğuna göre Cebrâil zindana Yûsuf'un yanına geldi. Yûsuf onu görünce hemen tanıdı. Ona dedi ki:

— Ey peygamberlerin kardeşi, ne oluyor ki ben seni hatâ edenler arasında görüyorum?

Cebrâil ona dedi ki:

– Ey temizler temizi! Muhakkak ki Allah beni seninle ve babaların ile mükerrerem kıldı. Allah sana selâm ediyor ve diyor ki:

– Benden başkasından yardım isterken haya etmedin mi? İzzet ve celâlim hakkı için seni daha senelerce zindanda bırakacağım.

Yûsuf dedi ki:

- Ey Cebrâil! O şimdi benden râzı mıdır?
- Evet.
- Öyle ise gam yemem.

Yûsuf'un ceddî İbrahim gibi gayriden istiâneyi (yardım istemeyi) terk etmesi gerekiyordu. Nitekim İbrahim -aleyhisselâm- ateşe atıldığında Cebrâil gelip:

- Bir hâcetin var mı, dediğinde İbrahim:
- Senden bir istediğim yoktur. Cibrîl:
- Pekiyi ya Rabbinden, deyince İbrahim:
- Onun hâlimi bilmesi bana yeter. İstemeye hâcet yoktur, demişti.

Mâlik bin Dinar'dan rivâyet olunduğuna göre:

Yûsuf -aleyhisselâm- şarabdâra: “**Beni efendinin yanında an.**” deyince Allah teâlâ buyurdu ki:

– Ey Yûsuf! Benden gayri vekil edindin. Ben de senin hapsini uzatacağım.

Yûsuf ağlayıp dedi ki:

– Ey Rabbim, hüzün ve belâların çokluğundan, kalbime kasvet gelmiş. Bundan sonra benden böyle bir kelime sūdûr etmez.

Hasan-ı Basrî bu âyeti her okudukça ağlar ve dedi ki:

– Başımıza bir iş gelince insanlara koşuyoruz. Bu hâlimizle âkıbetimiz ne olacak?

MISIR MELİKİ'NİN RÜYÂSİ

وَ قَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ
عِجَافٌ وَ سَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضِرٍ وَ أُخْرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا
الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُءْيَايَ إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿١٢﴾ قَالُوا
أَضْعَاطُ أَحْلَامٍ ط وَ مَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالَمِينَ ﴿١٣﴾
وَ قَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَ اذْكُرْ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ
فَارْسِلُونِ ﴿١٤﴾ يَوْسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ
سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَ سَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضِرٍ وَ أُخْرَ
يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٥﴾ قَالَ
تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ ذَابًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا
قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ

يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِي
مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِوُونَ ﴿٤٩﴾

43 - 49. "Bir gün Mısır pâdişâhı dedi ki: Ben rüyâmda kendilerini yedi arık ineğin yemekte olduğu yedi semiz inekle yedi yeşil başak ve diğer yedi kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler (kâhinler)! eğer rüyâ tâbirini biliyorsanız benim rüyâmı halledin, dedi.

Onlar da dediler ki: Bunlar karmakarışık ve yalancı düşlerdir. Biz böyle düşlerin tâbirini biliciler değiliz.

Zindandaki iki arkadaştan, kurtulan nice zaman sonra Yûsuf'u hatırladı da dedi ki: Ben size onun tâbirini haber vereyim. Hemen beni gönderin.

Zindana gidip (Yûsuf'a): "Yûsuf! Ey çok doğru sözlü!" dedi, "Kendilerini yedi arık ineğin yemekte olduğu yedi semiz inekle yedi yeşil ve diğer yedi kuru başak hakkında bize bir fetvâ ver! Ümîd ederim ki halka isâbetli cevâbınızla dönerim. Belki bu sûretle onlar senin yüce kadrini bilirler."

Yûsuf cevâben dedi: Yedi sene âdetiniz veçhile ekin ekip, yiyeceğiniz az bir miktar hârîç olmak üzere biçtiklerinizi başağında bırakın. Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek. Tohumluk için saklayacağınız az bir miktar hârîç olmak üzere önceden biriktirdiğinizi yeyip götüreceksiniz. Sonra bunun ardından da yedi yıl gelecek ki, insanlar o zaman yağmura kavuşacak ve o zaman sıkıp sağacaklar."

HAZRET-İ YÛSUF'UN BERÂETİ

وَ قَالَ الْمَلِكُ ائتُوني بهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ اِلَى
رَبِّكَ فَاسْئَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّ ۗ اِنَّ رَبِّي
بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُمْ اِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوْسُفَ عَنْ
نَفْسِهٖ ۗ قُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوْءٍ ۗ قَالَتِ امْرَاَتُ
الْعَزِيْزِ اِنَّنِيْ حَصْحَصَ الْحَقُّ ۗ اَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهٖ وَاِنَّهٗ
لَمِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٥١﴾ ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنِّيْ لَمْ اَخْنُهٗ بِالْغَيْبِ وَاَنَّ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْخٰثِرِيْنَ ﴿٥٢﴾

50 - 52. “Melik dedi ki: Onu bana getirin, bunun üzerine (Yûsuf'a) elçi gelince Yûsuf ona: “Haydi sen efendine dön de ellerini kesen o kadınların zoru ne idi, kendisinden sor. Şüphe yok ki benim Rabbim onların fendini hakkıyla bilicidir.” dedi.

Melik o kadınları toplayıp dedi ki: "Yûsuf'un nefsinden kâm almak istediğiniz zaman ne halde idiniz? Kadınlar: Hâşâ, dediler. "Allah için biz onun hakkında bir fenâlık görmedik. İşte bu zaman Azîz'in karısı şöyle dedi: "Şimdi hak meydana çıkmıştır. Onun nefsinden murâd almak isteyen ben idim. O ise şeksiz şüphesiz doğru söyleyenlerdendir.

Elçi gidip ve Yûsuf'a bu kat'î îtirâfı naklettikten sonra Yûsuf dedi ki: "Benim onun bu îtirâfına lüzum görüŖüm Azîz'in gıyâbında kendisine kat'î sûrette bir hâinlik yapmadığımı ve Allah'ın hâinlerin hilesini hiç şüphesiz muvaffâkiyete erdirmeyeceğini onun da bilmesi içindi."

Yûsuf, Züleyhâ'nın ismini burada söylemedi. Hem teeddüben söylemedi, hem de hakkına riâyeten. Bir de düşmanlığın zirvesinde olduğuna inandığı için bir mek-rinden daha sakındığından dolayı söylemedi. Fakat diğer kadınlara gelince onlar hakkı bütün şiddetiyle söylemek ve Züleyhâ'nın Yûsuf'un nefsinden murâd almak isteyip de Yûsuf'un ismetini muhâfaza ettiğini ikrar etmesini onlara göstermek istiyordu.

Âlimler demişlerdir ki:

Yûsuf -aleyhisselâm-, Melik hakikat-ı hâle diğer kadınlarla berâber iyice vâkif olmadan, meselenin aslı husûsiyle Azîz tarafından açığa çıkmadan, haksız yere zindana atıldığı onlar tarafından kabul edilmeden zindandan çıkmak istemedi. Yûsuf aklını, sabrını ve vakârını göstererek zindandan kurtulmaya da teşebbüs et-

medi ki hasetçiler işi daha fazla karıştırmaları. Düşünmek gerekir ki, bir kimse on iki sene zindanda haksız yere hapsedilsin de melik onun hıyânetten müberrâ olduğunu anladıktan sonra çıkarılmasını emredince be-
raatı iyice kesinleşinceye kadar sabır edip çıkmakta acele göstermesin! Bu onun bütün töhmetlerden berî; ona yapılan bütün isnatların yalan ve bühtan olduğunu ispata kâfidir.

Bu cihetle müslüman, üzerinden töhmeti atmak ve töhmet mahallinde bulunmaktan sakınmakta bütün titizliğini ve dikkatini göstermelidir.

Hadîs-i şerîfte:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَقَعَنَّ مَوَاقِعَ التَّهْمِ

"Allah'a, âhîret gününe îmân eden kimse sakın töhmet mahallerinde bulunmasın!"

Bu sebeple Rasûlullah, îtikâfta iken yanında bazı zevcelerinin gelip gittiğini görenlerin zannını düzeltmek ve töhmeti def etmek için: *"Yanımdaki filan zevcemdir."* derdi.

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- melik Yûsuf'u çağırıp zindandan çıkarmak emrini verdiğinde Yûsuf'un çıkmakta acele etmeyip sabır ve metânetini, son âna kadar göstermesini tahsin buyurmuşlardır:

"Yûsuf'un keremine ve sabrına taaccüp ederim ki ne güzel etmiş! Kendine yedi semiz ve yedi zayıf inek sorulduğu ânında iken de Allah onu mağfîret etsin. Ben

onun yerine olsa idim beni çıkarmalarını şart koşmadan tâbirini söylemezdim. Taaccüb ettiğim bir de şudur ki, melîkin elçisi Yûsuf'u götürmeye geldiği vakit yine acele etmedi ve: “Efendine git de, ellerini kesen kadınların dertleri ne idi de kestiler, diye sor!” dedi. Ben onun yerinde olsa idim, onun kadar zindanda kalmış bulunsa idim hemen elçinin sözüne icâbet eder, çıkarırdım ve özür aramazdım. Muhakkak ki kardeşim Yûsuf hilim ve teennî sâhibidir.”

İbnu'ş-Şeyh demiştir ki:

“Yûsuf, “**Ellerini kesen kadınların dertleri ne idi de ellerini kestiler?**” deyip, kadınların suçsuz, Züleyhâ'nın ise bütün fitnelerin menşei ve menbâı olmasına rağmen onun makâmına dokunmadan ve sanki onu gizlercesine suâl etmişti. Bu inceliği ve yüksek ahlâkı gören Züleyhâ bu güzel harekete karşılık olarak bütün fitne ve günahların kendisinden sudur ettiğini, ve Yûsuf'un bütün o yalan ve iftiralardan berî olduğunu îlan ve itiraf etmiştir.”⁵³

وَ أَنْ اللَّهُ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ ﴿٥٣﴾

“Muhakkak ki Allah hâinlerin tuzaklarını muvafâkiyete erdirmez.”

Hiyânet; sıfât-ı zemîmeden, yani kötü sıfatlardan emânet; hasâil-i hamîdeden yani güzel hasletlerdendir. Namaz, oruç, ölçü-tartıya dikkat, köle ve câriyelerin hukûkuna riâyet ve vedîatullah olan çocukların hakkına ri-

âyet emânettir, yani insanın emîn olduğuna işârettir. Aynı şekilde imâmet, hitâbet (hatiplik vazîfesi) müezzinlik ve benzeri vazîfeler bütün müslümanların ve insanların hukukuna taalluk eden haklar ve emânetler cümlesinden olduğu için, bu vazîfeleri verme durumunda bulunanların mevzûbahis olan vazîfeyi ehliyeti olanlara vermeleri, alanların da aldıkları vazîfeye bihakkın riâyet etmeleri lâzımdır.

Sonra insanın enfüsi varlığı, ezcümle duyuları, kulağı, gözü, eli, ayağı ve sâir âzâları hep emânettir. Her birisi ne için yaratıldıysa oraya kullanmak ve hak yolunda bulundurmak şükrün kemâline ermenin yoludur. Ayrıca bunların nerelere kullanıldığı birer birer sorulacaktır.

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ
وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٢٦﴾

“Hakkında kesin mâlûmâtın olmayan bir şeyin arkasına düşme! Çünkü kulak, göz, gönül bütün bunlar yaptıkları şeylerden suâl olunacaklardır.”⁵⁴

Bir gencin üzerinde güzel bir koku vardı. Ona:

– Her halde bu kokular için iyice bir masraf ediyorsunuz, denildiğinde:

– Bu bana Allah’ın lütfudur, dedi ve devam etti:

Bir kadın beni bir hîle ile evine soktu ve nefesine dâvet etti. Ben de bir kaç dakîka müsâade istedim ve git-tim elbisemi necâsetle bulaştırdım geldim. Beni mec-nun zannedip serbest bırakmıştı. Sonra Allah o necâse-ti bu güzel kokuya tebdil eyledi. Ondan sonra rüyâmda Yûsuf -aleyhisselâm-'ı gördüm. Ona:

– Ne mutlu sana ki, Allah o kadının tuzağından se-ni halas eyledi, dedim, Yûsuf -aleyhisselâm- da bana:

– Sana da ne mutlu ki Alları seni de kolayca ve üzüntüsüzce o kadının şerrinden halas eyledi.⁵⁵

Kendi Nefsini Temize Çıkarmak

وَمَا أُبْرِيئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ
رَبِّي ۗ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٣﴾

53. “(Yûsuf dedi): **Bununla berâber ben nefsimi tebrle etmem. Çünkü nefis olanca şiddetiyle kötülü-ğü emredendir. Muhakkak meğer ki Rabbimin esir-gemiş bulunduğu bir nefis ola. Zîrâ Rabbim hataları örten ve çok merhamet edendir.**”

Bir kadın kadiya mürâcaatla kocasından mehir ta-lep etti. Kocasının mehrini vermediğini iddia etti. Kadı da iki şâhit huzûrunda yüzünü açıp hüviyeti tesbit olun-duktan sonra hüküm edeceğini söyleyince, kocası:

– Buna lüzum yoktur, ben onun mehrini veririm, dâvâsında haklıdır, dedi. Ve karısının yüzünün açılmasına râzı olmadı. Bunun üzerine kadın:

– Sen bana bu kadar riâyet ettikten sonra ben mehr hakkımdan ve üzerindeki bütün haklarımdan da vazgeçtim, dedi.⁵⁶

HAZİNE NÂZIRI OLUŞU

وَ قَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ اَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي ۚ فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ
اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ اَمِينٌ ﴿٥٤﴾ قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى
خَزَائِنِ الْاَرْضِ ۗ اِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَ كَذَلِكَ مَكَّنَّا
لِيُوسُفَ فِي الْاَرْضِ ۗ يَتَّبِعُوهُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ ۗ نَصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَ لَا نُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَ لَا اَجْرُ
الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ اٰمَنُوْا وَ كَانُوْا يَتَّقُوْنَ ۗ ﴿٥٧﴾

54 - 57. "Melik: "Getirin onu bana!" dedi. Onu kendime hâs, hâlis bir müsteşar edineyim. Onunla konuşunca da şöyle dedi: "Sen bugünden itibaren bizim nezdimizde mühim bir mevki sâhibisin, emin (bir müsteşar)sın."

Yûsuf da: "Beni memleketin hazîneleri üzerine

memur et. Çünkü ben onları iyice korumağa muktedir ve bütün tasarruf şekillerini iyi bilirim.” dedi.

İşte biz böylece Yûsuf’a orada böyle bir kudret ve (şeref) verdik. O nereyi isterse orada konaklardı. Biz rahmetimizi kime dilersek ona nasip ederiz. İyi hareket edenlerin mükâfatını zâyî etmeyiz, îmân edip de takvâyâ devam edenlere hâs olan âhiret mükâfatı ise elbette daha hayırlıdır.”

Yûsuf -aleyhisselâm-, zindandakilere vedâ esnasında şöyle dua etmişti:

“Allah’ım sâlihlerin kalblerini onlara meyil ettir ve dostlarının haberlerini onlardan gizleme.”

Bu dua bereketiyle dışarda bir hâdise olsa daha insanlar duymadan onlar duyardı.

Yûsuf -aleyhisselâm- zindandan çıkarken kapısına şunu yazdı:

“Burası belâlar menzili, diriler kabri, düşmanların şamata yeri, dostların imtihan mahallidir.”

Gusledip yeni elbiselerini giydi. Yûsuf, Melîkin huzûruna girince:

“Allah’ım! Bundan gelecek hayırdan evvel ve ziyâde senden hayır beklerim. Bunun şerrinden senin izzet ve kudretine sığınırım.” dedi.

Sonra ona selam verip İbrânî lisânıyla dua etti. Yûsuf yetmişiki lisanla konuşurdu. Melik Yûsuf’un bu duasını anlamadı:

– Bu lisan hangi lisandır, dedi. Yûsuf:

– Atalarım İbrahim, İshâk ve Yâkub'un lisânıdır, dedi.

Sonra Yûsuf Melik'e Arabî lisanla konuştu. Melik onu da anlamadı:

– Bu hangi lisandır, dedi. Yûsuf:

– Amcam İsmail'in lisânıdır, dedi.

Melik de yetmiş lisanla konuşurdu. Yûsuf'a kendi bildikleri ile mukâbeledede bulundu, Yûsuf bütün lisanlarına aynı lisanlarla cevap verince Melik şaşırıldı.

Bu hal, ehl-i keşifle ehl-i hicâbın hallerini ve mertebelerini ifâde eder. Hakikat erleri şeriatın bütün mertebelerinden konuşabilirler, tarikat, mârifet ve hakikatin her derecesinden konuşabilirler. Fakat zâhirde kalanlar ancak şeriatın zâhirî mertebesinde konuşmak durumundadırlar.⁵⁶

Melik:

– Ey siddîk! Rüyâmın tâbirini bizzat senden işitmek istiyorum, dedi. Rüyâsını tekrar hikâyeye etti. Yûsuf onu görülmemiş bir şekilde ayrıca tâbir etti ve Melik'in sorduğu bütün suâllere de cevap verdi.

Bu âyette iki işâret vardır:

Birincisi: Ruh, beşerî sıfatlar zindanından bütün gücüyle kalbi kurtarıp Allah'a mahsus ve hâlis kılmaya çalışır, bunda muvaffak olursa eşyânın hakikatlerine

vâkıf ve hâkim olur. Çünkü kalb, rûhâniyet ve cismâniyet iklimlerindeki âzâsının salâhı için yaratılmıştır. Hadîs-i şerîfte beyân olunduğu veçhile:

“Âdemoğlunun cesedinde bir et parçası vardır ki, o sâlih olursa cesedin diğer tarafları da sâlih olur, o fâsît olursa cesedin diğer tarafları da fâsît olur. Ağâh olunuz ki o et parçası, kalbdır.”

Bunun için kalbi ıslah ve kötülüklerden tasfiye ve nefsi tezkiye her müslümana vâciptir.

İkincisi: Allah teâlâ Yûsuf'u zindandan kurtarmak murâd ettiğinde, Melîk'in gönlüne düşürüp onu güzelliikle küfür ve cehalet zindanından kurtardı ve onu sâlimen kendine kulluk makâmına yüceltti, Yûsuf'da dünyayı ve ziyetlerini terk etti, âhireti ve derecelerini talep etti.

Mücâhid demiştir ki: Melîk, Yûsuf'un huzûrunda müslüman oldu. Berâberindeki bir çok insan da müslüman oldular. Çünkü Yûsuf içinde bulunduğu kavme nebî olarak gönderilmişti.

Bilmelidir ki lütf u kerem saâdet-i ezeliye âsârındandır, bir kâfirden bile sâdir olsa mü'min onu bu ânında îmân ve tevhîde dâvet etmekten gaflet etmezse felâha ve necâta ereceği umulur.⁵⁷

Âyet, adâleti ve şeriat ahkâmını ikâme etmeye muktedir bir kimsenin velâyet talebinde bulunmasının cevazına delâlet eder.

Âlimler, müslümanların kendi aralarında vekâlet is-

temenin, emâret ve kadılık istemek gibi mekruh olduğunu söylemişlerdir.

Rivâyet olunduğuna göre bir cemaat gelip Rasûlullah'tan vâlilik istediler. Rasûlullah da:

– *Bu iş onundur ki, bu senin denilir. "Bunu bana ver!" diyenin değildir, vermeyiz, buyurdu.*

Fakat Allah, velâyete lâîk olduğu halde istemeyen ve matlup olarak, vazîfe başına getirilen kimseye yardım eder. Kendi nefsi için onu isteyen de perîşan eder. Çünkü bu işler çok ağır işlerdir. İnsan, raîyesinin hukûkuna riâyette çok hatâlar işleyebilir. Bir kimse kazâ ve emâret gibi makamlara tâyin olduğu vakit lâîkka kabul etmesi lâzımdır, farz-ı kifâyedir, ihmâlî câiz değildir.

Yûsuf -aleyhisselâm- da bu şartları yüksek derecede taşıdığı için ıslâh-ı âlem maksadıyla durumun böyle iktizâ ettirmesi sebebiyle mâliye nezâretini üzerine alması lâzımdır.

Âyet-i kerîme ayrıca Allah'ın emrini hâkim kılıp bâtılı def etmenin ve Hakk'ın bütün kudretiyle ve temkiniyle zuhûru için başka bir çâre kalmadığı vakit idâreyi kâfirin ve zâlim sultanın elinden almanın vücûbuna delâlet eder.⁵⁸

Melik Katfir, Yûsuf'u hazîneler işine (maliye nezâretine) tâyin ettiği müteâkip gecelerden birinde öldü. Hikâye olunur ki:

58. Rûhu'l-Beyân 2 / 182

Züleyhâ Katfir öldükten sonra her şeyden kesilip Mısır'ın seneler öncesinden kalmış harâbelerinden bir harâbede barınırdı. Kocası zamânında topladığı bir çok cevherleri ve ziynetleri vardı. Birden Yûsuf'un haberini yâhut onun ismini işittiği vakit ona olan aşkından dolayı durmadan dağıtırdı. Elinde hiç bir şey kalmayınca kadar dağıtmıştı.

İnsanların kıtlık günlerinde açlık ve yoksulluğa dûçar oldukları zamanlarda bütün mücevherâtını ve mâlik olduğu bütün mallarını sattı, her türlü nîmeti zâil oldu, Yûsuf'un şevkinden göz yaşları durmadı, bedeni çöktü, bir ihtiyar kadından farksız oldu.

Sonra Yûsuf'un aşkının verdiği cehd ü gayret sâyesinde yalnızlığın acısıyla bu harâbeyi terk edip Yûsuf'un her gün gelip geçtiği yol üzerinde bulunan evlerden bir ev edindi. Yûsuf bazı vakitlerde kükremesi iki milden duyulan atına biner, Züleyhâ da onu seyretmek için yola otururdu. Yûsuf geçerken Züleyhâ avazı çıktığı kadar feryat eder, Yûsuf seslerin çokluğundan onu duymazlıktan gelirdi.

Züleyhâ, o güne kadar dayanmakta olduğu putunun yanına varıp, yanından hiç ayrılmak istemediği putunu ziyâret edip dedi ki:

– Yazıklar olsun sana ve sana secde ve kulluk edene! Şu ihtiyarlığıma ve âmâ oluşuma, fakirliğime ve kuvvetlerimi zâyî edişime merhamet etmedin! Bugünden îtibaren seni inkâr ediyorum ve Yûsuf'un Rabbine îmân ediyorum!

Sabah akşam Allah'ı zikre koyuldu.

Yine bir gün Yûsuf, kırsağına binip de kırsağı kişneyince halk Yûsuf'un gezmeye çıktığını anladılar. Yûsuf'un cemâlini ve saltanatını içindeki ihtişamını görmek için yollara dizildiler. O sesleri Züleyhâ da işitti. Oturduğu evden çıkıp Yûsuf'un geçeceği yola çıktı ve yüksek sesle:

سُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ الْمُلُوكَ عِبِيدًا بِالْمَعْصِيَةِ وَجَعَلَ الْعَبِيدَ
مُلُوكًا بِالطَّاعَةِ

"Tesbîh ederim o kudreti ki sultanları mâsîyetle köle eyler, köleleri tâat ile sultan eyler!" dedi.

Allah teâlâ rüzgâra emredip Züleyhâ'nın bu kelâmını Yûsuf'un kulağına erişirdi. Yûsuf gâyet müteessir olup ağladı. Etrafına nazar edince onu gördü. Hizmetçisine dedi ki:

- Şu kadıncağızın ihtiyacını sor. Hizmetçi gidip ona:
- Hâcetin nedir, dedi. Züleyhâ:
- Yûsuf'tan başkası derdime derman olamaz, diye cevap verdi.

Onu Yûsuf'un kasrına götürdüler.

Yûsuf kasrına dönünce, sultanlık libâsını çıkardı, Kıldan yapılmış libâsını giydi, ibadethânesine girip meşgul olmaya başladı. Allah'ı zikre daldı.

Meşgûliyetinden sonra o kadını hatırladı, hizmetçiyi gönderdi, onun hâlini sordurdu. Hizmetçi gelip:

– Senden başkasının derdine devâ olamayacağını söylüyor, dedi. Yûsuf:

– Onu buraya getirin, diye emretti.

Getirdiler. Züleyhâ selâm verdi. Boynu büküktü. Yûsuf'a rikkat geldi. Selâmını aldı ve dedi ki:

– Ey kadın! Senden bir söz işitmişim, onu tekrar eder misin?

Kadın: Evet dedi ve “Tesbih ederim o kudreti ki, tâ-at sebebiyle köleleri sultan eyler, isyan sebebiyle sultanları köle eyler!” meâlindeki sözünü tekrar etti.

Yûsuf ona:

– Peki, hâcetin nedir, dedi. Kadın:

– Beni ne çabuk unuttun? Yûsuf ona:

– Sen kimsin? Ben seni tanımıyorum ki!

– Tanımıyor musun? Ben Züleyhâ'yım, dedi. Yûsuf:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ

“Allah'tan başka ilâh yoktur ki ancak o diriltir o öldürür, hiç ölmeyecek olan diri ancak odur.” dedikten sonra:

– Dünyada benden uzak ol! Ey fitnenin başı ve her türlü belânın kaynağı!

Kadın:

– Dünya hayatını benden mi kıskanıyorsun ey Yûsuf, deyince Yûsuf ağladı:

– Hani nerede kaldı hüsn ü cemâlin, mal ve mülkün, dedi. Kadın:

– Seni hapisten çıkararak ve bu sultanlığı bahşeden, benim her türlü güzelliğimi zâil etti.

– Pekiyi, şimdi hâcetin nedir?

– Yapar mısın ki söyleyeyim?

– Evet, dedem İbrahim'in ihtiyarlığı hakkı için yaparım.

– Öyle ise senden üç dileğim var:

Birincisi ve **ikincisi** Allah'a duâ edeceksin, benim gözlerimi, gençliğimi ve güzelliğimi îade edecek. Çünkü ben senin için gözlerimi kaybedesiye ağladım, belim büküldü, perişan oldum, her şeyim gitti.

Yûsuf duâ etti, Allah da gençliğini ve güzelliğini îade etti. Bu vakit Züleyhâ doksan yaşında idi.

Üçüncüsü ise, benimle evlenmendir.

Yûsuf sükûta daldı. Başını eğip uzun bir müddet murâkabe etti. Cibrîl gelip:

– Ey Yûsuf, Rabbin sana selâm ediyor ve kadıncağızın talebini reddetmemeni emrediyor. Onunla izdivaç eyle, çünkü o dünyada ve âhirette senin zevcendir.

Yûsuf'a Hazret-i Hüdâ'dan ferman gelince Züleyhâ ile nikah eyledi.

Mısır sultânı ve cemî eşrafını dâvet edip ziyâfet verdi, Halîlullah kânununa ve Yâkub dînine göre güzelce düğün yaptı. İzdivâcını tebrik için melekler gelip:

– Allah seni tebrik ediyor, sen kuyuda iken vahy etdiklerimden birisi de budur, diyor, dediler.

Yûsuf dedi:

– Bana in'am ve ihsan eden ve erhamü'r-râhimîn olan Allah'a nihâyetsiz hamd ü senâlar olsun. Sonra iticâ etti:

– İlâhî! Üzerimdeki nîmetini tamamlamanı, bana Yâkub'un yüzünü göstermeni, beni de ona göstermekle onun gözlerini rûşen kılmanı, kardeşlerimin benimle görüşme yollarını açmanı senden dilerim Rabbim! Sen duâyı kabul edensin. Sen her şeye kâdirsin!

Züleyhâ, halvet odasının hazırlanması için haber gönderdi. Cârîyeleri onu birbirinden güzel ziynetlerle karşıladılar. Züleyhâ onlarla ziynetlendi. Gece olunca Yûsuf geldi. Züleyhâ'ya:

– Murâdının bu şekilde olması daha hayırlı değil mi, dedi. Züleyhâ cevap verdi:

– Ey Sıddîk! Beni kınama! Ben güzel bir kadın idim. Dünyanın bütün nîmetlerine nâil idim. Fakat zevcim in'nin idi. Bana gelmedi. Ben de seni o güzelliğinle görünce nefsim galebe etti, dedi.⁵⁹

Henüz bekâretini muhâfaza eden Züleyhâ ile Yûsuf izdivaç eyledi. Züleyhâ Yûsuf'a bir batında iki oğul verdi. Birisi **Efrâyim** ve diğeri **Mişâ**. Bunların ikisi güneş gibi, ay gibi güzel idiler. Allah teâlâ onların güzelliğiyle yedi kat gökteki meleklerle karşı mübâhât eyledi yani öğündü.

Yûsuf Züleyhâ'ya ziyâdece muhabbet etmeye başladı. Bu sıralarda Züleyhâ'nın ilk sevgi ve aşkı tahavvül edip kararı kalmadı.

Allah celle celâlühü, Züleyhâ'nın mecâzî aşkını hakikî aşka tebdîl eyleyip ibâdet ve tâate bir meyil verdi. Bir gün Yûsuf ondan murâd almak istedikde Züleyhâ ondan kaçtı, Yûsuf arkasından yakalayıp gömleğini yırttı.

Züleyhâ da: "Ben de senin gömleğini arkadan yırtmıştım. Şimdi ödeştik." dedi.

İşte Hazret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

مَنْ عَيَّرَ أَخَاهُ بِذَنْبٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَعْمَلَهُ

"Kim bir kardeşini bir günahla kınarsa onu işlemedikçe ölmez." buyurmuşlardır.

Yûsuf cevâhirlle süslenmiş köşke Züleyhâ'yı kendi eliyle oturttu ve ona ikramda bulundu.

Onun için ey ince idrâk sâhibi! Bak ki dünyanın alâ-yişi onları Allah'ı zikirten alıkoymamıştır. Onun için sen de âzâ ve cevârihini Allah'ın hizmetinde kullanmalısın.

Burada ehl-i işârete göre:

Kalb Yûsuf'u ruh melîkine, beni cesed âleminin hazînelerine mutasarrıf kıl, dedi. Allah cesedin zâhiri ve bâ-tinî bütün âzâsı üzerinde tecellî eder. Onun kahrı bir nîmet lütfü başka bir nîmettir. Görme nîmeti vardır. Kul bunu Allah'ın âyetlerini ve ince sıfatlarını görmekte kullanırsa lütfâ nâil olur, bundan göz de istifâde eder, kendisi de.

Onu lezzet ve şehvetlerinde kullanırsa ve nefisini muhâfaza etmezse kahr görür, zarar bulur. Diğer âzânın amellerini buna kıyas edebilirsiniz.

Bunun için Yûsuf; ben gâyet muhâfazakârim ve bu işi iyi bilirim, yani nefsimi ona zarar verecek şeylerden muhâfaza ederim, çünkü ona neyin fâide neyin zarar vereceğini bilirim. Onu onun fâidesine olan yerlerde kullanırım, zarardan men ederim, dedi. Bunun için:

وَ كَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ أَنِّي يَتَّبِعُونَ مِنْهَا حَيْثُ
يَشَاءُ ﴿٥٦﴾

“Böylece Yûsuf’u (evvelâ kendi vücut âleminde ve) yer yüzünde sağlamca yerleştirdik. Orada istediği yerde istediği şekilde yurt tutar, hayat sürer.” buyurulmuştur.⁶⁰

Hadiste vârid olmuştur ki:

“Allah kardeşim Yûsuf’a rahmet etsin. Eğer beni memleketin hazînelerine memur et demeseydi, Melik onu o saatte memur edecekti. Acele ettiği için bir sene te’hir etti.”

İbn-i Abbas’tan rivâyet olunduğuna göre, Yûsuf Mısır melikinden emâret istediği günden bir sene geçtikten sonra Melik onu çağırdı, mührünü ve kılıncını Yûsuf’a teslim etti. Ona altından bir serir koydurdu. Ayrıca serir, inci ve yakutla tezyîn edilmişti.

Yûsuf dedi ki:

– Serir ile mülkünü muhâfaza ederim, mührün ile işlerini idâre ederim, tâca gelince bu atalarımın ve benim giyeceğim bir şey değildir.

Melik de Yûsuf'a:

– Ben seni tâzîm için bunu başına koydum ve senin kendimden daha efdal olduğunu ikrar ettiğim için böyle yaptım, dedi.

Yûsuf tahtına kuruldu. Etraftan melikler gelip tebrik ettiler. Mısır melîki de bütün işlerini ona bıraktı.⁶¹

Bu günlerde Yûsuf otuz yaşlarında idi. Mısır'da adâleti ikâme edip bütün halkın sevgisini kazandı.

Bütün Mısır beldelerine haber gönderip ziraatle meşgul olmalarını ve ekinsiz bir yer bırakmamalarını, gerek vâdileri, gerek tepeleri olsun ekinle doldurmalarını ve buna yedi sene müddetle devam etmelerini emretti. Ve hâsılatı başaklarında bırakmalarını beyân eyledi. Onlardan beşte bir devlet hesabına vergi olarak aldı. Gerisini anbarlara doldurdu. Mısır sultanı da aynı hükme tâbî oldu.

Bu yedi seneden sonra kıtlık yılları geldi. Allah bu müddet içinde onlara yağmur vermedi de, yeryüzüne bir damla düşmediği için bir dânecek olsun nebat bitmedi.

Halk muhtelif heyetler hâlinde gelip Yûsuf'a:

61. Rûhu'l-Beyân 2 / 184

– Ey Yûsuf! Evlerimizde biriktirdiğimiz yiyecek nâmına ne varsa tükendi. Senin yanında bulunanlardan bir miktar bize sat, dediler. Yûsuf anbarların açılmasını emretti. Mısır ahâlisine birinci sene dirhem, dinar mukâbilinde, ikinci sene inci, cevher mukâbilinde, üçüncü sene canlı hayvan mukâbilinde, dördüncü sene köle ve câriye mukâbilinde, beşinci sene gayrimenkul ve akar mukâbilinde altıncı sene evlatları mukâbilinde, yedinci sene kendilerini köle olarak teslim etmeleri mukâbilinde verdi ve netîcede bütün Mısır ahâlisi köle hükmüne geçti.

Denilirdi ki: Şimdiye kadar böylesine müdebbir, cellali ve azametli bir sultan görmedik.

Yûsuf Mısır melikine:

– Rabbimin işini nasıl gördün, bize aldığı tedbire ne buyurursun?

Melik cevap verdi:

– Ben de senin fikrindeyim ve ben de senin kölenim. Yûsuf -aleyhisselâm- da dedi ki:

– Seni ve Allah'ı şahit tutarak söylüyorum ki, Mısır ahâlisinin her birini yekdiğerine bedel olarak âzâd eyledim ve bütün mülklerini iâde eyledim.

Yûsuf şüphelendiği kimselere bir deve yükünden fazla yiyecek vermedi ki adli muhâfaza edip halk kıtlığa düşmesin. Bu müddet içinde de açları unutturum diye doyasıya taam yemedi.

Süfyan bin Uyeyne'den rivâyet olunduğuna göre:

– Mü'min hasenâtının mükâfatını hem dünyada görür hem de âhirette, fâcir ise dünyada menfaatlenir, âhirette ise nasîbi yoktur, dedi ve:

نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾

“Biz rahmetimizi kime dilersek ona nasip ederiz. Yaptığı işi rızâ-yı Hakka muvâfık yapma gayreti içinde olanların ecrini zâyî etmeyiz!” ayetini okudu.⁶²

Hadiste vârid olmuştur ki:

“İhsan erbâbına cennette dereceler vardır. Hatta sâdece kendi ehl ü iyâline ve etbâına ihsan ile muâmele edenlere dahî.”

İhsan tâbirinin muhtevâsı geniş ise de hakîkati, her işini Allah'ın seni her an gördüğüne inanarak yapmaktan ibârettir. Bu da sâdece gözle görülen şeyleri görürcesine hareket etmek gibi dar bir anlatış içinde değil, mâsivâdan tâmamen yüz çevirmek sûretiyle her yaptığını Allah rızâsını düşünerek yapmakta rusûh peyda etmek yani maharet sâhibi olmak, Allah teâlâ hazretlerine teveccüh-i tâm ile yani her şeyimizle, göz, kulak ve kalbimizle yönelmek, teveccüh etmektir.

Bu da elinde, dilinde ve gönlünde Allah'tan gayrisinin arzu ve sevdâsı bulunmaması hâlinin tahakkukuyla gerçekleşir. Bu durum “müşâhede” tâbiriyle anlatılmış-

tır. Çünkü kul, kulluk vazîfelerini hakkıyla eda etmeye gayret ederse Allah'ın âsârını ve âyâtını basîret gözüy-
le devamlı olarak müşâhede eder. Ârifler bunu: "Haya-
lin gözümde, zikrin dilimde, hubbun kalbimde, nereye kaybolacaksın?" mealindeki beyt ile ifâde etmiş-
lerdir.⁶³

Muttakî olmayan mü'minin âhirette nasîbi muttakî olana göre azdır. Bazı ârifler demişlerdir ki:

"Dünya fenâ bulan bir altın, âhîret de fenâ bulma-
yan bir çanak çömlek kâbilinden basit bir şey olsa idi
âhîret dünyadan yine de hayırlı olurdu. Kaldı ki dünya
fenâ bulacak bir toz topraktan ibâret,⁶⁴ âhîret fenâ bul-
mayan bir altın gibidir.

Ebû Hüreyre'den rivâyet olunduğuna göre; şöyle demiştir:

"Biz bir gün:

– Ya Rasûlallah! Cennet hangi şeyden yaratıldı, di-
ye sorduk. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– *Sudan*, diye buyurdular.

– Cennetten bize bahsedecek misiniz, dedik. Bu-
yurdular ki:

– *Bir tuğlası gümüştten, bir tuğlası altından, sıvası*

63. Rûhu'l-Beyân 2 / 184

64. Kehf Sûresi sekizinci âyete telmih var.

da misktendir, toprağı zağferan, taşı inci ve yâkuttur. Oraya giren nâmütenahî nîmete nâil olur, ebedî kalır, ölmez, libâsı eskimez, gençliği fenâ bulmaz. Ehl-i cennetin her geçen gün güzelliği artar, dünyada ise ihtiyarlıkları artar. Onun için ibâdet ve tâata riâyet ve ihtimam lâzımdır. Çünkü bunlar cennete girmenin tohumları ve cennetin ecridir.

İbrahim bin Edhem'den hikâye olunduğuna göre, bir gün hamama girmek istemiş, sâhibi ücretsiz sokmamıştı. İbrahim ağladı ve:

– Şeytan evine ücretsiz sokmuyorlar, enbiyâ ve sıddıklar evine nasıl olur da ücretsiz sokarlar, dedi.

Görmez misin ki Yûsuf tabiatın muktezâsı olan işlere muhâlefet ederek nefsini hevâdan men etti. Mevlâyı Mûteâlin taksîmine râzı oldu, kuyunun ve zindanın zorluklarına ve sıkıntılara katlandı, ubûdiyetten gaflet etmedi. Allah da onu Mısır diyârına sultan etti. Kuyunun ve zindanın darlığına mukâbil onun memleketini, makâmını alabildiğine genişletti. Allah'a ubûdiyentinin mukâbilinde Mısır ahâlisini onun emrine musahhar kıldı. Beşerî tabiata muhâlefet edip ismetini muhâfaza etmesinin mükâfatı olarak Züleyhâ ile iffetiyle izdivaç eyledi.

Kişi ister nîmet içinde, ister mihnet içinde olsun takvâyı elden bırakmaması yani Allah'ın emirlerine tam riâyet etme gayreti içinde olması lâzımdır.

Ehl-i nîmetin takvâsı şükürdür, bu da küfrâna karşı kalkandır, koruyucudur. Şükür nîmeti, şikâyet ve küfran ise âzâbı artırır.

Elh-i mihnetin takvâsı ise sabırdır. Sabır da dünyada perişan ve muztarip olmaya karşı vikâyedir.

Akl-ı selim sâhibi takvâ ipine sarılır. Çünkü o kopmaz, âkıbeti ise gâyet güzeldir. Bunun dışında kalan hal uryanlık yani insanın bütün ayıplarının açığa çıkıp perişan, rüsvây olmasıdır. Bu takvâ ipine sarılmamanın neficesidir.

Ey Rabbimiz! Bizi hidâyet yolunda hata işlemekten mâsun kıl! Nefis ve hevânın pençesine düşmekten muhâfaza et! Seni yakînen ârif olanlardan kıl! Hidâyet yolunda senin emirlerini imtisal edenlerden kıl! Bizi sana yönelt! Senden gayrilerden bizim alâkamızı kes! Âmîn.

وَ جَاءَ إِخْوَةَ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَ هُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ
 ﴿٥٨﴾ وَ لَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ أَتْتُونِي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ
 أَبِيكُمْ أَ لَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوفِي الْكَيْلَ وَ أَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾
 فَان لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَ لَا تَقْرُبُونِ ﴿٦٠﴾
 قَالُوا سَتَرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَ إِنَّا لَفَاعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَ قَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُوا
 بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ
 لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾

58 - 62. "Yûsuf'un kardeşleri gelip onun huzûruna girdiler. Yûsuf hemen onları tanıdı. Onlar ise onu tanımıyorlardı.

Vaktâ ki Yûsuf onların zâhire yüklerini hazırladı, dedi ki: “Bana baba bir erkek kardeşinizi de getirin. Görmüyor musunuz size tam ölçek veriyorum. Ben misâfirperverlerin hayırlısıyım. Eğer onu bana getirmezseniz artık benim yanımda size hiç bir kile yok. Bana yaklaşmayın!” dedi.

Kardeşleri de dediler ki: “Onu babasından istemeye çalışırız ve her halde bunu yaparız.”

Yûsuf kardeşlerine sermâyelerini yüklerinin içine koyuverin, olur ki âlelerine avdet ettikleri zaman bunun farkına varırlar da belki yine buraya dönerler, demişti.”

Rivâyet olduğuna göre Şam diyârına kıtlık âriz olunca Yâkub -aleyhisselâm- oğullarını toplayıp dedi ki:

– Ey oğullarım! İçine düştüğünüz kıtlığı görmüyor musunuz? Oğulları:

– Görüyoruz ey babamız, fakat bizim suçumuz nedir? Yâkub:

– Mısır'a gidiniz, Mısır Azîz'inden yiyecek satın alınız. Oğulları:

– Ey Allah'ın Peygamberi! Bizi Firavunlar diyârına göndermeye gönlün nasıl râzı oluyor? Sen ki onların bize düşmanlıklarını bilirsin. Biz de onlardan gelecek şerden hiçbir zaman emin olamayız. Mısır diyârı ise oradaki zâlim sultanlar sebebiyle “Cebbarlar diyârı” diye yâd olunur, dediler.

Yâkub -aleyhisselâm-:

-- Ey oğullarım! Bana Mısır'da âdil bir hükümdarın hüküm sürmeye başladığı haberi geldi. Ona gidiniz, benden selâm söyleyiniz. O sizin ihtiyacınızı yerine getirir, dedi. Ve on evlâdını Mısır'a gönderdi.⁶⁵

Yâkub'un Yûsuf'a kavuşma günleri yaklaşınca hâli firkatten vuslata inkılap etti. Elem gitti rahatlık geldi. Allah, halkı kıtlık belâsına dûçar etti ki Yâkub'un oğulları Mısır'a gidip erzak istesinler diye. Yâkub da o günleri bekliyordu. Mısır ile Kenan arası sekiz merhale idi. Fakat Allah teâlâ Yûsuf'un yerini Yâkub'tan gizledi. Allah indinde belirlenmiş vakit tamam oluncaya kadar da Yûsuf'un bunu izhâr etmesine izin vermedi. Bu sebeple Mısır'a Yûsuf'un yanına geldiler. Yûsuf kardeşlerini tanıdı, fakat onlar onu tanımadılar.

İbn-i Abbas rivâyetine göre Yûsuf'u kuyuya attıklarından o güne kadar kırk sene geçmişti. Bu müddet zarfında birbirlerini hiç görmemişlerdi.⁶⁶

Rivâyete göre Yûsuf -aleyhisselâm-'ın huzûruna birâderi gelince aralarında şöyle konuşma geçti:

– Siz kimsiniz? İşiniz ne? Casus oluyasınız?

– Maazallah! Biz bir babanın oğullarıyız. Babamız ihtiyar bir zâttır. Çok sâdıktır. Peygamberlerden biridir. İsmi Yâkub'tur.

65. Rûhu'l-Beyân 2 / 184

66. Rûhu'l-Beyân 2 / 185

– Kaç kardeşsiniz?

– Oniki kardeş idik. Birimiz sahraya gidip öldü.

– Buraya kaç birâder geldiniz?

– On birâder.

– Onbirinciniz hani?

– O babamızın yanında kaldı. Ölen oğlunun yerine onunla kendini tesellî ediyor.

– Kim size şâhitlik eder?

– Burada hiç kimseyi tanımıyoruz ki gelsin bize şehâdet etsin.

– Birinizi rehin olarak yanımda bırakın. Baba bir kardeşinizi de bana getiriniz de doğru söylediğinize hükmedeyim.

Bu konuşma üzerine birâderleri arasında kurâ çektiler Şem'ûn'a isâbet etti.

Denildi ki: Yûsuf -aleyhisselâm- her birine bir yük zahîre vermişti. Pederlerinin yanında kalan baba bir kardeşi adına da fazlaca bir yük istediler. Onu da verdi. Ancak doğru söylediklerini bilmek için o kardeşlerini de getirmelerini şart koştu.⁶⁷

BÜNYÂMIN'İN GÖNDERİLMESİ

فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ
مَعَنَا آخَانًا نَكْتُلُ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٦٣﴾ قَالَ هَلْ أُمِنُكُمْ
عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا
وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٦٤﴾ وَ لَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا
بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَذِهِ بِضَاعَتُنَا
رُدَّتْ إِلَيْنَا وَ نَمِيرُ أَهْلَنَا وَ نَحْفَظُ آخَانًا وَ نَزِدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ
ذَلِكَ كَيْلُ يَسِيرٍ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ
مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ
مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾

63 - 66. "Bu sûretle babalarına döndükleri zaman, Ey babamız, dediler, bizden ölçek men olundu. Bünyâmin kardeşimizi de bizimle berâber yolla da ölçek alalım. Biz herhalde onu muhâfaza edicileriz.

Yâkub -aleyhisselâm-: dedi ki: Ben onu size inanır mıyım? Meğer ki bundan evvel kardeşi Yûsuf'u inandığım gibi ola. Allah en hayırlı koruyucudur. O, esirgeyicilerin de en esirgeyicisidir.

Metâlarını açtıkları zaman sermâyelerini kendilerine geri gönderilmiş buldular. Ey babamız dediler, daha ne istiyoruz? İşte sermâyemiz de îade edilmiş. Zîrâ onunla tekrar âilemize zahîre getiriz. Kardeşimizi koruruz. Bir deve yükü zâhire de artırırız. Bünyâmin'e aldığımız az bir ölçektir.

Yâkub -aleyhisselâm-: Etrafınız kuşatılıp çâresiz kalmadıkça onu bana behemahal getireceğinize dâir Allah'tan bana sağlam bir taahhüt verilinceye kadar onu sizinle berâber göndermem dedi. Netîcede babalarına temînatlarını verince o da: Allah bizim bu söyleştiklerimize vekil, şâhit olsun, dedi."

Yâkub -aleyhisselâm-: فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ
deyince Allah teâlâ buyurdu:

"İzzet ve celâlim hakkı için, değil mi ki sen hıfz edici olarak tevekkül ettin, ben de seni iki evlâdının ikisine de kavuşturacağım."

Mü'minin Allah'a tevekkül ve îtimat etmesi, gayrile-

rin hıfz u emânına güvenmemesi lâzımdır. Çünkü Allah'tan gayri her şeyin kendisi hıfz edilmeye muhtaçtır.

Allah teâlâ ise zâtıyla kâim olup başka hiç bir kimseye, hiç bir şeye muhtaç değildir. Nitekim Yûsuf'u kuyuda o muhâfaza etmiştir.

Kezâ **Danyal** -aleyhisselâm-'ı **Buhtunnasr** kuyuya attırıp üzerine de iki arslan bırakınca arslanlar ona zarar vermediler ve hizmetine koyuldular.

Cibrîl gelip:

– Ya Danyal, diye seslendi. Danyal:

– Sen kimsin, deyince Cibrîl:

– Ben Rabbinin gönderdiği elçiyim. Bak sana taam gönderdi, dedi. Danyal da:

– Kendisini zikredeni unutmayan ve onu her yerde hıfz eden Allah'a hamd ü senâlar olsun, dedi.

Efendimiz -salallahu aleyhi ve sellem-:

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَنْ يَمْشِيْ عَلٰى رِجْلَيْنِ وَمِنْ
شَرِّ مَنْ يَمْشِيْ عَلٰى اَرْبَعٍ وَمِنْ شَرِّ مَنْ يَمْشِيْ عَلٰى بَطْنِهٖ

"Allah'ım iki ayağı üzerinde yürüyenlerin, dört ayağı üzerinde yürüyenlerin, karnı üzerinde yürüyenlerin (sürünenlerin) şerrinden sana sığınırım." buyurmuşlardır.

Yâkub -aleyhisselâm- evvelâ Yûsuf hakkında:

“Onu kurt yemesinden korkarım.” demişti. Kardeşleri gelip **“Kurt yedi.”** demeleriyle Yâkub mübtelâ kılındı. Bünyâmin hakkında da: **“Siz yol kesiciler tarafımdan çevrilmedikçe onu bana getireceğinize söz verirseniz onu sizinle bırakırım.”** dedi. Dediği gibi de oldu, hem onlar ihâtâ olundular, hem de Bünyâmin onlara verilmedi.

“Belâ ağızdan çıkan söze bağlıdır.”

Fakat neticede: **“Allah ne güzel hıfz edicidir.”** dedi, Allah da onları hıfz edeceğini vaat etti.

Kula gereken şey, şu dünyada îtibar olunacak, yapışılacak sebepler ile hiçbir zaman îtimat olunmayacak sebepleri ve ancak kulluk için yapışılması zarûrî olan sebepleri birbirine karıştırmadan her birini yerli yerince bilmek ve ona göre hareket etmektir. Kul kalbini her an Allah'a ve takdîrine rızâ ile bağlamalı, tedbîrini alıp Allah'a îtimat etmeli ve ondan gayri her şeyden ümîdini kesmelidir.

Sebebe sarılmayı terk etmek yiğitlik değildir. Asıl yiğitlik sebebe sarıldıktan sonra hiç bir an Allah'tan itibâtını kesmeden himmetini âlî tutarak yolda yürümektir. Burada tecrit şarttır. Yani sebebe sarılmakla birlikte Allah'tan gayri hiç bir kimseden bir şey beklememek, yani insanların yardımını Allah'ın yardımına perde yapmamak. Çünkü insanların yardımı da ancak Allah'ın lûtfuyla olmaktadır.⁶⁸

Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî - kuddise sırruhû- bu-

yurdu ki: “Yiyecek ve içecek imkânı olmayan bir yere düşen bir kimse günde kırk kere “Yâ Samed” ism-i şerîfini okumaya devam etsin, Samediyet, yeme ve içme zarûretinden müstağnî bulunmak demektir ki ihlâs ile buna devam edene Cenâb-ı Hak, es-Samed ism-i celîli ile açlık ve susuzluğun acısını duyurmaz, müstağnî kılar.

HÜKÜM ANCAK ALLAH'INDIR

وَ قَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَ ادْخُلُوا مِنْ
أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ ۗ وَ مَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۗ إِنَّ
الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾
وَ لَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ ۗ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ
مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةٌ فِي نَفْسٍ يَعْقُوبَ قَضِيهَا ۗ وَ
إِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

67 - 68. “Oğulları hareket edecekleri esnâda Yâkub şunu söyledi: “Oğullarım! Mısır’a hepiniz tek bir kapıdan girmeyin. Ayrı ayrı kapılardan girin. Bununla berâber bu sözümle “Allah’ın kazâsından hiç bir şeyi üzerinizden gideremem. Hüküm Allah’tan başkasının değildir. Ben ancak ona güvenip dayan-

dım. Tevekkül edenler de yalnız ona güvenip dayanmalıdır.

Vaktâ ki onlar Mısır'a babalarının kendilerine emrettiği veçhile girdiler. Bu, Allah'ın kazâsından hiç bir şeyi onların üzerinden gideremedi, sâdece Yâkub'un nefsindeki dileği meydana çıkarmış oldu. Şüphe yok ki Yâkub kendisini vahy ile öğrettiğimiz için bir ilim sâhibi idi. Ancak insanların bir çoğu sırr-ı kaderi bilmezler."

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-:

*"Muhakkak nazar (göz değmesi) adamı kabre, deveyi tencereye sokar!"*⁶⁹ buyurmuştur.

Hazret-i Ali -kerremallahu vechehû-'dan rivâyet olunduğuna göre:

Bir gün Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e Cebrâil -aleyhisselâm- gelip:

– Ya Muhammed! Sizi gamlı görüyorum, dedikde:

– *Hasan ile Hüseyin'e nazar isâbet etti*, buyurdular. Cebrâil de:

– Doğru söyledin, hakîkaten nazar haktır,⁷⁰ buyurdu.

Kazâ, nazar değmesinden sonra Allah'ın takdiri dâiresinde zuhur eder. Nazardan sonra hâsıl olan durum

69. Feyzül-Kâdir 1 / 397

70. Feyzül-Kâdir 1 / 396

sünnet-i ilâhiyenin cereyânına muvâfık olarak Allah'ın fiilidir. Yalnız başına nazarın bir tesiri olamaz. Ehl-i sünnet mezhebi budur. Nazar değince bir hastalık, bir âriz hasıl olmasının hikmeti şudur:

Güzel bir şeye bakıp onu beğenen kimse, baktığı şeyde gördüğü güzelliği Hâlikından gaflet etmesi ile bu gafletinin cinâyeti olarak o kimseye lihikmetin bir hastalık âriz olur. Devamlı sûrette Allah'a sığınmayan kimse-ler de nazar değmesinden kurtulamazlar. Onun için hem devamlı sûrette Allah'ın hıfz u emânına sığınmak, hem de kimseye gafletle nazar etmemek lâzımdır.

Hazret-i Âişe'den rivâyet olunduğuna göre; nazarıyla başkasına bir zarar gelmesine sebep olan kimse abdest alıp, kendisine nazar değen kimse de gusletmelidir.

Hasan-ı Basrî -rahimehuillah-'tan rivâyet olunduğuna göre, isâbet-i aynın devâsı Sûre-i Kalem'in sonundaki;

وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيَزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا
الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

âyet-i kerîmesini okumaktır. Mânâsı şöyledir:

“**Hakikat o göz edenler zikir-i hakîm olan Kur'ân'ı işittikleri vakit az kaldı ki seni gözleriyle kaydıracaklardı. Hâlâ daha sana (aynı haset ve kinlerinden dolayı) “o muhakkak bir mecnundur” diyorlar. Halbuki Kur'ân bütün âlemler için ancak bir ihtar, bir öğüttür.**”

Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ-'dan rivâyet olunduğuna göre Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- her gece yatağına yatmak üzere geldiğinde yatağına oturup iki avucunu ihlâs ve muavvizeteyn sûrelerine üçer defa okuyup her defasında avucuna üfleterek yüzünü başını ve bütün cesedini mesh eder, öyle yatar.

Kişinin görüp de beğendiği bir şeye nazarının isâbet edip bir zarar vermemesi için: **مَآءًا اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ** mübarek olması için de **بَارِكْ اللَّهُ فِيكَ وَعَلَيْكَ** demek lâzımdır.

Yarasa, nazar isâbetinden korktuğu için gündüz zâhir olmaz, kendine göre kendisini hayvanların en güzeli kabul ettiği için ancak geceleri çıkar.

Kürkî denilen bir kuş da sâdece tek ayağıyla yere basar, iki ayağıyla basınca yere batacağından korkar.

Yine bir kuş daha vardır ki nehirlerde ve su üzerlerinde yaşar, pek az su içer, su ihtiyacını gideremez ve susuzluktan ölür.

Taberistan'da bir böcek vardır ki gece yanar, parlar, gündüz uçmaz, gece uçar, latîf yeşil kanadı görülür, halbuki hakîkatte kanadı yoktur. Toprak ile gıdalanır. Toprağın tükenmesinden korktuğu için doyaya yiyeemez ve açlıktan helak olur.

Gerek bu kuşta, gerekse bu böcekte ehlinin varlık içinde yokluğa dūçar olmalarına ve kendilerine olan cimriliklerine işâret vardır ki huzurlu yemek yiyemezler, malları çok olduğu halde tükenmesinden korkarlar.

BÜNYÂMIN İLE BULUŞMA

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا
أَخُوكَ فَلَا تَبْتَسِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾

69. “Birâderleri Yûsuf’un yanına girince, Yûsuf kardeşi (Bünyâmin)’i kendi yanına aldı. Ona: “Ben senin kardeşinim, onların geçmişte bize yapmış oldukları şeylere aldırma!” dedi.

Rivâyete göre Yûsuf -aleyhisselâm- kardeşlerine ziyâfet verdi. Onları sofraya ikişer ikişer oturttu. Bünyâmin yalnız kalınca ağladı ve dedi ki:

– Kardeşim Yûsuf sağ olsa idi benimle berâber oturdu.

Yûsuf da onu kendi sofrasına aldı. Yemekten sonra kardeşlerini ikişer ikişer bir eve misâfir verdi. Bünyâmin bu sefer de yalnız kalmıştı.

Yûsuf -aleyhisselâm- dedi ki:

– Bunun ikincisi yok. Binaenaleyh bu da benimle kalsın. Bünyâmin de onun nezdinde geceledi.

Yûsuf Bünyâmin'e sordu:

– Evlendin mi?

– Evet, üçü erkek olmak üzere on evlâdım var.

– İsimleri nelerdir?

– Birisinin Zi'b. Yûsuf dedi ki:

– Sen bir peygamber evlâdısın, kendi evlâdına nasıl olur da bir vahşî hayvan ismi koyarsın?

Bünyâmin cevap verdi:

– Kardeşlerim benim kardeşimi kurt yedi demişlerdi. Ben de sabah akşam o kardeşimi hatırlamak için oğlumun ismini Zi'b yani kurt koydum.

Bünyâmin'in bu cevabı üzerine Yûsuf bir müddet ağladı. Sonra:

– Diğerinin ismi nedir?

– Dem'dir.

– Peki neye bu ismi koydun?

– Kardeşlerim kardeşimin kana bulanmış gömleğini getirip babama verdiler. Ben de sabah akşam o kardeşimi hatırlamak üzere ikinci oğlumun ismini Dem yani kan koydum.

– Peki üçüncüsünün ismi nedir?

– O da Yûsuf'tur. Sabaha çıkınca ve akşama çıkınca kardeşimi hatırlamak için onu da Yûsuf koydum.

Bu cevaplar üzerine Yûsuf uzun müddet ağladı. Ve Rabbine dönüp:

– Ey Rabbim! Kardeşimin hâli böyle iken acaba ihtiyar babacığım ne haldedir, dedi. Allah'ım! Biz dünyadan gitmeden bizi birbirimize kavuştur.

Yûsuf Bünyâmin'e:

– Peki ölen kardeşin yerine beni kardeş olarak kabul eder misin, dedi. Bünyâmin de:

– Senin gibi bir kardeş kim bulabilir? Fakat seni babam Yâkub ve anam Râhil doğurmadı.

Yûsuf ağladı. Kalkıp onu bağına bastı, ve:

– **Ben senin kardeşin Yûsuf'um, Onların bize yaptıklarına aldırma, dedi.**

Bir başka rivâyette:

Bünyâmin yemek yerken uzun uzun Yûsuf'un yüzüne baktı. Yûsuf ona dedi ki:

– Durmadan bana baktığını görüyorum. Bünyâmin:

– Seni, kurdun yediği kardeşime benzetiyorum. Yûsuf:

– **Ben senin kardeşimim. Bize yaptıklarına üzülme, dedi.**

Burada, enbiyâ-i ızâmın sünnetleri olan yemek yedirmenin fazîletine işâret vardır. Enbiyâ -aleyhimü'ssalâtü ve's-selâm- hazarâtı içinde hâssaten Hazret-i İbra-

him Halîlullah -aleyhisselâm- misâfirperverlikte yekdâ olup misâfirsiz yemek yediği vâkı değıldir.

Câbir bin Abdillâh -radiyallahu anh-'den rivâyete göre -sallallahu aleyhi ve sellem- bir gün:

– *Size cennetin ğurfelerini (odalarını) tavsîf edeyim mi, buyurdu. Biz de:*

– Evet ya Rasûlallah! Anamız babamız sana fedâ olsun, buyurunuz, dedik. Rasûlallah da:

– *Cennette öyle husûsî odalar vardır ki türlü türlü cevherlerden yapılmıştır. Dışı içinden, içi dışından görölür, orada insanın arzu ettiği her türlü nîmet lezzet ve neş'e mevcuttur. Onları ne bir göz görmüş, ne bir kulak işitmiş, ne de bir beşerin hatır ve hayaline gelmiştir.*

– Bu odalar kimler içindir ya Rasûlallah, dedik. Rasûlallah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– *Selâmı yayan, yemek yediren, oruca sünnet üzere devam eden, insanlar uykuda iken gece namaz kılan içindir, buyurdular.*

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın Bünyâmin'e söylediği: **“Onların bize yapmış oldukları şeylere aldırıp üzölme!”** demesinde, Allah'ın hasetçilerin hîlelerini muvaf-fâkiyete erİştirmeyeceğine, nusrat-ı ilâhiye ve te'yîd-i Rabbâniyenin ancak sâlihlerle yâr olacağına işâret vardır. Bunun için -sallallahu aleyhi ve sellem- mağarada yâr-ı vefâdan Sıddîk-i Ekber'e:

لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ﴿٤٠﴾

“Mahzun olma! Allah bizimle berâberdir.”” buyurdular.

Görmüyor musun ki Yâkub'un evlatları, kardeşleri Yûsuf'a neler yağtılar, ne hasetler ettiler, ne ezâlar ettiler. Kendi emellerine nâil olabildiler mi?

Netfcede Cenâb-ı Hak evvelâ iki kardeşi, sonra Yâkub'la Yûsuf'u birbirine kavuşturdu.

BÜNYÂMIN'İN ALIKONMASI

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ
أَدْنَىٰ مَوْدِنًا أَيْتُهَا الْعَيْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا وَاقْبَلُوا
عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا نَفَقْدُ صَوَاعَ الْمَلِكِ وَ لِمَنْ
جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ
مَا جِئْنَا لِنَفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا
فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وُجِدَ فِي
رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ ۗ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ
بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ ۗ
كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ ۗ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ۗ تَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ ۗ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي
عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾

70 - 76. "Vaktâ ki (Yûsuf) onların zâhîre yüklerini hazırladı. Su kabını öz kardeşinin yükü içine koydu. Sonra bir münâdî şöyle bağırdı:

– Ey kâfile! Durun! Siz şeksiz şüphesiz hırsızlarsınız!

(Yâkub'un oğulları) onlara dönerek: "Ne kaybettiniz?" dediler. Onlar da:

– Melîkin su kabını arıyoruz. Onu getirene bir deve yükü var, ben de buna kefilim, dedi.

Yâkub'un oğulları: "Allah Allah! Hüviyetimizi, ahlâkımızı siz de öğrenmişsinizdir. Biz buraya andolsun ki fesat çıkarmak için gelmedik." Şimdi, dediler, eğer yalancı iseniz çalanın cezâsı nedir?

– Onun cezâsı yükünde hırsızlık malı bulunan kimsenin kendisidir. İşte o kimse bunun cezâsıdır. Biz memleketimizde zâlimleri (hırsızları) böyle cezâlandırırız, dediler.

Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin kabından evvel onların kaplarını aramaya başladı. Nihâyet onu kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz Yûsuf için böyle bir tedbir kullandık. Yoksa o pâdişahın dînine göre kardeşini esir olarak tutabilecek değildi. Meğer ki Allah'ın irâdesi ola. Biz kimî dilersek onu nice derecelere yükseltiriz. Her ilim sâhibinin üstünde daha iyi bilen vardır."

Yûsuf -aleyhisselâm- kardeşlerine dedi ki:

– Siz babanıza sûratle dönmek ister misiniz?

– Evet, dediler.

Yûsuf da, yüklerini en güzel zahîrelerle doldurup tamamladıktan sonra sefere çıkmalarını emretti.

Yûsuf kendini Bünyâmin'e tanıttıktan sonra ona dedi ki:

– Ben seni yanımda alıkoyacağım. Bilirsin ki babamın bana gam ve kederi vardır. Eğer seni de burada alıyorsam kederi ziyâdeleştirecektir. Fakat bir an evvel ona kavuşabilmemiz için böyle yapmağımız lâzımdır. Ben seni burada alıkoymak için bir tedbir düşüneneceğim. Bünyâmin de:

– Kederlenmem yap, dedi.

Yûsuf da Melîk'in su kabını Bünyâmin'in yüküne koydurdu. Sonra münâdî onları çağırıp durdurunca Yûsuf başlarında durarak birer birer yüklerini aradı ve aramaya da en büyük kardeşlerinden başladı. Sonra sırasıyla Bünyâmin'e geldiler.

Yûsuf: Onun böyle bir şeyi alacağını zannetmiyorum, dedi. Onlar da:

– Bununkini de arayacağız, belki bunda çıkar hem rehin alırsak da bu diğerlerinden daha güzeldir, dediler.

Bünyâmin'in de yükünü arayınca onunkinden çıktı. Kardeşlerinin boyunları bükülüp, sesleri kesildi. Hiç itiraz edemeden onu Yûsuf'a teslim ettiler. Onu lisanlarıyla azarlayıp hakâret ettiler:

– Ne bu Râhil'in oğullarından çektiğimiz, dediler. Bünyâmin:

– Size belâ Râhîl'in oğullarından değil, ancak kendinizden gelmektedir. Yûsuf'a ne yaptığınızı çok iyi bilirsiniz. Şimdi de kalkmışsınız beni hırsız tutuyorsunuz.

– Peki su kabını: senin yüküne kim koydu? Sen koymadıysan nasıl oldu da senin yükünden çıktı? Bünyâmin:

– Siz nasıl ilk malınızı çalıp da kendi yükünüze koymuş iseniz şimdi ben bunu çalıp kendi yüküme koydum. Robil dedi ki:

– Bünyâmin doğru söylüyor!

Bünyâmin Yûsuf'un sırrını ağzından kaçırarak oldu, Yûsuf'u görüp emrini hatırlayınca sükût etti.

Yûsuf Melîk'in dinine göre kardeşini başka türlü alıkoymazdı. Kendi yoluna göre amel etse idi Yûsuf olduğu meydana çıkacaktı ki kendini kardeşlerinden gizliyordu, ancak Bünyâmin'e söylemişti.

قَالُوا إِن يَسْرِقَ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا يُوسُفُ
فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾

77. “Dediler ki, eğer o çalmış bulunuyorsa daha evvel onun bir kardeşi de çalmıştı. O vakit Yûsuf bu sözü içinde gizledi. Bunun aslını onlara açıklamadı. Kendi kendine dedi ki: Sizin durumunuz daha kötü-

dür. Allah sizin anlatmakta olduğunuzun mâhiyetini çok iyi bilendir.”

Tasın Bünyâmin'in yükünde çıkması üzerine utanarak başlarını eğdiler. Kendilerini tebrie (temize çıkarmak) için dediler ki:

– Bünyâmin'de hırsızlık olması şaşılacak bir şey değildir. Çünkü evvelce kardeşinde de bu fiil vâkî olmuştu. Yusuf'u kastettiler.

Rivâyete göre Yusuf'a isnat edilen hırsızlık fiili şudur.

Yûsuf'un dedesinin (Anasının babasının) bir putu vardı. O zaman Dimaşk kasabası yanında Neccâran'da puta ibâdet edilirdi. Yûsuf'un anası Râhil Yûsuf'a dedi ki:

Bu putu al ve parçala. Kır da puta ibâdet terk edilmiş olsun. Yûsuf da bu putu parçalayıp mezbele içindeki yola attı. Yûsuf o zaman küçük çocuk idi.

Diğer bir rivâyete göre ise:

İbrahim -aleyhisselâm-'ın bir kuşağı miras olarak oğlu İshak -aleyhisselâm-'a, ondan da Yûsuf'un halasına kalmıştı. Yûsuf'un vâlidesi Râhil vefat edince halası ona muhabbetinden dolayı yanına almıştı. Yûsuf'a sevgisi öylesine artmıştı ki Yûsuf olmadan duramıyordu. Fakat ihtiyarlayıp Yûsuf'a bakamayacak hale gelince babası Yûsuf'u almak istedi. Kadıncağız İshak'tan kalan kuşağı Yûsuf'un beline, elbisesinin içine sardı. Yûsuf da uyuyordu. Sonra "İshak'ın kuşağını kaybettim." dedi. "Bakın bakalım nereden bulacaksınız?" Aradılar Yûsuf'un beline sarılmış olarak buldular. Dedi ki:

– Yûsuf onu benden çaldı. Halbuki o bana babamdan emânettî.

Sonra Yâkub -aleyhisselâm- halasının Yûsuf'u vermemek için bu hîleye başvurduğuna hükmedip onu ölünceye kadar halasının yanında bıraktı.

İbn-i Abbas der ki:

“Yûsuf üç şeyden itâb olundu:

1. Kadın belâsına dâçar olduğu vakit **“Rabbim, zindan bana bunların dâvet ettikleri şeyden daha sevimlidir.”**⁷² demekle,

2. Zindandan bir an evvel kurtulmak için o vakit kurtulan arkadaşına **“Beni efendinin yanında hatırla!”**⁷³ diyerek gafletle ondan istiâne etmesi ile,

3. **“Siz hırsızlarsınız!”**⁷⁴ diye nidâ ettirmekle.

Onlar da mukâbele edip; **“Bu çaldıysa bundan evvel bunun kardeşi de çalmıştı.”**⁷⁵ dediler.

Yâkub'un oğulları Azîz'e ricada bulunup Bünyâmin'in affedilmesini ve bırakılmasını istediler. **Robil** dedi ki:

– Ey Melik! Ya kardeşimizi bize bırakırsın, yâhut öyle bir haykırım ki, Mısır'da ne kadar hâmile kadın varsa korkularından çocuklarını düşürürler.

72. Yûsuf Sûresi / 33

73. Yûsuf Sûresi / 42

74. Yûsuf Sûresi / 70

75. Yûsuf Sûresi / 77

Bunu derken vücudunun tüyleri diken diken olup el-bisesinden dışarı çıktı.

Yâkub oğulları gazaplandıkları vakit kendilerinden biri ellerine yapışmadıkça gazapları sâkin olmazdı. Yûsuf, oğluna dedi ki:

– Git onun eline dokun.

Yûsuf'un oğlu gidip Robil'in eline dokundu. Gazabı sükûn buldu. Robil dedi ki:

– Muhakkak bu Yâkub'un zürriyetindedir.

Yûsuf da:

– Evet Yâkub'tan dedi.

Robil ikinci bir defa gazaplandı. Bu sefer Yûsuf kal-kıp yakasından tuttu, ayağıyla da çelerek yere düşürdü. Sonra Robil'e:

– Siz İbrânîler cemaatisiniz. Siz kendinizden kuv-vetli kimse yok zannedersiniz, dedi.

Sonra onlar:

قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ
 إِنَّا نَرَىكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا
 مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لَظَالِمُونَ ﴿٧٩﴾

78 - 79. “Ey Azîz! dediler, inan ki bunun çok ih-tiyar bir babası var, binaenaleyh bunun yerine biz-

den birini alıkoy. Seni muhakkak iyilik erbâbından bir kimse olarak görüyoruz.

Melik de: Eşyâsını nezdinde bulduğumuz kimse-den başkasını yakalamamızdan Allah'a sığınırız. Çünkü o takdirde elbette zâlimler olmuş oluruz, dedi."

Zulüm çeşitlidir: Allah'ın hükmettiğinin hilâfına hükmetmek zulümdür. Zulüm istemek de zulümdür. Kendi cinsinden olmayanlarla sohbet de zulümdür. Zulüm veya başka belâlara mübtelâ olan kimseye düşen, tevbe ve istiğfar ile kurtuluş çâresini Allah'tan istemektir.

Sehl İbn-i Abdullah et-Tusterî der ki:

"Allah bir kulunu sevdiği zaman günâhını kendi gözüne büyük gösterir ve ona tevbe kapısını açar, bu kapı Allah ile üns bahçelerine açılmıştır. Bir kula da gazap ettiği vakit günâhını kendi gözünde küçük gösterir, onu türlü belâlarla te'dib eder, fakat günâhını küçük görme belâsına tutulduğu için öğüt almaz ve hüsrânını intaç eder.

فَلَمَّا اسْتَيْسَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا
 أَنَّ آبَاءَكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا
 فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ ۚ فَلَنْ أْبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي
 أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٠﴾ اِرْجِعُوا إِلَى

أَبِيكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ ۚ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا
 عَلَّمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ﴿٨١﴾ وَاسْتَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي
 كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٨٢﴾

80 - 82. Vaktâ ki artık ondan ümitlerini kestiler. Fısıldaşarak bir yana çekildiler. Büyüklere dedi ki:

– Babamızın sizden Allah adıyla teminat almış olduğunu, daha evvel de Yûsuf hakkında kusur işlediğinizi bilmediniz mi? Artık ben, ya babam bana izin verinceye, yâhut benim için Allah hükmedinceye kadar buradan kat'iyen ayrılmam. O, hâkimlerin hayırlısıdır.

Siz dönün, babanıza da deyin ki: Ey pederimiz, oğlun inan ki (zâhir emre nazaran) hırsızlık etti. Biz bildiğimizden başkasına şahitlik yapmadık. Gaybın bekçileri de değildik. (İstersen) içinde bulunduğumuz (ve döndüğümüz) şehir (Mısır halkına) da, aralarında geldiğimiz kervana da sor, biz şeksiz şüphesiz doğru söyleyicileriz.”

SABR-I CEMÎL

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبِرْ جَمِيلٌ ۗ عَسَى
اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا ۗ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾

83. "(Geldiler, aynı sözü söylediler. Yâkub -aleyhisselâm-) dedi ki:

- Hayır! Sizi nefisleriniz aldatıp (böyle büyük) bir işe sürüklemiş, artık bana düşen güzel bir sabırdır. Allah'ın, onların hepsini birden bana getirmesi yakın bir ümittir. Hakikat şudur ki her şeyi bilen, yegâne hüküm ve hikmet sâhibi olan ancak O'dur."

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın kardeşlerinin Yâkub -aleyhisselâm-'a söyledikleri söz yalan değildi. Bünyâmin'in alıkonulmasında bilerek kendileri sebep olmuş değillerdi. Fakat önceden yalanla müttehem olmuş buldukları için bu seferki doğruluklarına pederleri inanmak istemedi. Onlara:

– Hayır! Sizi nefisleriniz aldatıp böyle bir işe sürüklemiştir. Yoksa bizim şeriatımızda hırsızın esir olarak yalananacağını Azîz ne bilirdi, dedi.

Sabr-ı Cemîl; bir belâ anında kullarına Allah'tan şikâyet etmemektir.

Ebû'l-Hasen -rahimehullah- der ki:

Haccetmek üzere Beytullah'a vardım, tavaf ederken güzel bir kadın gördüm, kendi kendime:

– Şimdiye kadar böyle güzel bir kadın görmedim, fakat pek mahzun ve kederli, dedim. Kadın benim böyle kendi kendime konuştuğumu işitince:

– Hiç bir kimse benim gibi kederli olamaz, dedi.
Ben:

– Nasıl oldu, dedim. Kadın dedi ki:

– Kocam bir koyun boğazladı. Benim de iki küçük oğlum var idi. Bir de kucağımda emen yavrum. Yemek hazırlamaya kalktım, ben bu işle meşgul iken büyük oğlum küçük kardeşine diyor ki; babamın koyunu nasıl boğazladığını sana göstereyim mi, o da, göster, deyince büyük oğlum kardeşini yatırmış ve boğazlamış. Sonra içine korku düşüp evden dağa kaçmış, dağda oğlumu kurt yemiştir. Babası oğlumu aramaya gitmişti. Araya araya aç susuz düşüp ölmüş.

Ben de, babası gelmedi bir bakayım, diye kapıdan çıkarken küçük çocuğum ateş üzerinde kaynayan çöm-

leğe elini sokuyor. Kaynar sudan elinin eti kemiğinden ayrılıyor. Bu hâli duyan büyük kızım kendini damdan aşağı atıyor, ona da ecel gelip götürüyor... İşte ben bütün bu musibetler karşısında hem kederliyim hem de sabrediyorum, sabırda ecir var, sabrı terk etmekte ecir yoktur.

Vehb dedi ki:

Allah teâlâ Yâkub -aleyhisselâm-'a vahyetti:

– Bilir misin ki, niçin seni oğlun Yûsuf'tan kırk sene ayrı bıraktım? Yâkub -aleyhisselâm-:

– Hayır Ya Rabbî, dedi. Allah teâlâ buyurdu:

– Anasının önünde bir buzağıyı anası bağırdığı halde boğazladın, bir de Yûsuf'a süt anası olarak bir câriye aldın, Yûsuf'un sütü çoğalsın diye çocuğu anasından ayırdın, kadın ise gözlerini kaybedinceye kadar ağladı.

Ebû'l-Kasım Kuşeyrî der ki:

Üstad Ebû Ali ed-Dekkak'tan ömrünün son vakitlerinde işittim, şöyle diyordu:

– Hüküm zamanlarında tevhdî muhâfaza etmek ve ziyâde etmek lâzımdır.

Yine kendisi bu sözünü îzah ederek dedi ki:

– İnsan, kudret makası ile parça parça doğransa

bile, Cenâb-ı Hakk'ın hükmüne karşı itirazsız, sâkin durması gerektir.⁷⁶

وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسْفَىٰ عَلَىٰ يُونُسَ ۖ وَأَبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ
مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتُنَا تَذَكَّرُ يُونُسَ
حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَا
أَشْكُو أَبْنَىٰ وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَاعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

84 - 86. “(Yâkub) onlardan yüz çevirdi, “Ey Yûsuf’un üstünde titreyen üzüntüm! Gel! Şimdi tam senin gelmen zamânıdır.” dedi. Hüzün ve kederinden gözlerine ak düştü. Bununla berâber gamını tamâmen yutmakta idi.

Dediler ki: Hâlâ Yûsuf’u anıp duruyorsun, and olsun ki sonunda ya kederinden hastalanıp eriyeceksin, yâhut helak olanlardan olacaksın.”

Yâkub -aleyhisselâm- da: Ben başımdan aşan kederimi, mahzunluğumu yalnız Allah’a şikâyet ediyorum. Ben sizin bilmeyeceğiniz nice şeyleri Allah tarafından biliyorum, dedi.”

Yâkub -aleyhisselâm-’ın Yûsuf’u kaybettiği günden, Yûsuf’a kavuştuğu güne kadar gözüne uyku girmedi. Bu müddet içinde yer yüzünde Allah indinde Yâkub’tan daha şerefliysi yoktu.

Yâkub'un, Yûsuf'a hasretinden ağlaya ağlaya gözleri gitti. Bunun sebebi, diğer oğullarına da baka baka hüznü ve kederi daha ziyâde olmaması içindi. Bir de Cemâl-i ilâhîyi seyretmesi ve ancak onunla mütesellî olması içindi. Hadîs-i Kudsi'de

Allah Teâllâ şöyle buyurdu:

– *Ey Cibrîl! Gözlerini aldığım bir kulumun mükâfatı nedir bilir misin? Cibrîl:*

– *Seni tesbih ederim ya Rabb, bize öğrettiğinden başka bildiğimiz yoktur. Allah teâlâ buyurdu:*

– *Onun mükâfatı ebediyyen cennette kalmak ve cemâlimi seyretmektir.*

Bazı büyükler demişlerdir ki:

Yâkub'un bu âmâlığı ona Yûsuf'un zâhirdeki cemâlini seyretmek zevki yerine, Yûsuf'un, cemâl-i mutlakın mazharı bulunduğu cemâl-i Yûsufisini, yani onun güzelliğinin zeval bulmayan cihetini dâimî olarak seyretmeyi kazandırmıştır. Çünkü Cenâb-ı Hak meclâ-yı⁷⁷ Yûsufide cemâl nurlarıyla tecellî etmişti. Babasının Yûsuf'u fazla sevmesinin sebebi bu idi. Fakat, hüsn-i mutlak olan Cenâb-ı Hak'tan cüz'î bir sehvin (unutkanlık) cezâsı olarak Allah, Yûsuf'un zâhirine nazar eden gözlerini aidi.

Burada işâret vardır ki, kul âlemin zâhirine nazar ettiği zâhirî gözden ve gördüğünden fânî olmadıkça,

77. Meclâ: Tecellî edilen yer, mahal demektir.

vazgeçmedikçe mutlak cemâli müşâhedeye vâsıl olmaz.

Yûsuf'un zâhirinde kalan Mısır ahâlisi gibi ki, onun cemâliyle onlar da mübtelâ kılınmışlardı.

Yâkub kırk sene ağladı.

Ağlamak:

1 - Cenâb-ı Hakk'ın tevbih ve tehdîdinden dolayı (Bükâ-minallah)

2 - Cenâb-ı Hakk'a şevk u muhabbetinden dolayı (Bükâ-alâllah)

3 - Ayrılık acısından dolayı (Bükâ-ilâllah) olur.

Enbiyâdan âmâ olanlar: İshak, Yâkub ve Şuayb - aleyhisselâm-'dır.

Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'in Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den merfû olarak rivâyetinde:

Bir adam Yâkub -aleyhisselâm-'a gelerek:

– *Gözünün gitmesine ve belinin bükülmesine sebep nedir, diye suâl ettik de; Bünyâmin'e olan üzüntümdür dedi. Hemen Cebrâil gelip Yâkub'a:*

– *Allah'tan gayrisine şikâyetle mi bulunuyorsun, deyince Yâkub:*

قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ

“Dökülüp saçılmamı ve üzüntümü ancak Allah’a şikâyet ederim, dedi.” Cebrâil de:

– Ne dediğini Allah senden daha iyi bilir, deyip gitti. Yâkub evine girdi, dedi ki:

– Ey Rabbim! Şu ihtiyar, perîşan hâlîme rahmet etmez misin? Gözlerim gitti, belim büküldü, ne olur yavrularımı bir kerecik daha göster de onları kucaklayayım, yüzüme süreyim, sonra yine ne murâd edersen yap!

Cebrâil tekrar geldi ve:

– Ey Yâkub müjde, dedi. Allah sana selâm ediyor ve diyor ki: “Değil mi ki bana böyle bir niyazda bulundun, eğer onlar ölmüş olsalardı bile diriltir sana kavuştururdum ve gözlerini rûşen kılardım.” Ey Yâkub! Allah yine diyor ki: “Bilir misin gözlerin niye gitti? Belin niye büküldü ve oğulların kardeşleri Yûsuf’a niye onları yaptılar? Yâkub:

– Bilmiyorum, dedi. Cebrâil dedi ki:

– Sana miskîn bir yetim geldi, oruçlu ve aç idi. Ehl ü iyâlinle berâber bir oğlak boğazladınız, kendi kendinize yediniz de ona vermediniz. Ben ise mahlûkâtım arasında en fazla yetimlere ve miskinlere muhabbet ve rahmet ederim. Şu halde bir yemek yap ve miskinleri, yetimleri dâvet et, diyor.

Enes bin Mâlik’in Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem’- den rivâyetine göre; Yâkub bundan böyle her gün yemek yaptırır ve münâdî çıkarır akşamleyin: “Kim oruçlu ise Yâkub’un yemeğine buyursun!” sabahleyin:

Kim oruçlu değilse Yâkub'un yemeğine buyursun!" diye nidâ ettirirdi.

Yâkub rüyasında melekü'l-mevt Azrâil'i gördü ve Yûsuf'u sordu. Azrâil: Yûsuf hayattadır, dedi.

Bir rivâyette de Yûsuf'un rüyâsını bildiği için ona ihtiram edecekleri günü hatırlayıp mütesellî oldu.

Yûsuf da Cebrâil'e sordu:

– Ey Cebrâil! Babam Yâkub'tan haber var mıdır?

Cebrâil:

– Evet, Allah ona sabr-ı cemîl verdi ve senin için hüzünle mübtelâ kıldı, fakat o üzüntüsünü yutkunuyor, açığa vurmuyor.

– Peki hüznü ne derecedir, diye sordu, Cebrâil:

– Yetmiş evlâdını kaybeden bir babanın hüznü derecesindedir.

– Onun ecri nedir?

– Yüz şehidin ecridir. Çünkü hiç bir zaman Allah hakkındaki zannını bozmadı.

Süddî der ki:

Oğulları, Yâkub -aleyhisselâm-'a Melik'in evsâfını anlattıkları vakit Yâkub kendini zor tuttu ve:

– Bu olsa olsa Yûsuf olur, dedi.

ALLAH'IN RAHMETİ

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَ اَخِيهِ وَ لَا تَايَسُوا
مِنْ رُوحِ اللّٰهِ ۗ اِنَّهُ لَا يَايَسُ مِنْ رُوحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ
الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾

87. "Oğullarım, gidin, Yûsuf'la kardeşlerinden bir haber sorun, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Zîrâ hakikat şudur ki kâfirler gürûhundan başkası Allah'ın rahmetinden ümîdini kesmez."

Hadiste:

"Cenâb-ı Hak'tan ümit kesmeyen günahkâr, Allah'tan ümit kesen âbiddin Allah'a daha yakındır." buyruluyor.

Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden kâfirler ümit keserler. Mü'minler de Allah'tan ümit keserek onların durumuna düşmekten sakınmalıdırlar. Âyet-i kerîmede:

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

“Allah’ın rahmetinden ümîdinizi kesmeyiniz.”⁷⁸ buyurulmuştur. Zîrâ zorlukları giderip sıkıntıları def etmek ve kulu necâta erdirmek Allah’ın kudretindedir.

Âyet-i kerîmede işâret vardır ki mü’min, kalb Yûsufunu ve sır Bünyâminini devamlı sûrette arzu edip Allah’ın yardımını göndereceğinden ümîdini kesmemesi lâzımdır.

Kendi kalbini bulup onun sırrını anlayan orada Rabbinin tecellî ettiğini görür. Çünkü Sübhan olan Allah, dostlarının kalblerinde tecellî eder. Kendisini talep edenlere de tecellî edeceğini vaat etmiş ve buyurmuştur ki: “Uyanık olunuz, beni arayan bulur, sırrım orada gizlidir.” Allah’ı talep kalb ile olur, kalıpla değil. Yine kalb ile bulunur, kalıpla değil.

Musa -aleyhisselâm- sordu:

– Ya Rabbî Seni nerede arayayım? Cevapta:

– Ben, benim için kalbi kırıklarla berâberim. Yani bana muhabbetinden dolayı kalbini her şeyden tecrit etmiş olanlarla, benden başkasıyla tesellî bulmayanlarla, benim rızâma ve cemâlime tahsîs-i nazar edenlerle berâberim, buyuruldu.

“Allah’ın rahmetinden ve yardımından kâfirlerden başkası ümîdini kesmez.” buyurmakla Allah’ı ta-

lep etmeği terk ve onu bulmaktan ümit kesmenin küfür olduğu beyân buyurulmuştur.

Yâkub, oğullarına söyleyip Mısır Azîz'ine götürmeleri üzerine bir mektup yazdırdı:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

“Halîlullah İbrahim'in oğlu Zebîhullah İshak'ın oğlu İsrâîlullah Yâkub'tan Mısır Azîz'ine:

Biz başına bir çok belâlar gelmiş bir sülâleyiz. Ceddim İbrahim, Nemrud'un ateşiyile mübtelâ kılındı, sabretti. Allah da onu berd ü selâma erdirdi.

Babam İshak kurban olunmakla mübtelâ kılındı, sabretti. Allah da onu bir kurbanlığın bedeliyle kurtardı.

Bana gelince, ben de oğlum Yûsuf'u kaybetmekle mübtelâ kılındım. Onun firâkından ağlaya ağlaya gözlerim gitti, belim büküldü. Kendimi yanında rehin tuttuğun oğlumla tesellî ediyordum. Onun hırsızlık ettiğini söylemişsin. Bizim neslimizden olan hırsızlık etmez, biz hırsız doğurmamız. Onu bana iâde edersen edersin, etmez isen sana öyle bir bedduâ ederim ki yedi batın evlâdına geçer.”

Yûsuf -aleyhisselâm- mektubu alınca ağladı ve cevap yazdı:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

"İsrâilullah Yâkub'a Mısır Melîkinden:

Ey ihtiyar, mektubun geldi. Okudum ve muhtevâsını anladım. Onda sâlih babalarını zikredip her birinin belâlara dâçar olduklarını ve sabır ettiklerini yazıyorsun. Onlar nasıl mübtelâ kılınıp sabır ettilerse onlar gibi sen de sabret ve's-selâm."

Yâkub, mektubu alıp muhtevâsını öğrenince: "Allah'a yemin ederim ki bu melik mektubu değil, nebî mektubudur. Bu mektubu yazan da olsa olsa Yûsuf'tur."

Yûsuf'un kardeşleri az sermâye ile gidip çok erzak istediler. Tâlib-i Hak ise hâcetini olduğu gibi arz edip istemelidir. Çünkü Allah'ın hazînesi boldur.

Bu makamda **Ebû Yezîd Bestâmi** -kuddîse sîrru-hû- der ki:

Bir kısım amellerimizle oyalanıyoruz. Allah'a acz ü iftikârımızı (ihtiyâcımızı) tazarrû ile arz etmediğimiz için nasîbimiz az oluyor. Yûsuf'un kardeşlerini görmemez misin ki sermâyelerinin azlığına bakmayıp tanımadıkları bir melikten çok istediler.

Talib-i hakîkat ise elinden geldiği kadar amel edip, amelîne mağrur olmamak kayd u şartı ile Allah'a fenâ-i tam ile kurbîyet hâsıl etmeye çalışmalıdır. Mârifet, kurbîyet ve vuslat böyle müyesser olur.

Hadîs-i Kudsi'de: "*Kulum bana farz ibâdetle yaklaşır, nâfile ibâdetlerle rahmetime istîdât kazanır, nâfile ibâdetlerle yaklaşılmaya devam ederse ben onu seve-*

rim, bir kere sevdim mi artık onun gözü, kulağı olurum.” buyurulmuştur. Akl-ı selîm sâhibi bunları fevt etmemelidir.

Yûsuf'un kardeşlerinin tekrar erzak istemeye gidişleri beyân olunmak üzere:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَ أَهْلَنَا الضَّرُّ
وَ جِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُّزْجِيَةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا
إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

88. “Bunun üzerine (Yâkub'un oğulları tekrar Mısır'a gidip Yûsuf'un) huzûruna girdikleri zaman dediler ki: “Ey Aziz! Bizi de âllemizi de darlık bastı. Pek ehemmiyetsiz bir sermâye ile geldik. Bize yine tam ölçek ver. Hakkımızda ayrıca lütufkârlık da et. Zirâ Allah lütufkârları mükâfatlandırır.”

قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَ أَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾

89. “(Yûsuf onlara): “Siz câhil kimseler iken Yûsuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?”

Bünyâmin'e yaptıkları dâima hakâret ve eziyet altında bulundurmaları idi. Hatta o, kardeşleriyle ancak ezile bûzûle konuşabilirdi. Bünyâmin'e Yûsuf -aleyhis-selâm-'ın adını bile andırmazlardı.

“İsrâîlullah Yâkub’a Mısır Melkinden:

Ey ihtiyar, mektubun geldi. Okudum ve muhtevâsını anladım. Onda sâlih babalarını zikredip her birinin belâlara dâçar olduklarını ve sabır ettiklerini yazıyorsun. Onlar nasıl mübtelâ kılınıp sabır ettilerse onlar gibi sen de sabret ve's-selâm.”

Yâkub, mektubu alıp muhtevâsını öğrenince: “Allah'a yemin ederim ki bu melik mektubu değil, nebî mektubudur. Bu mektubu yazan da olsa olsa Yûsuf'tur.”

Yûsuf'un kardeşleri az sermâye ile gidip çok erzak istediler. Tâlib-i Hak ise hâcetini olduğu gibi arz edip istemelidir. Çünkü Allah'ın hazînesi boldur.

Bu makamda **Ebû Yezîd Bestâmi** -kuddise sırruhû- der ki:

Bir kısım amellerimizle oyalanıyoruz. Allah'a acz ü iftikârımızı (ihtiyâcımızı) tazarrû ile arz etmediğimiz için nasîbimiz az oluyor. Yûsuf'un kardeşlerini görmez misin ki sermâyelerinin azlığına bakmayıp tanımadıkları bir melikten çok istediler.

Talib-i hakîkat ise elinden geldiği kadar amel edip, ameline mağrur olmamak kayd u şartı ile Allah'a fenâ-i tam ile kurbîyet hâsıl etmeye çalışmalıdır. Mârifet, kurbîyet ve vuslat böyle müyesser olur.

Hadîs-i Kudsî'de: “*Kulum bana farz ibâdetle yaklaşır, nâfile ibâdetlerle rahmetime istîdât kazanır, nâfile ibâdetlerle yaklaştırmaya devam ederse ben onu seve-*

rim, bir kere sevdim mi artık onun gözü, kulağı olurum.” buyurulmuştur. Akl-ı selîm sâhibi bunları fevt etmemelidir.

Yûsuf'un kardeşlerinin tekrar erzak istemeye gidişleri beyân olunmak üzere:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ
وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجِيَةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا
إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

88. “Bunun üzerine (Yâkub'un oğulları tekrar Mısır'a gidip Yûsuf'un) huzûruna girdikleri zaman dediler ki: “Ey Aziz! Bizi de âilemizi de darlık bastı. Pek ehemmiyetsiz bir sermâye ile geldik. Bize yine tam ölçek ver. Hakkımızda ayrıca lütufkârlık da et. Zirâ Allah lütufkârları mükâfatlandırır.”

قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾

89. “(Yûsuf onlara): “Siz câhil kimseler iken Yûsuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?”

Bünyâmin'e yaptıkları dâima hakâret ve eziyet altında bulundurmaları idi. Hatta o, kardeşleriyle ancak ezile büzüle konuşabilirdi. Bünyâmin'e Yûsuf -aleyhis-selâm-'ın adını bile andırmazlardı.

BEN YÛSUF'UM

قَالُوا يَا إِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَ هَذَا أَخِي
قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَ يَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ
أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾

90. “A! Sen gerçekten Yûsuf musun? O da: Ben Yûsuf’um, dedi. Bu da kardeşim. Allah bize (selâmet ve kerâmetle) lütfetti. Zîrâ hakikat şudur ki kim Allah’tan korkar, belâlara katlanırsa herhalde Allah iyi hareket edenlerin mükâfatını zâyî etmez.”

قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ أَتَرَكْنَا اللَّهَ عَلَيْنَا وَ إِن كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿٩١﴾

91. “Kardeşleri: “Allah’a yemin ederiz ki, Allah seni muhakkak bizden üstün kılmıştır. Biz ise size yaptıklarımızda hatâ etmişiz.”

KARDEŞLERİNİ BAĞIŞLAMASI

قَالَ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمْ الْيَوْمَ ط يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَ هُوَ أَرْحَمُ

الرَّاحِمِينَ ﴿٩٢﴾

92. “Yûsuf -aleyhisselâm-: “Size bu gün hiç başa kakma ve ayıplama yok. Sizi Allah mağfîret etsin. Muhakkak ki o erhamü'r-râhimîndir.”

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın keremi cümlesinden olarak şöyle rivâyet edilmiştir:

Vaktâ ki kardeşleri onu tanıdılar kendisine bir adam gönderip:

– Siz bizi sabah ve akşam yemeğe dâvet ediyorsunuz. Biz ise senin hakkında sâdır olan taksîrimizden (kusurumuzdan) dolayı senden utanıyoruz, dediler.

Yûsuf -aleyhisselâm- da cevâben buyurdu ki:

– Mısırlılar şimdiye kadar bana hep iyilik gözleriyle baktılar. Hakkımda yirmi dirheme satılmış bir köleyi vâsıl olduğu şu mertebeye ulaştırıran Allah'ı tenzîh ederiz, diyorlardı. Şimdi ise and olsun ki sizin sâyenizde şeref kazandım, Mısırlıların nazarında yükseldim. Çünkü onlar sizin benim kardeşim olduğunuzu, benim de İbrahim -aleyhisselâm-'ın torunlarından bulunduğumu öğrendiler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Mekke fet-hi günü Kâbe kapılarının halkalarını tutarak:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، صَدَقَ وَعْدُهُ، وَنَصَرَ
عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ

– Ancak Allah var, ondan başka ilâh yoktur. Onun şerîki de yoktur. Vaadinde durup kulunu muzaffer kıldı. Bütün orduları yalnız başına hezîmete uğrattı.

Biliniz ki câhiliyet devrinden kalan bütün mal ve kan dâvaları şu andan îtibaren iki ayağımın altındadır. Ancak Beytullah hizmeti ve hacılara su dağıtmak hizmeti devam edecektir.

Ey Kureyş cemaati!

Allah sizin üzerinizden câhiliye kibrini, kuruntusunu giderdi, âba vü ecdâd ile yekdiğerine büyüklenmeyi ve tefâhuru (övünmeyi) kaldırdı. Bütün insanlar Âdem'dendir, Âdem ise topraktandır."

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- sonra şu âyet-i kerîmeyi okudular:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ
شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۗ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۗ إِنَّ
اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

“Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışıp bilşesiniz diye boylar ve kabîleler olarak tanzim ettik. Muhakkak olan şudur ki, Allah indinde en mükerreminiz en muttakî olanınızdır. Allah her şeyi bilen ve her şeyden hakkıyla haberdar olandır.”⁷⁹

Ey Kureyş cemaatı! Şimdi benden ne gibi bir muâmele ümit ediyorsunuz?

Dediler ki:

– Sen şerefli bir kardeş, hem de şerefli bir kardeşin oğlusun. Rasûlullah şöyle buyurdu:

– *Ben size kardeşim Yûsuf’un dediği gibi derim. “Artık bugün size hiç bir sûrette başa kakma ve ayıplama yoktur, gidiniz, hepiniz serbestsiniz.”*

GÖMLEĞİMİ GÖTÜRÜN

اَذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلٰى وَجْهِ اَبِي يَاتِ بِصِيْرًا
وَ اْتُوْنِيْ بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿٩٣﴾

93. “Şu benim gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun o artık rahatlıkla görmeye başlar. Sonra bütün âilenizi de bana getirin.”

Yehuda dedi ki:

– Kanlı gömleği ben götürüp de babamı mahzun etmişim. Şimdi de bunu ben götürüyüm de ona bedel olarak ferahlandırayım. Ve gömleği aldı, yalınayak yola düştü. Yanında yedi tane çörek vardı, yiyemeden o mesâfeyi kat eyledi.

Bu gömleği İbrahim -aleyhisselâm- ateşe atılacağı vakit Cebrâil -aleyhisselâm- cennetten getirmişti. İbrahim o gömleği İshak’a o da Yâkub’a, o da Yûsuf’a giydirdi. Boğazında nüsha gibi nazardan muhâfaza için

gümüşten bir mahfaza içinde asılı idi ve cennet kokusuyla kokulanmış idi. Herhangi bir derde mübtelâ olan kimse boynuna asarak Allah'ın izniyle şifâ bulurdu.

Bunda işâret vardır ki:

Kalb Yûsuf'unun gömleği cennet libâsıdır. Cemâlinin nurlarından olan bu gömleği Allah giydirmişti. Âmâ ruh Yâkub'unun gözleri ancak bununla açılır. Bu sırdan dolaydır ki kalbi uyanık kimseler gafletle dünya sevgisinden hâsıl olan körlüklerini bununla izâle etmişlerdir.⁸⁰

YÛSUF'UN KOKUSU

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ
لَوْلَا أَن تَفَنَّوُنِ ﴿٩٤﴾

94. “Vaktâ ki kâfile (Mısır'dan) ayrıldı, babaları (Yâkub -aleyhisselâm-) dedi ki: “Bana bunak demezseniz inanînkî şîmdi Yûsuf'un kokusunu duyuyorum.”

Rûhu ölü olanlar Yûsuf'un gömleğinin kokusunu duymazlar. Ey âşık-ı hakîkî olan erler! Kalkın yollara çıkın, Yûsuf'un kokusunu arayın, bulun ve koklayın!

Âşık-ı hakîkî, îlahî koku mazharı bulunan her şeyden onun kokusunu duyar. Nefes-i rahmânî râyihaları onun burnundan eksik olmaz. Bu yola girmiş zâhit kendi başına bin sene çalışsa bile bu kokuyu duyamaz. Allah, indinde hükmedilen mihnet tamamlanınca Yâkub'a Yûsuf'un kokusunu o kadar uzak mesâfeden duyurdu,

o kadar müddet zarfında Yûsuf'a kavuşacağı haberini de gizledi. Bu her şeyi Allah'ın kendi murâd ettiği zamanda ve kendi murâd ettiği şekilde icrâ buyurduğunun açık misâlidir.

Sabâ rûzgârı; daha Yâkub'a müjdeci haberi ulaştırmadan evvel Yûsuf'un kokusunu ulaştırmak için Allah'tan izin istedi, Allah da müsâade etti ve ulaştırdı.

Hazret-i Peygamber -sallallahu -aleyhi ve sellemde Üveys-i Karânî hakkında:

إِنِّي لِأَجِدُ نَفْسَ الرَّحْمَنِ مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ

"Muhakkak ki ben Rahmânın nefesini Yemen tarafından duyuyorum." diye buyurdular.

GÖZLERİNİN AÇILMASI

قَالُوا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾ فَلَمَّا اَنْ جَاءَ
الْبَشِيرُ اَلْقِيَهُ عَلٰى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيْرًا ۗ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ
اِنِّيْ اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٩٦﴾

95 - 96. “(Yanıdakiler) dediler ki: Allah’a yemin olsun, sen hâlâ eski yanlışlığında berdevamsın. Fakat müjdecî gelip de onu (Yâkub’un) yüzüne koyduğu, o da derhal eskisi gibi görmeye başladığı zaman dedi ki: “Ben size, sizin bilmeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından muhakkak biliyorum demedim mi?”

قَالُوا يَا اَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا اِنَّا كُنَّا خٰطِئِيْنَ ﴿٩٧﴾ قَالَ
سَوْفَ اَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّيْ ۗ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٩٨﴾

97 - 98. “(Mısır’dan gelen evlatları) **dediler: Ey babamız, bizim için günahlarımıza istiğfar ediver. Biz hakikaten suçlu idik.**

Yâkub -aleyhisselâm- da: “Sizin için Rabbime sonra istiğfar ederim. Hakikat şudur ki çok günah örtücü, çok merhamet edici ancak O’dur.” dedi.

Bahrü'l-Ulûm Tefsîrinde **Şa'bî**'den nakledilir ki:

Yâkub -aleyhisselâm- **“Sizin için sonra istiğfar ederim!”** dedi. Yani Yûsuf'la görüştükten sonra eğer o sizi affederse istiğfar ederim. Çünkü burada mazlumun affetmesi şarttır, dedi. İstiğfârî Yûsuf'la görüştükleri vakte kadar te'hir etti.

Mısır'a vardıkları vakit cumâ gecesi seher vaktinde namaza kalkıp Allah'a duâ ve İstiğfar etti, Aşure gecesi idi, namazdan sonra ellerini kaldırıp:

“Allah'ımı! Yûsuf için feryatlarımı ve onun firâkından olan sabrımın azaldığını ve oğullarımın kardeşlerine yaptıklarını mağfiret eyle!”

Yûsuf da arkasında ayakta bekliyor ve âmîn diyor-du. Kardeşleri de onun arkasından huşû ile dinlemişler âmîn diyorlar ve ağlıyorlardı. Allah teâlâ vahyedip: “Allah seni ve onların cümlesini mağfiret etmiştir.” buyurdu. Yâkub vefâtına kadar yirmi sene boyunca her cumâ gecesi aynı şekilde istiğfar etmeye devam etti.

YÛSUF'LA BULUŞMA

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَىٰ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا
مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ أٰمِنِينَ ﴿٩٩﴾

99. “Sonra, vaktâ ki onlar Yûsuf’un nezdine girdiler, o babasını ve anasını kucakladı. Yanına aldı ve Allah’ın irâdesi ile hepiniz emniyet içinde olarak Mısır şehrine girin, dedi.”

Yâkub -aleyhisselâm-’ın, ehl ü iyâliyle Mısır’a yö-neldiği haberini alan Yûsuf -aleyhisselâm-, babasını karşılamak için iki yüz binek ile bir çok hazırlıklar yapmış olarak çıktı. Berâberinde **Melik Reyyan** da vardı. Bir çok atlı, sayısız bayrak ve dört bin askerinin o muaz-zam sahrada arz ettiği manzara insana heyecan ve dehşet veriyordu. Askerler saf saf dizildiler. Yâkub süs-lenmiş devesine binmiş, evlatları da arkasından onu tâ-kip ederek sahrayı dolduran bir kalabalıkla yaklaştı.

Cebrâil Yâkub'a:

– Semâya bak, nice zamandır sizin hüznünüzle hüznü melekler sizin sürûrunuzla sürûrlanmak için sizi seyre çıkmışlardır.

Yâkub Cebrâil'e:

– Oğlum Yûsuf nerede? Bana onu göster. Cebrâil: İşte, üzerinde gölgelik bulunan karşıdaki şahıstır.

Yâkub Yûsuf'u görünce devesi üzerinde duramarak kendini yerde yürüyen **Yehuda'nın** üzerine bıraktı. Ona tutunarak Yûsuf'a doğru ilerlemeye devam etti.

Cebrâil Yûsuf'a:

– Ey Yûsuf! Bak baban seni görünce bineği üzerinde duramarak yere indi, sen de ona hürmeten in.

Yûsuf bineğinden indi. Yaklaştıkları vakit Yûsuf evvelâ selâm vermek istedi, Cebrâil:

– Evvelâ Yâkub'un selâm vermesi münâsiptir, dedi.

Karşılaştıkları vakit Yâkub:

– Es-selâmü aleyke ya müzhibe'l-ahzân! Selâm sana ey hüznleri gideren, dedi. Yûsuf babasının selâmını aldı.

Birbirlerinin boynuna sarılıp kucaklaştılar. Sürûrlarından ağladılar. Göklerdeki melekler de ağladılar. Süvârilere birbirine karıştı. Atlar kişnedi, melekler tesbîhe koyuldu, davullar çalındı, ortalık kıyâmete döndü.

Yûsuf babasına:

– Babacığım, benim firâkıma gözlerini kaybedesiye ağladın. Allah'ın bizi kıyâmette buluşturacağını bilmiyor muydun?

– Biliyorum oğlum, fakat senin dînine bir zarar getirirler de aramız açılır, kıyâmette de berâber olamayız diye korkmuştum, Allah'tan, bizi îmânımızda sabit kılmasını istiyoruz, dedi.⁸¹

Vehb İbni Münebbih'ten mervîdir ki:

Yûsuf -aleyhisselâm- Mısır Melîki olduktan sonra Kenan diyârından ebeveyn ve kardeşlerini ve taallukâtını Mısır'a getirmek için husûsî adamlarla binek hayvanları göndermişti. Yâkub -aleyhisselâm- ile evlatları ve etbâi Mısır'a geldiklerinde Yûsuf -aleyhisselâm- istikbâline şitâb etmiş ve bir çok hazırlıklar ve mükemmel alaylar tertip ederek karşılamıştı. Fakat Yûsuf -aleyhisselâm- Mısır melîki olması dolayısıyla limaslahatin⁸² atından inmemişti.

Hak teâlâ Hazretleri Yûsuf -aleyhisselâm-'a vahy ile:

“Ey Yûsuf! Hukuk-ı ebeveyne riâyet etmek üzere atından inmelisin! Eğer inmeyecek olur isen neslinden gelecek yetmiş kadar enbiyâyı kat' ile tahrîm eyleyip kardeşlerinin sulbüne nakli ile tahvîl ederim.” buyurmuştur.

Onun üzerine Yûsuf -aleyhisselâm- derhal atından inip pederi Yâkub -aleyhisselâm-'a kemâl-i tevâzû ve

81. Rûhu'l-Beyân 2 / 208

82. Resmî durum bunu icâp ettirdiği cihetle.

hürmetle tâzîmâtını izhar ve onları sarayında iskân ve ikram eyledi.⁸³

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَ خَرُّوا لَهُ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ ۖ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَ جَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ ۚ إِنَّ نَزْغَ الشَّيْطَانِ بَيْنِي وَ بَيْنَ إِخْوَتِي ۚ إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾

100. “Babasını ve anasını tahtının üstüne çıkarıp oturttu. Hepsi onun için hürmeten eğildiler. Yûsuf dedi ki:

– Babacığım, işte bu evvelce gördüğüm rüyânın tahakkukudur. Gerçek Rabbim onu doğru çıkardı. Beni zindandan çıkarıp ihsan etti. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra o sizi çölden getirdi. Şüphesiz ki Rabbim dilediği şeyleri çok ince tedbir edendir. Şüphesiz ki hakkıyla bilen, tam hikmet sâhibi olan ancak O’dur.”

Yâkub ehl ü iyâli ile Mısır’a indiklerinde yetmiş iki kişi idiler.

Yûsuf, sûrenin baş tarafında zikrolunan rüyâyı gördükten kırk sene sonra babası ile kavuştular ve rüyâsı-

nın tâbirini sûrenin yüzüncü âyetinde beyân olunduğu şekilde söyledi.

Yûsuf -aleyhisselâm- babasını ve anası yerinde olan teyzesini⁸⁴ tahtına oturttuğu zaman Nebîlik şanına yakışır bir şekilde:

– **Babacığım şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra Rabbim beni zindandan çıkarıp bana ihsan etti ve sizi çölden buraya getirdi**, dedi de kardeşlerini mahcup etmemek için kuyuya atıldığıнын sözünü etmedi ve kardeşlerini itham etmeyip suçu şeytana yükledi. Afv u safh⁸⁵ tamamca olsun diye böyle yaptı.

Ayrıca zindandan çıkmayı nîmet olarak zikretti. Çünkü orada kâfirlerle berâber idi, kuyuda Cebrâil ile berâber idi. Kuyuya atıldığında çocuk idi, zindanda iken genç idi. Kuyuya atıldığından bu yana kırk sene geçmişti, zindan hayâtı ise daha yakındı. Melik, Yûsuf'u zindandan çıkarmak için çağırdığında da haberciye **“Efendine dön de o ellerini kesen kadınların derdi ne idi?”** demiş de Züleyhâ'nın ismini söylememiştir.

Lokman -aleyhisselâm- dedi ki:

Dört bin nebînin kelâmalarını tetkik ettim, onlardan sekiz kelâm seçtim:

84. Yûsuf -aleyhisselâm-'ın anası Râhil Bünyâmin'in nifasında ölmüştü.

85. Safh: Kendine kötülük edene cezâ vermeye muktedir olduğu vakit affedip geçivermek, demektir.

- 1 - Namazda iken kalbini,
- 2 - Başkasının evinde iken gözünü,
- 3 - Bir cemaat içinde iken dilini,
- 4 - Sofrada iken elini, muhâfaza et.
- 5-6 - İki şeyi unutma! Allah'ı ve ölümü.
- 7-8 - İki şeyi unut: Başkasına yaptığın iyiliği ve başkasından gördüğün kötülüğü.

Yûsuf, babası Yâkub'un eline yapışış evrak hazînelerini, altın, gümüş, hulliyât, (süs eşyaları) harb elbiseleri ve silahlar hazînelerini gösterdi.

Devlet işlerinde evrak dosyasını ilk kullanan Yûsuf -aleyhisselâm-'dır.

Evrak hazînesine girince Yâkub:

– Oğlum, nezdinde bu kadar evrak ile muâmelen olduğu halde niye bana şu sekiz merhalelik mesâfeden mektup yazıp göndermedin, deyince Yûsuf:

– Cebrâil bana böyle emretti, senin Cebrâil ile alâkan daha fazladır. İstersen sor, dedi.

Yâkub sorunca Cebrâil cevap verdi:

– **Onu kurdun yemesinden korkarım**, deyip benim mehâfetimden gaflet ettiği için Yûsuf'u mektuptan men et, diye Allah emretti, dedi,

Yâkub, Yûsuf'un köşküne indiğinde Yûsuf'un evlâ-

dı Yâkub'un etrafında toplandılar.⁸⁶ Yâkub -aleyhis-selâm- onları öptü, kucakladı. Torunları da dedelerinin ellerini öptüler. Züleyhâ onları kendi odalarına dâvet etti. Yâkub ziyetli odadan imtinâ ederek:

– Bana hasır otu ve kamyştan bir çardak hazırlayın. Benim Kenan'daki çardağım gibi olsun.

Arzu ettiği şekilde yaptılar ve sūr ile oturdular.

Sûheyfî der ki:

Enbiyânın meskenleri hurma dalından yapılmış, çamurla sıvanmış, bazan taşla takviye edilmiş, tabanı hasır oluyla döşenmiş meskenlerdi.

Hasan-i Basrî -rahimehullah-:

Ben sabiyy-i mürâhık idim. Ezvâc-ı nebînin evine girdim. Odalarının tavanına elim ulaşırdı. Ezvâc-ı tâhîrâtın vefatlarından sonra **Ömer bin Abdülazîz** oralarını mescid-i nebevîye dâhil eyledi. Onlar, mescid-i nebevîye dahil edilmek üzere yıkılırken ağlayanlardan fazla ağlayan görmedik. Ne olaydı yıkılmasa idi de insanlar buralarını görüp de nebîlerinin rızâsına göre evlerini mütevâzî yapsalardı. Elinde bütün dünyanın hazîneleri bulunan Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ve âilelerinin dünyada nasıl yaşadıklarını tahayyül et-selerdi, der.

86. Yûsuf'un Züleyhâ'dan Efrâyim ve Mişâ isminde iki oğlu ve Râhime isminde bir kızı oldu. Efrâyim'in Nuh isminde bunun da Yûşâ isminde oğulları oldu. Yûşâ -aleyhis-selâm- nebî olup Mûsâ -aleyhis-selâm-'ın fetâsı diye bilinir.

Kişinin para sarfettiği yerlerin en kötüsü binalardır. Halîfe **Harun Reşîd** yüksek bir köşk yaptıırınca **Behlül** ona mektup yazıp:

– Ey Harun, çamuru yükselttin, dînini alçalttın, kendi malından yaptıysan israf ettin, Allah müsrifleri sevmez. Başkasının malıyla yaptıysan zulmettin, Allah zâlimleri de sevmez.

Yâkub'un Yûsuf'la yirmi yâhut yirmi dört sene berâber kaldığı rivâyet olunur. Yâkub -aleyhisselâm-, vefat ettiğinde Şam'a, babasının yanına defnolunmasını vasiyet etmişti. Vefat ettiğinde Yûsuf, babası Yâkub'u Şam'a nakledip oraya defnetti. Vefâtı, kardeşi İlyas'ın vefâtıyla aynı güne geldiği için ikisi aynı kabre defnolundular. Ana karnında berâber idiler, kabirdede berâber oldular. Yaşları 147 idi.

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۳﴾

“Yâkub -aleyhisselâm-'a mevt hazır olduğu zaman siz gâip mi idiniz, yoksa hâzır mı idiniz? O zamanda ki, Yâkub -aleyhisselâm- oğullarına suâl etti ve dedi ki: “Benim vefâtımdan sonra siz kime ve hangi şeye ibâdet edersiniz?” Oğulları dediler ki: “Biz senin ve babaların İbrahim ve İsmail ve İshak -aleyhisselâm-'ın mâbudları, mâbud-ı vâhid olan Allah teâlâyâ ibâdet ederiz. Biz ancak ona teslim olmuşuz-

dur.⁸⁷ demekle babalarının dînine devam ve emrine itaat edeceklerini izhâr ile pederlerini mesrûr ettiler.

Beyzâvî'nin beyânına göre Yehûd tâifesi Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e:

– Sen bilmez misin Yâkub -aleyhisselâm- hîyn-ı vefâtında evladına Yahûdiyet üzere bulunmalarını vasiyet etti, demeleri üzerine onları tekzip için bu âyet-i celîle nâzil olmuştur.

Yani, ey Yahudiler! Yâkub -aleyhisselâm-'ın hıyn-ı vefâtında hazır mıydınız ki Yahûdiyet vasiyet ettiğini iddia ediyorsunuz? Halbuki Yâkub -aleyhisselâm- İslâmiyet üzere sebat ve tevhîde devam edeceklerine ahd ü mîsak almış ve onları dîn-i hakk üzere takrîr etmişti.

Yûsuf -aleyhisselâm- Mısır'a dâvet edip babasından sonra yirmi üç sene daha muammer oldu. Ömrü yüz yirmi senedir. Allah'tan güzel âkıbetle ölmeyi istedi:

رَبِّ قَدْ أَتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ
فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَ الْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾

101. “Ey Rabbim! Sen bana bir mülk ve saltanat ve sözlerin te’viline âit bir ilim verdin. Ey gökleri ve yeri yaratan! dünyada ve âhirette benim yârim Sen-

**sin! Benim canımı müslüman olarak al ve beni sâ-
lihler zümresine ilhak eyle!"**

Hadîs-i şerîfte

الْمَوْتُ تَحْفَةٌ الْمُؤْمِنِ

"Ölüm mü'mine hediyedir." buyurulmuştur. Çünkü dünya bir zindan olup nefsin arzularını tatmin ile ondan kurtulmak imkânı yoktur. Bu cihetle onu alt edip evvelâ dünya zindanından kurtulmak ve cennet hayatına ehil hâle gelmeye çalışmak lâzımdır.

Nitekim,

Sultanların ölümü halka fitne, âlimlerin ölümü insanlara musîbettir.

Zenginlerin ölümü mihnet, fakirlerin ölümü de rahatı kavuşmaktır.

Hadîs-i şerîfte:

مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ
كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ

"Kim Allah'a kavuşmak isterse Allah da ona kavuşmak ister, kim Allah'a kavuşmak istemezse Allah da ona kavuşmak istemez." buyurulmuştur.

Ashâb-ı kirâm:

– Ya Rasûlallah, hiç birimiz ölümü istemiyoruz, sevmiyoruz, dediler. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem:-

– Ölümü sevmemek demek bu değildir. Mü'min hâlet-i ihtizâra geldiği (ölüm yaklaştığı) vakit müjdecî melek kulun Allah'a döneceği hâli ve yeri müjdeler. Bu kul için Allah'a kavuşmaktan daha sevimli bir şey yoktur, Allah da ona kavuşmayı ister. Fâcir ve kâfir de hâlet-i ihtizâra geldikleri zaman korkutucu melek onun gideceği yeri müjdeler, o da oraya gitmeyi istemez, Allah'a kavuşmayı da istemez.” buyurdular.

Allah'ı sevmek demek, onun fazlını onun rızâsı için mü'minlere bezlemek (saçmak), onun uğrunda her şeyi fedâ etmek demektir. Kâfirin ölümü istemediğinin sebebi Allah'ın rahmetinden uzak kalıp azaba dâçar olacağını bilmesidir.

Yûsuf -aleyhisselâm- da hüsn-i âkıbet için duâ etti:

تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَ الْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾

“Beni müslüman olarak vefat ettir, sâihlere ihlak eyle”⁸⁸ diye ilk duâ eden Yûsuf -aleyhisselâm-'dır. Yûsuf böyle duâ edince Züleyhâ işitip, Allah'ın duâsını kabul edeceğini bildiği ve Yûsuf'tan tekrar ayrı düşeceği ve bu firkatın vuslattan sonra daha acı olacağını düşünerek:

ندارم طاقت هجران يوسف زتن كشي جان من باجان يوسف

“İlâhî! Ben Yûsuf'un hicrânına tâkat getiremem. Ne olur onun canına bedel olarak benim canımı al.” dedi ve

Züleyhâ Yûsuf'tan evvel öldü, Yûsuf gâyet mahzun olup ondan sonra izdivaç eylemedi.

Yûsuf -aleyhisselâm- da vefâtı yaklaşınca oğlu Ef-râim'i çağırıp insanların idâresini deruhte etmesini vasiyet eyledi.

Yûsuf -aleyhisselâm- ehli, evlâdı, kardeşleri ve kendisine îmân edenlerle berâber Mısır'dan çıktı. Ceb-râil gelip biiznillah Nil'den Füyûm'a kadar halic açtı. Yûsuf'a halktan bir çoğu iltihâk edip açılan halicin iki tarafından iki şehir kurdular. İsmine Haremeyn dediler. Yûsuf burada vefâtına kadar kaldı. Vefat edince Mısırlılar Yûsuf'u nereye defnedeceklerinde ihtilâfa düştüler. Her taraf kendi tarafına defnolunmasını istiyordu. Husûmeti ileri götürüp kıtâle karar verdiler. Sonra sulh edip bir sene bir tarafa, bir sene diğer tarafa defnolunmasında anlaştilar. Onun defnolunduğu tarafta her türlü nebâtât bitiyor, diğer tarafta bir tek yeşil ot bitmiyordu.

Sonra mermerden bir sanduka yapıp onu Nil'in ortasına defnettiler. Uzun seneler böyle kaldı.

Urve bin Zübeyr'den rivâyete göre, Allah teâlâ Musa'ya vahyedip Yûsuf'un nâşını Mısır'dan, Nil'den alıp Yûsuf'un vasiyet ettiği ârz-ı mukaddese, babasının ve dedesinin yanına nakletmesini emretti.

Musa -aleyhisselâm- Yûsuf'un bulunduğu yeri sordu. Benî İsrâil arasında bilen tek kimse çıkmadı. Ancak bir ihtiyar kadın "Ben biliyorum." dedi. "Fakat cennette seninle berâber olmaklığım için duâ edersen söylerim."

Musa kadının ricâsını yerine getirip Yûsuf'un yerini öğrendi.

Musa -aleyhisselâm- Benî İsrâîl'e ay doğduğu vakit sefere çıkacağını söyledi. Rabbine duâ edip ayın doğmasını geciktirmesini istedi ki Yûsuf'u Nil'den çıkarma işini rahatlıkla bitirsin. Nihâyet yerini buldular ve çıkardılar. Ve Halîlü'r-Rahmân'a naklettiler.

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ ۗ وَ مَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ
 اَجْمَعُوْا اَمْرَهُمْ وَ هُمْ يَمْكُرُوْنَ ﴿١٠٢﴾ وَ مَا اَكْثَرَ النَّاسِ
 وَ لَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٠٣﴾ وَ مَا تَسْئَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ
 اِنَّ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِيْنَ ﴿١٠٤﴾

102 - 104. “Habîbim! Bu kıssa, sana vahy eylediğimiz gayb haberlerindedir. Onlar hîle yaparak işledikleri işi kararlaştırdıkları zaman sen yanlarında değildin. Sen ne kadar arzu etsen de yine insanların çoğu îmân edici değillerdir.

Halbuki sen bu teblîgâta karşı onlardan bir ücret de istemiyorsun. Bu Kur’ân âlemlere bir hatırlatmadan başka bir şey değildir.”

وَ كَاَيِّنْ مِنْ اٰيَةٍ فِى السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ يَمُرُوْنَ عَلَيْهَا
 وَ هُمْ عَنْهَا مُعْرِضُوْنَ ﴿١٠٥﴾ وَ مَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا
 وَ هُمْ مُشْرِكُوْنَ ﴿١٠٦﴾

105 - 106. "Göklerde ve yerde nice âyetler vardır ki insanlar bunlardan yüz çevirmişler olarak üzerine basar geçerler (ve görmezler).

Onların ekserîsi Allah'a (hâlis) îmân etmezler. İmânlarıyla berâber şirk de koşarak îmân ederler."⁸⁹

فَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمْ
السَّاعَةُ بَغْتَةً وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾

107. "Onlar Allah'ın herkesi içine alıp boğacak bir azabın gelip çatmasından yâhut onlar farkında olmayarak ansızın kıyâmet kopuvermesinden kendilerini emin mi görüyorlar?"

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنْ
اتَّبَعَنِي ۖ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

108. "Habîbim de ki: İşte benim yolum! Ben insanları Allah'a körü körüne değil bir basiret üzere dâvet ediyorum. Ben de, bana tâbî olanlar da böyleyiz. Allah'ı şeriklerden tenzîh ederim. Ben müşriklerden değilim."

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ
الْقُرَى ۖ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

89. Yani hem iman ederler, hem şirklerine devam ederler.

الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۗ وَ لَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَ ظَنُّوٓا أَنَّهُمْ قَدْ كَذَّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىٓ مَنْ نَشَاءُ ۗ وَلَا يَرُدُّ بِأَسْنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾

109 - 110. “Senden evvel peygamber olarak gönderdiklerimiz başka değil senin gibi, köyler, kasabalar halkı içlerinde bulunan ve kendilerine vahy eder olduğumuz erkek adamlardı. Ancak müşrikler kendilerinden evvelkilerin âkıbetlerinin nice olduğunu bir görmeleri için yer yüzünde hiç gezip dolışmadılar mı? Âhiret yurdu Allah’ın emirlerine tam uyanlar için elbette daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?”

O peygamberler kavimlerinden ümitlerini kesip de kendilerinin iyice yalana çıkarıldıkları zannına düştükleri sırada nusretimiz onlara gelip yetişmiş ve bizim dilediklerimiz necata erdirilmiştir. Mücrimler gürûhundan ise azabımız asla geri çevrilmeyecektir.”

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولَى الْأَلْبَابِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ ۚ وَلَكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ تَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

111. “Muhakkak ki, Yûsuf -aleyhisselâm-'ın ve kardeşlerinin kıssalarında ehl-i kalbin tefekkür ve tedebbür edeceği bir çok ibret vardır. Bu, uydurula-
bilecek bir söz değildir. Ancak kendinden evvel ge-
lenlerin tasdîki ve her şeyin tafsîlidir, îzâhıdır. Aynı
zamanda îmân eden bir cemaat için bir hidâyet ve
rahmettir o!”

Îmân eden bir cemaat için şu sûrede her şey tafsîl
edilmiştir. İnsan ilâhî beyânlardan nasîbini ancak îmânî
derecesinde alır. Bu cihetle îmânî, hâlis kılarak kuvvet-
lendirmek lâzımdır. Bu da kalbi tasfiye ve nefsi tezkiye
ile olur. İbâdetlerin efdali, nefisle mücâhede ve Allah'ın
emirlerini lâyıkiyle îfâyâ gayret sarf etmektedir. Bu da
zikrullahâ devam sâyesinde tevhîdin kemâline ermekle
hâsıl olur.